ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

5. SINIF

DERS KİTABI

Yazarlar

Cemal Gökhan OL
Faruk Gökalp YILMAZ
Hilal DEMİREZER
Mehtap POLAT
Murat AKPINAR
Ömer EVİN
Turan Sinan ÇELEBİ
Yasemin YABANSU

1. KİTAP

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2024

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... : 2022
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ..... : 9601

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editörler

Doç. Dr. Fatma TORUN
Doç. Dr. İbrahim TURAN
Dr. Öğr. Üyesi Hamide KILIÇ

Dil Uzmanı

Yaşar KAYA

Görsel Tasarımcılar

Bünyamin TELLİ
Engin KARADOĞAN
Ercan YANDIMOĞLU
Hakan ÖRS
Halil SEYDİOĞLU
Kübra SELEK

Program Geliştirme Uzmanı

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ARSLANTAŞ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Dr. Öğr. Üyesi Alperen YANDI

Rehberlik Uzmanı

Saliha GÜN

Baskı

Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Unvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-8011-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 17.07.2024 tarih ve 110460159 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

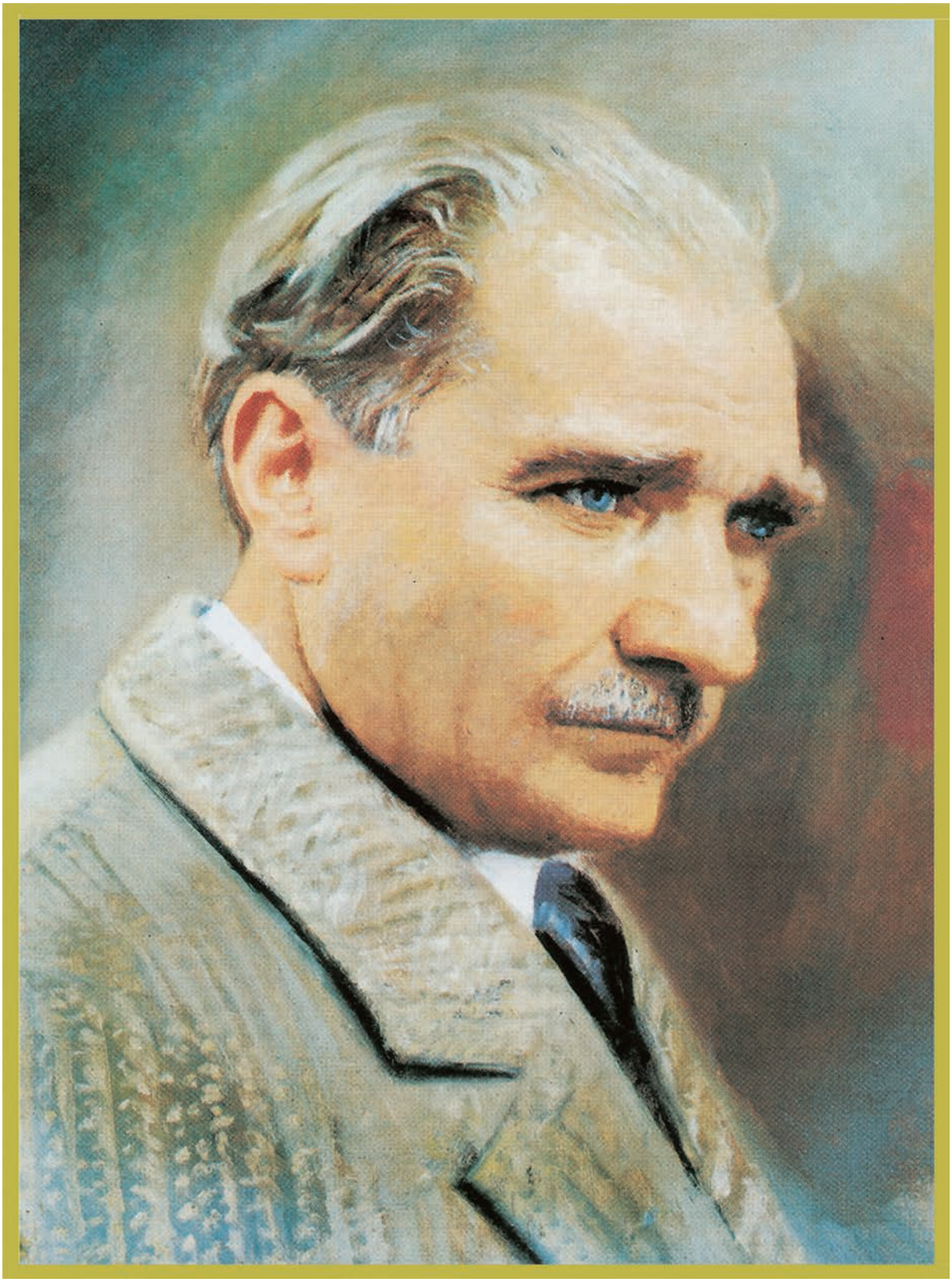
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIMIZI TANIYALIM 8

BİRLİKTE YAŞAMAK

GRUPLAR VE ROLLERİMİZ 12

KÜLTÜREL ZENGİNLİKLERİN BİRLİKTE YAŞAMAYA KATKISI 20

YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMADA BERABERİZ 34

1. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 45

EVİMİZ DÜNYA

İLİMİZİN GÖRECELİ KONUMU 50

DOĞAL VE BEŞERÎ ÇEVREMİZDEKİ DEĞİŞİM 58

İLİMİZDE YAŞANABİLECEK AFETLER VE ETKİLERİ 70

ÜLKEMİZE KOMŞU DEVLETLER 82

2. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 93

ORTAK MİRASIMIZ

ORTAK KÜLTÜREL MİRASIMIZ 100

ANADOLU'NUN İLK YERLEŞİM YERLERİNDE YAŞAM 110

MEZOPOTAMYA VE ANADOLU MEDENİYETLERİNİN ORTAK KÜLTÜREL MİRASA KATKILARI 128

3. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 145

SÖZLÜK 150

KAYNAKÇA 151

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 153

TÜRK DÜNYASI HARİTASI 154

KİTABIMIZI TANIYALIM

Kitap öğrenme alanlarından oluşmaktadır.

Her öğrenme alanının başında öğrenme alanı kapak sayfası yer almaktadır.

DÜŞÜNELİM

Öykü, bilmece, şiir, örnek olay, görsel vb. ile içeriğe giriş yapıldığı bölümdür.

KEŞFEDELİM

Bireysel veya grupla çalışma etkinlikleri aracılığıyla konuya hazırlık yapılan bölümdür.

ÖĞRENELİM

Konuya ilişkin bilgilerin etkileşimli olarak açıklandığı bölümdür.

UYGULAYALIM

Hedeflenen becerilerin uygulanmasına yönelik etkinliklerin ve performans görevlerinin yer aldığı bölümdür.

DEĞERLENDİRELİM

Öğrenme alanı kapsamındaki becerilerin pekiştirilmesine yönelik değerlendirme soru ve etkinliklerinin yer aldığı bölümdür.

Konu ile ilgili ön değerlendirme sorularını ifade eder.

Ön öğrenmeler ile öğrenme alanı içeriği arasında köprü kuran soruları ifade eder.

Görsel kaynak, harita, genel ağ haberi ve metinler ile ilgili öğrencinin cevaplaması için hazırlanan soruları ifade eder.

Öğrenme yaşantılarında yer alan grup tartışmalarını ifade eder.

Konu ile ilgili haberleri ifade eder.

1. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

1 BİRLİKTE YAŞAMAK

KONULAR

- GRUPLAR VE ROLLERİMİZ
- KÜLTÜREL ZENGİNLİKLERİN BİRLİKTE YAŞAMAYA KATKISI
- YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMADA BERABERİZ

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Dâhil olduğunuz gruplar ve bu gruplardaki rolleriniz arasındaki ilişkileri çözümleyebileceksiniz.
- Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini yorumlayabileceksiniz.
- Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkıda bulunabileceksiniz.

Bu öğrenme alanında öğreneceğiniz anahtar kavramlar

- Birlik ve beraberlik
- Dayanışma
- Grup
- Rol
- Hak
- Sorumluluk
- Kültür
- Saygı
- STK
- Yardımlaşma

DÜŞÜNELİM

GRUPLAR VE ROLLERİMİZ

Görsel 1.1
Taylan'ın günlük yaşantısından örnekler

- Taylan görsellerde kimlerle iletişim içindedir?
- Görsellerde Taylan'ın dâhil olduğu "gruplar" hangileridir?
- Bu gruplardaki bireyler ve Taylan'ın ortak amaçları nelerdir?
- Sizin gün içinde Taylan'dan farklı olarak dâhil olduğunuz gruplar hangileridir?

Yukarıda yöneltilen sorulara vereceğiniz cevaplar, günlük hayatta yaşadığınız durumlarla ne gibi benzerlik göstermektedir? Günlük yaşantınızı dikkate alarak "grup" ve "rol" kavramlarını nasıl tanımlarsınız? Açıklayınız.

KEŞFEDELİM

İlkokulda hangi gruplara dâhil oldunuz ve bu gruplarda ne gibi rolleriniz bulunmaktaydı? Açıklayınız.

ÖĞRENELİM

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde tüm öğrencilerin katılımıyla beş veya altı grup oluşturunuz.
- Grup içinde beyin fırtınası yaparak sınıfta, okulda ve yakın çevrenizde dâhil olduğunuz grupları belirleyiniz. Ardından bu grupları ve gruplardaki rollerinizi verilen tabloda listeleyiniz.
- Listede yer alan gruplardaki rolleriniz ile bu rollerin getirdiği hak ve sorumluluklarınızı ekip içinde tartışınız.
- Dâhil olduğunuz gruplardaki rollerinize ilişkin hak ve sorumluluklarınızın benzerlik ve farklılıklarını karşılaştırma tablosuna yazınız.

	Dâhil Olduğunuz Gruplar	Gruplardaki Rolleriniz
Yakın çevrenizde	.....	.....
Okulunuzda	.....	.....
Sınıfınızda	.....	.....

Ortaokul öğrencisi olarak dâhil olduğunuz gruplarda ne gibi değişimler oldu? Bu gruplardaki yeni rolleriniz neler olabilir? Yukarıda oluşturduğunuz gruplarda rollerinizin getirdiği hak ve sorumlulukları tartışarak aşağıdaki ilgili alanlara yazınız.

Rollerimizin Getirdiği Benzer Haklar	Rollerimizin Getirdiği Farklı Haklar
.....	.....
.....	.....

Rollerimizin Getirdiği Benzer Sorumluluklar	Rollerimizin Getirdiği Farklı Sorumluluklar
.....	.....
.....	.....

Toplum içinde ortak hedef ve değerleri olan insanlar grupları meydana getirir. Aile, akrabalar ve okul toplumdaki gruplara birer örnektir (Görsel 1.2, Görsel 1.3). Toplum, gruplar arasındaki uyum ve grupların birbirine desteği ile varlığını devam ettirebilir. Ayrıca bu gruplarda yer alan üyeler tecrübe, beceri ve farklı bakış açıları ile gruba değer katarken grubun diğer üyelerinin gelişimine de katkıda bulunur.

Dâhil olduğumuz gruplarda birtakım rollere sahip oluruz. Örneğin aile içinde çocuk, okulda öğrenci, sınıfta sınıf başkanı ve hentbol takımında kaleci rolünde olabiliriz. Birden çok grupta yer aldığımız için aynı anda birden fazla role de sahip oluruz. Dâhil olduğumuz gruplara ve üstlendiğimiz rollere göre çeşitli haklar elde eder ve sorumluluklar üstleniriz. Bu durumla ilgili verilen tabloyu tamamlayınız.

İçinde yer aldığımız ilk grup ailedir. Toplumun temelini oluşturan aile grubu anne, baba ve çocuktan oluşur.

Aile grubunda sahip olduğumuz roller

.....

.....

.....

Rollerin getirdiği hak ve sorumluluklarımız

Haklar .....

.....

Sorumluluklar .....

.....

.....

Toplumsal hayatımızı oluşturan diğer bir grup da arkadaş grubudur. Arkadaşlarımızla oyun oynar, ders çalışır, sanat ve spor etkinliklerine katılırız. Böylelikle nitelikli ve eğlenceli vakit geçiririz.

Arkadaşlık grubunda sahip olduğumuz roller

.....

.....

.....

Rollerin getirdiği hak ve sorumluluklarımız

Haklar .....

.....

Sorumluluklar .....

.....

.....

Hayatımızdaki önemli gruplardan birini de akrabalarımız meydana getirir. Dede, babaanne, anneanne, amca, hala, teyze, dayı ve kuzenlerimiz akraba grubunu oluşturur.

Rollerin getirdiği hak ve sorumluluklarımız

Haklar .....

.....

Sorumluluklar .....

.....

.....

Akrabalık grubunda sahip olduğumuz roller

.....

.....

.....

Görsel 1.2

Aşağıda komşuluk ile ilgili hadisişerif ve atasözlerine yer verilmiştir. Hadisişerif ile atasözlerini okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Kaynak

- Komşusu açken tok yatan bizden değildir.
- Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
- Ev alma, komşu al.

diyanet.gov.tr, sozluk.tdk.gov.tr

? **İnancımız ve kültürümüzde komşuluğa önem verilmesinin sebepleri neler olabilir? Tartışınız.**

İnanç ve kültürümüzün komşuluk ilişkilerinde bizlere yüklediği görev ve sorumluluklar nelerdir? Örnekler veriniz.

Konutları yakın olan insanlar komşuluk grubunu oluşturur. Komşuluk grubu toplumda önemli yere sahiptir. Komşular birbirini ziyaret eder, kötü günde birbirine destek olur.

Komşuluk grubunda sahip olduğumuz roller

.....

.....

.....

Rollerin getirdiği hak ve sorumluluklarımız

Haklar .....

.....

Sorumluluklar .....

.....

.....

Toplumsal hayatımızın önemli bir bölümü okulda geçmektedir. Okulda eğitim öğretim görür, arkadaşlarımızla ve öğretmenlerimizle güzel vakit geçirir, müzik ve resim kulüpleri gibi kulüplerde yer alırız.

Okul grubunda sahip olduğumuz roller

.....

.....

.....

Rollerin getirdiği hak ve sorumluluklarımız

Haklar .....

.....

Sorumluluklar .....

.....

.....

Yaşam koşullarının iyileştirilmesi, doğanın korunması, yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri için sosyal sorumluluk gruplarına katılabiliriz.

Rollerin getirdiği hak ve sorumluluklarımız

Haklar .....

.....

Sorumluluklar .....

.....

.....

Sosyal sorumluluk grubunda sahip olduğumuz roller

.....

.....

.....

Görsel 1.3

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Rol Kartları

Amacı : Farklı rol, hak ve sorumluluklar hakkında duygu ve düşünceleri belirleme

Beceri : Çözümleme

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeniniz rehberliğinde beş grup oluşturunuz.
- Oluşturduğunuz gruplara aşağıda verilen rol kartlarını dağıtınız.
- Çalışmanızı zamanında ve eksiksiz yapacak şekilde planlayınız.
- Rol kartlarındaki senaryoları grup olarak canlandırınız.
- Canlandırdığınız rolün sahip olduğu hak ve sorumluluklar hakkındaki düşüncelerinizi ifade ediniz.
- Yaptığınız canlandırmalar kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

Rol Kartı 1

Akif, Büşra, Ceyda, Doruk ve Göktuğ parkta buluşurlar. Akif ve Ceyda arkadaşlarına yakan top oynamayı teklif ederler. Büşra ve Doruk ise saklambaç oynamak istediğinden arkadaşlar arasında bir anlaşmazlık yaşanır. Göktuğ, gruba ara buluculuk yapmak ister. Tartışmaya başlarlar...

Rol Kartı 2

Hülya Hanım, hafta sonu yapacakları etkinliklere çocuklarının karar vermesini istemiştir. İrem, sinemaya gitmeyi teklif eder. Kerem, ders çalışmaları gerektiğini söyler. Levent ise kamp yapmanın iyi bir fikir olduğunu dile getirir. Karar vermek için aralarında konuşmaya başlarlar…

Rol Kartı 3

Sınıf nöbetçiliğinde sıra Gülnur'dadır. Ancak Gülnur sorumluluklarının neler olduğunu tam olarak bilmemektedir. Bu konuda Alptuğ'dan yardım ister. Alptuğ, Gülnur'a neler yapacağını anlatmaya başlar. Sınıf başkanı Tuğçe de konuya dâhil olur ve aralarında konuşmaya başlarlar…

Rol Kartı 4

Merve Hanım, oğlu Nihat'la karşı dairedeki Oya Hanımlara ziyarete gider. Oya Hanım'ın oğlu Ömür, bir spor kulübüne gitmek ister ancak hangi sporu yapmak istediğine henüz karar verememiştir. Nihat, Ömür'e yardımcı olmak ister ve bu konuda konuşmaya başlarlar…

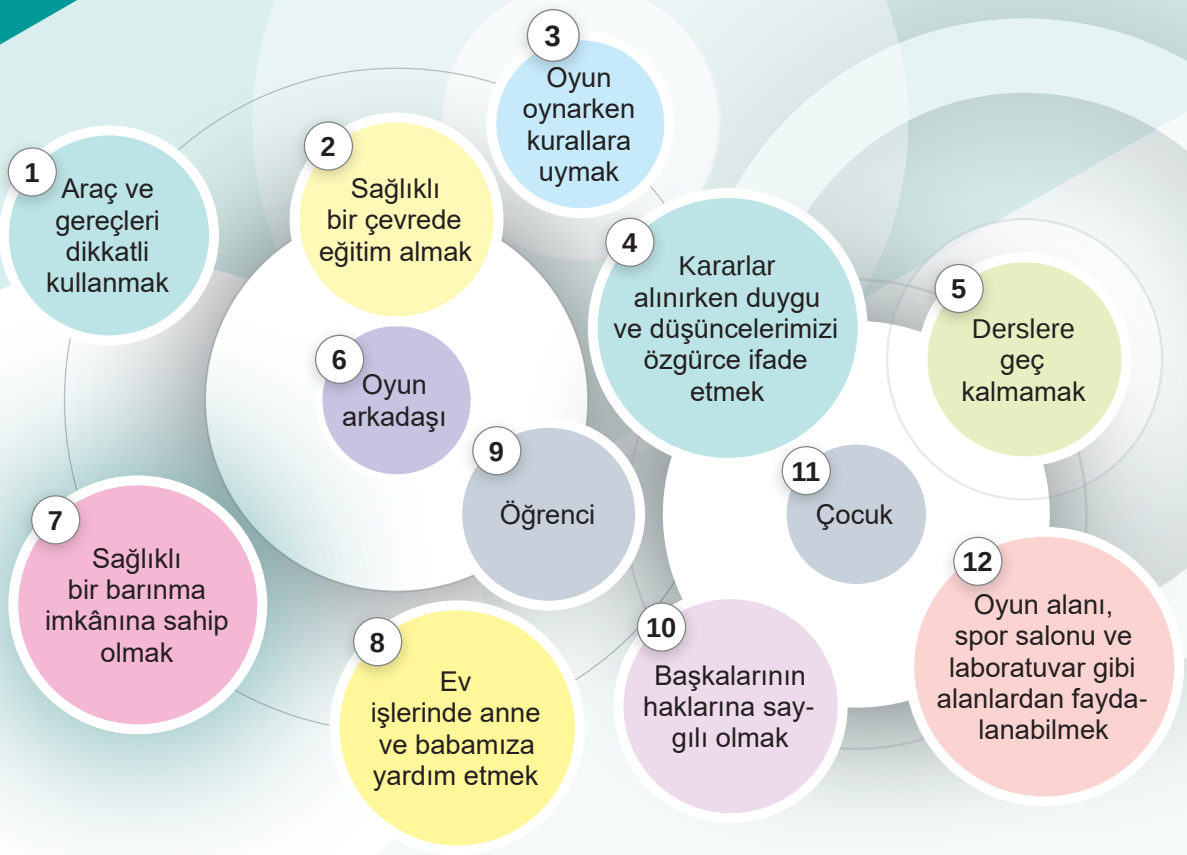
Rol Kartı 5

Yaya üst geçidi yaptırmak isteyen öğrenciler bir grup oluştururlar. Grup, bir proje hazırlar ve kampanya düzenler. Projede Pelin yöneticidir, Rıza kampanyadan sorumludur. Diğer öğrenciler ise projeye gönüllü olarak katkıda bulunur. Gruptakiler yapacaklarını anlatmaya başlarlar…

Kontrol listesi

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıda rollerimiz ile rollerimize ilişkin hak ve sorumluluklarımızın bir kısmı numaralandırılarak verilmiştir. Soruları okuyunuz; ilgili rol, hak ve sorumluluklarımızın numaralarını cevap alanlarına yazınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanına yazabilirsiniz.).

- Aile içinde sahip olduğumuz rol ile bu role ilişkin hak ve sorumluluklar hangileridir?

  .....

- Okulda sahip olduğumuz rol ile bu role ilişkin hak ve sorumluluklar hangileridir?

  .....

- Arkadaş grubunda sahip olduğumuz rol ile bu role ilişkin hak ve sorumluluklar hangileridir?

  .....

Etkinlik sonucunda ulaşılabilecek yargıları "✔" ile işaretleyiniz.

- ◯ Dâhil olduğumuz gruplara göre rollerimiz değişmektedir.
- ◯ Bazı hak ve sorumluluklarımız birden fazla rolümüzle ilişkili olabilmektedir.
- ◯ Dâhil olduğumuz ilk grup ailedir.
- ◯ Aynı anda birden fazla role sahip olabiliriz.

"Gruplar ve Roller" etkinliği

DÜŞÜNELİM

Görsel 1.4 Türk kültüründen örnekler

KÜLTÜREL ZENGİNLİKLERİN BİRLİKTE YAŞAMAYA KATKISI

Kültür, bir milletin tarih boyunca meydana getirdiği maddi ve manevi değerlerinin bütünüdür. Toplum içinde dayanışma, birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir yer tutar. Kültür, bir toplumu millet yapan ve diğer milletlerden ayıran önemli özelliklerdir. Bu yönüyle Türk kültürü, Türk milletinin hayat tarzını yansıtır.

Görsel 1.4'te Türk kültürünü yansıtan hangi örneklere yer verilmiştir? Söyleyiniz.

Aşağıda **TÜR (kültür) kavramının çağrıştırdığı kelimelere dair resfebe örnekleri verilmiştir. Verilen resfebeleri inceleyiniz ve kültür ögelerini yazınız.**

B RAM

.....

G ENEK

.....

SAN

.....

HALK OY U

.....

Kültür kavramının size çağrıştırdığı diğer kelimeleri yazınız. Kelimelerden bir tanesini resfebe ile gösteriniz.

.....

KEŞFEDELİM

Çevremizde kendi kültürümüzden farklı bir dil, kıyafet, yemek gibi kültürel ögelere sahip olan insanlar veya toplumlarla karşılaşabiliriz. Karşılaştığınız farklı kültürel özelliklere ilişkin durumlarla ilgili aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Karşılaştığım durum veya yer	.....
Karşılaştığım kültürün dikkatimi çeken özelliği	.....
Bu sırada hissettiklerim	.....
Farklı kültürlere karşı düşüncelerim	.....

Türk kültürünü ve âdetlerini yansıtan, kuşaktan kuşağa aktarılan çeşitli geleneksel çocuk oyunlarımız vardır. Geleneksel oyunlarımız ile ilgili verilen kaynakları inceleyiniz ve tabloyu doldurunuz.

Kaynak

Türkiye ve dünya genelinde oynanan geleneksel oyunlar:

Üçtaş: Türkmenistan, Hindistan.

Beştaş: Endonezya, Kırgızistan, Kore Cumhuriyeti, Yunanistan.

Dokuztaş/çanak/yedikule: Hindistan, Suriye.

İstop: İtalya, Romanya, Kolombiya.

Körebe: Nijerya, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Almanya, Fransa, İngiltere.

Türk cumhuriyetlerinde aynı isimle oynanan mangala oyunu Afrika'da Gana, Kenya, Nijerya, Fildişi Sahili, Mali; Asya'da Endonezya, Hindistan, Kazakistan, Kırgızistan; Amerika'da ise Karayipler ülkelerinde yaygın olarak oynanmaktadır.

(Özyürek,A & Dadak,S & Yurt,N (2021) s. 72-85

Mangala oyunu

Bildiğiniz geleneksel çocuk oyunlarının isimlerini yazınız.	.....
Oynadığınız geleneksel çocuk oyunlarının isimlerini yazınız.	.....
Farklı kültürlerde aynı oyunların yer alması size ne ifade ediyor?	.....

ÖĞRENELİM

Metin, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz ve tabloyu doldurunuz.

"23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türk çocuklarına hediye edilmiştir. Günümüzde düzenlenen 23 Nisan şenliklerine yabancı ülke çocukları da misafir olarak katılmaktadır (Görsel 1.5). Çocuklara bayram hediye eden ve bu bayramı bütün dünya ile paylaşan ilk ve tek ülke Türkiye'dir.

Görsel 1.5 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

TRT Uluslararası 23 Nisan Çocuk Şenliği'ne katılan çocukların videolarını izleyiniz, ülke ve kültürlerini tanıttıkları konuşma metinlerini okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı videosu

Görsel 1.6 TRT Uluslararası 23 Nisan Çocuk Şenliği Logosu

Merhaba, ben Efe. Türkiye'den katılıyorum. Zeybek adlı halk oyunumuzda cepken dediğimiz, gömlek üstüne giyilen ve üzeri işlemeli bir kıyafet giyeriz. Su üzerine yağlı boya ile desen verdiğimiz ve bu desenleri kâğıda geçirdiğimiz ebru sanatı, geleneksel el sanatlarımızdandır. Dinî bakımdan önemi olan ramazan ayında iki minare arasına mahya asma geleneğimiz vardır. Kare şeklinde kesilen ince hamurların içine kıyma koyularak yapılan Kayseri mantısı ünlü bir yemeğimizdir. Kebap, baklava ve etli ekmek de diğer geleneksel lezzetlerimizdendir. Geleneksel Türk evlerinin üst katlarında cepheden dışarı çıkıntı yapan, cumba dediğimiz bir oda bölümü bulunur.

Görsel 1.7

Merhaba, ben İvanka. Bulgaristan'dan katılıyorum. Başlıca müzik aletlerimiz kaval, zurna ve yaylı bir çalgı olan gadulkadır. Bulgar erkekleri Surva Festivali'nde hayvan kürklerinden yapılmış, kukeri adı verilen çeşitli kostümler giyerler. Mart ayında, beyaz ve kırmızı iplerden yapılan bir bileklik olan marteniçka (martenitsa) takarız. Marteniçkaların beyaz ipi huzuru, kırmızı ipi ise yaşam döngüsünü temsil eder. Sıcak ve soğuk servis edilen çorbalar Bulgaristan mutfağında önemli bir yer tutar. Kalaycılık, ateşle doğrudan temas eden bakır kaplara özel bir kaplamanın uygulandığı el sanatımızdır.

Görsel 1.8

Görsel 1.9

Merhaba, ben Ata. Türkmenistan'dan katılıyorum. Ülkemdeki erkekler koyun postundan yapılan bir başlık olan telpek takarlar. Düğünlerde et, havuç ve baharatlarla harmanlanmış, pirinçten yapılan plov (pılov) yani Türkmen pilavı misafirlere ikram edilir. El sanatlarımızın başında Türkmen halı dokumacılığı gelir. Mayıs aylarının son pazar günü kutladığımız Halı Bayramı dünyadaki tek halı bayramıdır. Kötülükleri kovduğuna inanılan kırmızı ve tonları kıyafetlerimizde bolca kullanılır. Türkmen sazı, müziğimizde önemli bir yer tutar.

Görsel 1.10

Merhaba, ben Olga. Rusya'dan katılıyorum. Kadınlarımızın giydiği uzun ve kalın askılı elbiseye sarafan denir. Bu elbise, Rus başlığı olarak bilinen kokoşnikle birlikte giyilmektedir. En eski bayramlarımızdan olan ve coşkuyla kutladığımız Maslenitsa, Türk kültüründeki baharın gelişinin kutlandığı Nevruz Bayramı'na benzemektedir. Düğünlerimizde kız tarafının evine giden damat, eğlence amaçlı bahşiş ödemek zorundadır. Lahana, turşu, soğan gibi ürünler içeren vinegret salatası ve zeytin salatası Rusya'da en çok tercih edilen salata türleridir. Tolstoy (Tolstoy), Dostoyevski (Dostoyevski), Çehov (Çehov) gibi edebiyat alanında yer edinmiş, dünyaca ünlü yazarlarımız vardır. Balalaika (balalayka) ve gusli önemli müzik aletlerimizdendir.

Görsel 1.11

Merhaba, ben Atiye. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden katılıyorum. Kızartılmış hellim peyniri, Kıbrıs mutfağının geleneksel peyniridir. Keten kumaştan yapılan lefkara nakışı geleneksel el sanatımızdır. Müzik aletlerinden en çok darbuka, zurna ve udu kullanırız. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti genelinde mendil ile oynadığımız oyun havası halk arasında çok sevilmektedir. Ayrıca düğünlerde içi şeker ve para dolu, üzeri kırmızı bir tülle kaplı testiyle yedi genç kızın müzik eşliğinde dönerek oynadıkları geleneksel testi oyunumuz vardır. Gömlek üstüne giydiğimiz işlemeli cepken (yelek) geleneksel kıyafetlerimizdendir.

Ülkelerin kültürel özellikleri

Görsel 1.12

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Türk dünyasının önemli bir parçasını oluşturur. KKTC bayrağının ortasındaki ay yıldız Türklüğü, üstteki kırmızı şerit Türkiye'yi, alttaki kırmızı şerit de KKTC'yi simgelemektedir (Görsel 1.12).

Kıbrıs'ın Türk vatanı oluşu, Osmanlı Devleti tarafından 1571'de fethedilmesi ile başlar. Bu tarihten itibaren Kıbrıs ile tarihî ve kültürel bağlarımız günümüze kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde bir süreliğine İngiliz idaresine geçmiştir. Bu yıllarda Kıbrıs halkının duygularını KKTC'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş şu şekilde anlatmıştır (Görsel 1.13):

Kaynak

"7 yaşıma kadar beni dedem Şeherli Mehmet büyütmüş. Eskinin hikâyesini hep ondan işittim. 1878'de Türk bayrağının gönderden indirilişini, İngiliz bayrağının çekilişini yaşamış. 'Osmanlı yamandı… Gittiler ama yine gelecekler… Ben göremeyeceğim ama sizler göreceksiniz.' derdi. 'Yine gelecekler…' Hep buna inanarak yaşayacaktık çünkü Kıbrıs'ın bir Türk adası olduğunu biliyorduk."

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi, 2021

Görsel 1.13

Kıbrıslı Türkler, uzun yıllar boyunca azim ve kararlılık içerisinde varlıklarını ve bağımsızlıklarını koruma mücadelesi vermişlerdir. Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmesi sonrasında Rauf Denktaş ile Kıbrıslı vatanseverlerin çabaları ile 15 Kasım 1983 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.

Aşağıdaki haber başlıklarını inceleyiniz. Soruyu cevaplayınız.

Görsel 1.14

MSB'den Kıbrıs Barış Harekatı'nın 50'nci yıl dönümü paylaşımı

"... Milli Savunma Bakanlığı (MSB), Kıbrıs Barış Harekatı'nın 50'nci yıl dönümünü kutladı (Görsel 1.14)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yıl dönümü ve 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenlerle kutlandı.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Haber başlıklarında verilen iki devlet için önemli günlerin birlikte kutlanmasının sebebi neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Kıbrıs Türkleri Anadolu'dan adaya göç ederlerken kültürlerini, sosyal yaşamlarını ve inançlarını birlikte getirmişler ve zaman içinde ada kültürüyle bunları harmanlayıp gelecek nesillere aktarmışlardır. Bu yüzden ülkemiz ve Kuzey Kıbrıs Türk kültürü arasında benzer birçok kültürel unsur bulunmaktadır. KKTC ile ülkemiz arasındaki kültürel özelliklerin benzerliğine ilişkin bazı örnekler verilmiştir.

KKTC mutfağında bulunan tarhana çorbası, humus, ızgara hellim peyniri, kabak çiçeği dolması ve enginar dolması Türk yemekleriyle ortaktır. Kahvenin yeri ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kültüründe vazgeçilmezdir (Görsel 1.15). Türk kahvesi, evde her öğünden sonra tüketilirken misafirliklerde de mutlaka ikram edilir. Kahve, yanında su ve turunç macunu veya ceviz macunu ile ikram edilmektedir.

Görsel 1.15

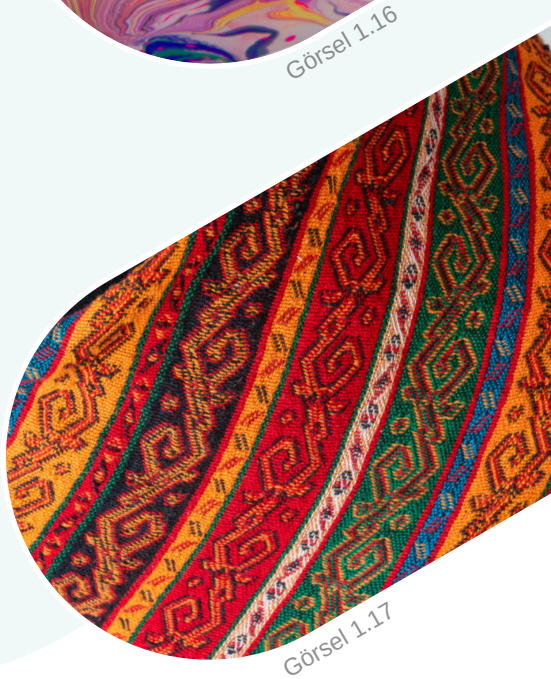
Aydın, Muğla gibi Ege illerimizde oldukça yaygın bir halk oyunu olan zeybek, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de keyifle oynanan halk oyunlarından biridir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti zeybeği de Anadolu zeybeği gibi tek başına veya daha fazla oyuncuyla daire şeklinde oynanabilir.

Kuzey Kıbrıs Türklerinin geçmişinde ve Anadolu'da yaygın olan zembil; hasırdan örülmüş, kulplu torba ve sepetlere denir. Ahşap baskı, ebru (Görsel 1.16) ve el dokuması kilimler kültürümüzün benzerlik gösterdiği diğer geleneksel el sanatlarındandır.

Görsel 1.16

Kuzey Kıbrıs Türkleri; bel etrafına sarılan, ipek kumaştan veya koyun yününden yapılan ve kök boyalarla boyanmış kuşak takarlar (Görsel 1.17). Bu kuşağa halk dilinde tarabulus kuşağı denmektedir. Sebebi ise kuşakların o zamanlar Osmanlı hâkimiyetinde olan Trablusgarp'ta dokunup Kıbrıs'a gelmesidir. Anadolu'daki bazı köylerde ve folklor kıyafetlerinde bu kuşağa rastlamak mümkündür.

Görsel 1.17

? **Verilen bilgilerden yola çıkarak ülkemiz ile KKTC arasındaki tarihi ve kültürel bağları vurgulayacak slogan cümleler yazınız.**

Verilen video, görseller ile konuşma metinlerine göre kültürümüze ve farklı ülke kültürlerine ait sanat, müzik, yemek, giyim, kutlama, gelenek ve göreneklere ait örnekleri sınıflandırma tablosuna yazınız.

Kültürümüzden Örnekler	Kültürel Özellik	Farklı Ülke Kültürlerinden Örnekler
....	Sanat	....
....	Yemek	....
....	Kıyafet	....
....	Kutlama	....
....	Müzik	....
....	Gelenek ve görenekler	....

Kültürel mirasımızı tanımak ve bunların gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak neden önemlidir? Tartışınız.

Ülkemizin kültürel özelliklerini, KKTC'nin ve farklı ülkelerin kültürel özellikleri ile karşılaştırarak benzerlik ve farklılıklarını yazınız.

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Haber kaynaklarını okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

A

Hollandalı turist Kuşadası'ndan yirmi yedi yıldır kopamıyor

"... Hollandalı yazılım mühendisi Jan Linkens (Jan Linkıns), tatil için Aydın'ın Kuşadası ilçesine geldi. Buranın doğasına hayran kaldı. Ertesi yıl geldiğinde, su altının güzelliklerini görebilmek için yüzmeyi öğrenip tüplü dalış eğitimi almaya başladı. Dalış yapmak ve arkadaşlarıyla bir araya gelmek için yirmi beş yıldır tatillerini Kuşadası'nda geçiren Linkens, Türkiye'nin su altı habitatı ve tarihî yapı zenginliğinin yanında kabak çiçeği dolması gibi lezzetli yemekleri olduğunu söyledi. Ayrıca Kuşadası'nda güzel arkadaşlıklar kurduğunu, ülkesinin simgelerinden olan lalenin Osmanlı Devleti'nden Hollanda'ya götürüldüğünü duyunca çok şaşırdığını ve gelecekte Kuşadası'na yerleşmeyi planladığını dile getirdi (Görsel 1.18)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.18
Hollanda' da lale tarlası

B

Ganalı doktor adayı Karadeniz kültürünü tanıtıyor

"... Ganalı Yahaya Abdulai (Yahaya Abdulayi), 2018'de tıp eğitimi almak için Rize'ye geldi. Türkçe öğrenen Abdulai, yöre kültürünü öğrenmek amacıyla çeşitli etkinliklere katıldı. Rize'yi ve Türk kültürünü benimseyip çok seven Abdulai buraya yerleşmeye karar verdi. Kendi kültürünü yöre halkına tanıttı, bölgenin bazı türkülerini ve horon oynamayı öğrendi (Görsel 1.19). Rize'yi ziyaret eden yabancı turistlere horon oynatıp onlara türkü söyledi. Etkinlik videolarını çeşitli sosyal medya platformlarında paylaşmaya başladı. Büyük beğeni gören Abdulai'nin videoları, bazı sosyal medya platformlarında 1 milyonun üzerinde izlenme sayısına ulaştı. Sosyal medya aracılığı ile yurt dışından bile kendisine ulaşanların olduğunu söyleyen Abdulai, Afrika'dan gelip böyle bir kültürü öğrenmesi, horon oynaması ve türkü söylemesinin insanları şaşırttığını dile getirdi. Yöre sakinleri de Abdulai'yi benimseyerek onu manevi evlatları olarak kabul ettiklerini belirttiler..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.19
Karadeniz horonu

C

Türk ve Suriyeli aileler dostluk sofrası kuruyor

"... Fansa ailesi, Suriye'deki iç çatışmalardan Türkiye'ye sığındı. Bir iftarda arkadaşları Arıkan ailesi ile bir araya geldiler. Arıkan ailesine Türkiye'de acuka olarak bilinen geleneksel yemekleri muhammarayı ikram ettiler (Görsel 1.20). Türklerle bir arada yaşadıkları için mutlu olduklarını ifade eden Fansa ailesi "Türklere yemeklerimizi tanıtmaktan mutluluk duyuyoruz. Biz Türk yemeklerini çok seviyoruz. İnşallah onlar da bizim yemeklerimizi severler. Türklerle aramız çok iyi. Birçok Türk arkadaşımız var. Bizim için zorlu geçen süreçte bize çok yardımcı oldular." ifadelerini kullandılar. Arıkan ailesi de birlikte, uyum içinde yaşamaktan, birbirlerinin kültürlerini öğrenmekten mutluluk duyduklarını dile getirdiler..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.20
Türk mutfağından acuka

Ç

ANADOLU AJANSI

GÜNDEM DÜNYA EKONOMİ SPOR ANALİZ KÜLTÜR VİDEO

Döner, Almanya'da en çok tercih edilen yiyeceklerden oldu

Almanya'da fast food (fest fut) olarak anılan ve hazır yiyecek kategorisinde bulunan döner, ülkenin meşhur köri soslu sosisi currywurstü (körivörst) geride bırakarak en popüler yemek hâline geldi.

(Genel ağdan alınmıştır.)

1960-1965 yılları arasında Almanya'dan gelen işçi talebi üzerine ülkemizden Almanya'ya birçok insanımız çalışmak için gitmiştir. Bu durum iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesini sağlamış, kültürlerin uyum içinde yaşamasına ortam hazırlamıştır. "Türkler tarafından getirilen yiyecek" olarak ün yapan döner, Almanların damak tadı ve tüketim alışkanlıklarında yer edinmiştir. Almanya'nın birçok şehrinde döner lokantaları açılmıştır.

Görsel 1.21

HABER

D

Türk öğrenciler kültürel zenginlikleri tanıyor

"... T.C. Millî Eğitim Bakanlığınca ülkemizin yetişmiş insan kaynağı ihtiyacını karşılamak amacıyla İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Hollanda gibi farklı ülkelere gönderilen üç bine yakın Türk öğrenci bu ülkelerde öğrenim görmektedir. Öğrenciler, gittikleri ülkelerde mesleki ve kültürel gelişimlerini destekleyen eğitimler alarak bu ülkelerin dili, kültürel mirası ve çeşitliliği hakkında da bilgi edinmektedir (Görsel 1.21)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Haber A, B, C, Ç ve D'de verilen bilgilere göre farklı kültürel özelliklere sahip insanların bir araya gelmesini gerektiren durumlar neler olmuştur? Diyagrama yazınız.

A

.....

.....

.....

.....

C

.....

.....

.....

.....

D

.....

.....

.....

.....

B

.....

.....

.....

.....

Ç

.....

.....

.....

.....

Ülkemize yurt dışından eğitim veya turizm amaçlı birçok misafir gelmektedir (Görsel 1.22). Bizler, kültürümüzün önemli bir değeri olan Türk misafirperverliği gereği ülkemize gelen misafirleri dil, din, renk ayrımı yapmadan saygı ve sevgiyle karşılarız. Misafirperverliğimizden ve kültürel saygımızdan etkilenen bu misafirlerin bir kısmı ülkemize yerleşmeyi tercih etmektedir. Bu durum ülkeler arası etkileşimi artırır. Milletler arasındaki ön yargıları ortadan kaldırarak bir arada mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşamamız için ortam sağlar. Aşağıda karekod ile verilen içerikte bu duruma örnekler yer almaktadır.

Yabancıların gözünden Türkiye

Milletimiz tarih boyunca mazlumun yanında olmuştur. Ülkemiz son yüzyılda Balkanlar, Kafkaslar, Afganistan, Irak, Suriye gibi farklı coğrafyalardan gelen milyonlarca insana kapılarını açmış; ekmeğini ve aşını bu insanlarla paylaşmıştır. Devletimiz, iç karışıklıklar ve savaş gibi sebeplerden ülkemize gelen birçok sığınmacıyı geçici koruma kapsamına almış ve sığınmacılara insani bir yaklaşım sergilemiştir. Ülkemize sığınan bu insanların Türk milletiyle uyum içinde yaşamalarını sağlamak için farklı projeler hayata geçirilmiştir.

Görsel 1.22
Türkiye'nin turizm merkezlerinden Kapadokya

Herhangi bir nedenle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan bir arkadaşınızın olduğunu düşününüz. Uyum sürecinde arkadaşınıza destek olmak için neler yapabilirsiniz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Kültürel özelliklere saygı duymanın önemi ve birlikte yaşamaya etkisini açıklayan bir metin yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Gelecek Derse Hazırlık

Bir sonraki ders için aileniz ile çorap, düğme ve iplik kullanarak el kuklası hazırlayınız.

UYGULAYALIM

Görsel 1.23 El yapımı kukla

ETKİNLİK

Adı : Kukla Oyunu

Amacı : Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya katkısını fark etme

Beceri : Yorumlama

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Arkadaşlarınızla gruplara ayrılınız. Her grupta eşit sayıda öğrenci olmasına dikkat ediniz.
- Aşağıdaki örnek olay senaryolarını gözden geçirerek birini seçiniz.
- Senaryonuzdaki olayı el kuklanız ile canlandırınız.
- Canlandırma sonunda kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşama üzerine etkisi ile ilgili verilen değerlendirme sorularını cevaplayınız.

Senaryo 1

Ankara'da bulunan Avusturya Büyükelçiliğine çalışmak üzere gelen Peter (Pitır) ve Anna (Enna), oğulları Stefan'ı (Sıtefin) elçiliğe yakın bir okula kaydettirmiştir. Stefan; doğup büyüdüğü evi, okulu ve arkadaşlarını geride bırakmak zorunda kalmıştır. Yeni bir kültür ve bilmediği bir dille karşılaşan Stefan, kendisini ifade etmekte zorlanmıştır. Ancak babası, kültürel zenginliklerin paylaşma ve bütünleşme ortamı sağlayıp milletler arasındaki ön yargıları ortadan kaldırdığını, insanların birbirine saygı duyduğu bir ortam oluşturduğunu Stefan'a anlatmıştır. Bunun bilincinde olan Stefan, edindiği yeni arkadaşları ile etkileşim içinde bulunarak Türkçeyi ve Türk kültürünü öğrenmeye çalışmaktadır. Ayrıca Stefan, arkadaşlarıyla kültürümüzü yansıtan .....

.....

.....

.....

- **Senaryoyu, yabancı arkadaşınızın ülkemize uyumu için yapılması gerekenler ile kültürel özelliklere saygı duymayı vurgulayan ifadeler ve örneklerle tamamlayıp canlandırınız.**

Senaryo 2

İstanbul doğumlu yetenekli bir sporcu, küçük yaşta başladığı futbol kariyerine yeni bir sayfa ekleyerek İspanya'nın büyük bir futbol takımına transfer oldu. Genç yetenek, bu transfer ile Türkiye'den yurt dışına giden en genç sporculardan biri oldu. Yabancı olduğu bir kültür ve ülkede futbolun sosyal hayata uyum sağlamasına katkıda bulunduğunu dile getiren genç futbolcu, İspanya futboluna renk kattı. Genç sporcu futbol sayesinde farklı ülkelerden sporcuların bir araya geldiğini, kaynaştığını söyledi. Bir Türk olarak İspanya'da top koşturan futbolcu hem İspanya hem de Türk kültürünün temsilcisi oldu. Futbolun saygı, nezaket, anlayış gibi olumlu duyguları geliştirdiğini ve ön yargıları da ortadan kaldırdığını söyleyen futbolcu, futbol sayesinde paylaşımcılığın .....

.....

.....

.....

.....

- **Senaryoyu, gittiğiniz ülkedeki insanlarla uyum içinde yaşama kültürü oluşturmaya katkıda bulunacak ifadeler ve örneklerle tamamlayıp canlandırınız.**

Senaryo 3

Güney Kore'de yaşarken daha önce de Türkiye'ye turist olarak gelen Jae (Ce) ailesi Mersin'e yerleşmeye karar verdi. Yerleşme kararı alırken gördükleri doğal güzelliklerin yanı sıra insanların gösterdiği ilgi ve sevgiyi de dikkate aldıklarını belirten Jae ailesi, çiftçilikle uğraşmaya karar verdi. Daha önce farklı ülkelerde de yaşayan aile, Türk kültürüne alışmakta zorluk yaşamadıklarını ifade etti. Büyüklere gösterilen saygı, dayanışma duygusu gibi ortak kültürel özelliklerimiz var. Tabii ki farklılıklar da var ancak .....

.....

.....

.....

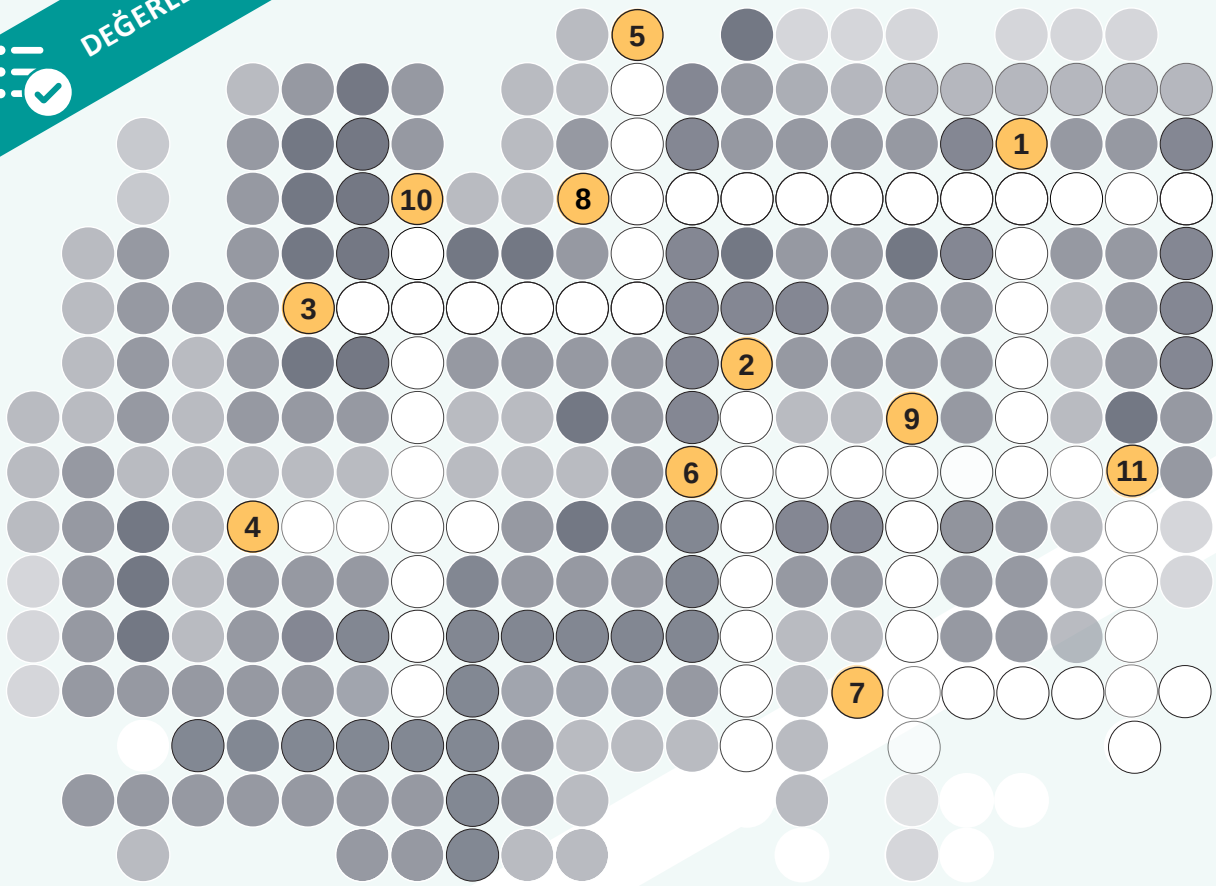
.....

.....

- **Senaryoyu kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini vurgulayan ifadelerle tamamlayarak canlandırınız.**

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Birçok ögeden oluşan toplum fertlerini birbirine yakınlaştırarak toplum fertlerinin dayanışma içinde olmalarını sağlayan değerler bütünüdür.

2. Kırk sekiz taş ile oynanan geleneksel bir zekâ oyunudur.

3. Hem ülkemizde hem de KKTC'de giyilen, kolları uzun yırtmaçlı, bir tür kısa ve yakasız kıyafettir.

4. Su üzerindeki desenlerin kâğıda aktarılmasına dayanan geleneksel el sanatımızdır.

5. Karadeniz kültüründe kemençe ile oynanan bir halk oyunudur.

6. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı çocuklara armağan eden ve dünya barışına katkıda bulunan liderdir.

7. Aydın, Muğla gibi Ege illerimize özgü bir halk oyunudur.

8. KKTC'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanıdır.

9. Dinlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan ve milletlerin uyum içinde yaşamasına hizmet eden ekonomik faaliyet alanıdır.

10. Kültürel zenginliklerin kültürümüz ile bazı yönlerden kesişmesi, emsal olma durumudur.

11. Almanya'ya Türkler tarafından tanıtılan ve bir demire geçirilmiş etlerin döndürülerek pişirilmesiyle yapılan bir tür kebaptır.

Bulmacanın cevap anahtarı

Aşağıdaki metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Almanya'da muharrem ayı münasebetiyle aşure dağıtıldı

"... Almanya'da T.C. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı camilerde muharrem ayı münasebetiyle birçok ürünün aynı kazanda pişirilmesi ile oluşan aşure dağıtıldı (Görsel 1.24). Bu etkinliğe başta Almanlar olmak üzere birçok milletten insan ilgi göstermektedir. Düzenlenen bu etkinlik, birçok kültürden insanın birlik ve beraberliğine uygun ortam oluşturmaktadır. Bu etkinlik, sayesinde birçok millet ve kültürün bir araya gelmesi, farklı ürünlerin aynı kazanda bir araya gelip güzel bir lezzet oluşturması gibi kültürel bir tat ve zenginlik sağlamaktadır..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.24
Türk mutfağından aşure

Birçok kültürün bir arada olması neden aşureye benzetilmektedir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

Türk kültüründe bireylerin birbiriyle selamlaşması; el sıkışma, sarılma, başı hafifçe öne eğme, el öpme vb. şekillerde yapılmaktadır (Görsel 1.25). Japonya'da insanlar başlarını hafifçe öne eğerek selamlaşmaktadır. Filipinliler, kendinden büyük kişilerin elini alnına koyarak selamlaşırlar. Fransa'da insanlar, selamlaşmak için birbirlerini yanaktan öperler. Yunanlar, sadece tanıdıklarının sırtına veya omzuna dokunarak selamlaşırlar. Yeni Zelanda'daki Maori halkı ise selamlaşmak için burun ve alınlarını birbirlerine bastırırlar.

Görsel 1.25
Türk geleneğinde el öpme

Milletlerin kültürel özelliklerinden biri olan selamlaşmanın birlikte yaşamaya katkıları neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

DÜŞÜNELİM

YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMADA BERABERİZ

Toplumsal birlik sizin için ne ifade ediyor? Söyleyiniz.

Toplumsal birliği neye benzetirdiniz? Açıklayınız.

Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde meydanlara, cami ve çeşme yanlarına yardımlaşma amaçlı sadaka taşı konurdu (Görsel 1.26). İhtiyaç sahiplerine yardım etmek isteyenler bu taşın içine para bırakırdı. Böylece ihtiyaç sahibi kişiler gecenin geç saatlerini bekler, kimseye görünmeden ihtiyacı kadar olan parayı bu taşın içinden alırdı. Böylece ihtiyaç sahibi kişiler incinmemiş olur ve yapılan hayır amacına ulaşırdı.

Görsel 1.26 Türk geleneğinde sadaka taşı

Çevrenizde gerçekleşen yardımlaşma faaliyetlerinden hangisi sadaka taşı uygulaması ile benzer özelliklere sahiptir? Örnekler veriniz.

"İhtiyaç sahibi kişiler incinmemiş olur." sözünden ne anlıyorsunuz? Söyleyiniz.

Yardım yapılan kişilerin mahremiyeti neden önemlidir? Açıklayınız.

Millî Mücadele Dönemi'nde Mustafa Kemal Paşa tarafından bazı emirler yayımlandı (Görsel 1.27). Bu emirlerle ordunun giyinme, beslenme, cephane gibi ihtiyaçları karşılanmak istendi. Türk milleti, tüm yokluklara rağmen vatanının düşmandan kurtarılması için varını yoğunu ortaya koyup ordusunun yanında güçlü bir duruş sergiledi.

Görsel 1.27 Emirlerin uygulanması (temsili)

Millî Mücadele Dönemi'nde yaşamış olsaydınız Mustafa Kemal Paşa'nın yayımladığı emirlere neden destek verirdiniz? Ordumuza nasıl yardım ederdiniz? Tartışınız.

Günümüzde Türk Kızılay, bazı illerde "2. El Tekstil" projesi başlatmıştır. Bu proje ile kıyafet dönüşüm kutularında tekstil ürünleri ve kıyafet toplanmaktadır (Görsel 1.28). Bu ürünlerin geri dönüşümünden elde edilen gelir barınma, gıda, giyim ve eğitim desteği gibi faaliyetlere kaynak oluşturmaktadır.

Görsel 1.28 Türk Kızılay kıyafet dönüşüm kutusu

Günümüzde toplumsal birliği sürdürmeye yönelik başka ne tür yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri yapılabilir?

Bu faaliyetler toplumda hangi duyguların gelişimine katkıda bulunabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri

KEŞFEDELİM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığımız tarafından yaşlı ve özel gereksinimli vatandaşların ev temizliği ve kişisel bakımları gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik "Ulusal Vefa Programı" adıyla sosyal hizmet programı hazırlandı. Ulusal Vefa Programı ile 127.720 yaşlı ve özel gereksinimli vatandaşın temel ve zorunlu ihtiyaçları karşılandı. Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı, basın açıklamasında görevli ekiplerin vatandaşlarımızın hanelerini düzenli bir şekilde ziyaret ettiklerinden bahsetti. Böylece temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve öz bakımını yerine getiremeyen yaşlı, özel gereksinimli veya ağır kronik hastalığı bulunan ihtiyaç sahibi vatandaşları yalnız bırakmadıklarını bildirdi.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yaptığı yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri bireyleri ve toplumu nasıl etkileyebilir? Düşüncelerinizi yazınız.

Bireylere Etkisi

.....

.....

.....

.....

.....

Topluma Etkisi

.....

.....

.....

.....

.....

Okulunuzda toplumsal yardımlaşma ve dayanışmaya katkıda bulunabilecek ne tür faaliyetler yapılabilir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

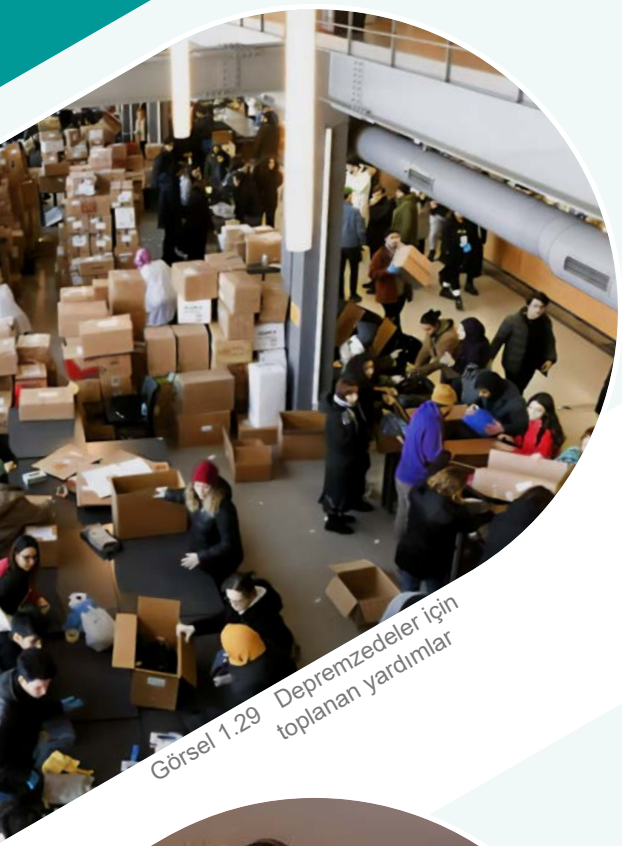
Ülkemizde toplumsal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine yönelik çalışmalar, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülmektedir. Kamu kurum ve kuruluşları ülkemizin her yerinde faaliyet göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları ise kurulduğu bölgede sosyal yardım çalışmaları düzenlemenin yanı sıra ülke genelinde de faaliyetler yürütür. Kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları, yaptığı çalışmalarla yoksulluğu azaltmayı ve insanların yaşam koşullarını güzelleştirmeyi amaçlar. Bu çalışmalarla toplumdaki sorunları azaltarak toplumsal birlik ve beraberliği güçlendirmeyi hedefler.

Siz de çevrenizde bulunan yardım kuruluşları ve faaliyetlerine örnekler veriniz.

ÖĞRENELİM

Aşağıda sosyal sorumluluk projesine örnek verilmiştir. Örnek projeyi okuyunuz ve siz de benzer bir proje hazırlayınız.

Türk toplumunun önemli özelliklerinden biri yardımlaşma ve dayanışmaya önem vermesidir. İyi ve kötü günlerde birlik ve beraberlik içinde hareket etmesidir. Milletimiz sevinçleri paylaşarak çoğaltmış, hüzünleri omuz omuza vererek azaltmıştır. Geçmişten günümüze bunun birçok örneği bulunmaktadır. Asrın felaketi olarak adlandırılan 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli ve birçok ilimizi etkileyen deprem milletçe yaşadığımız büyük felaketlerdendir. Bu felaket karşısında halkımız tek yürek olup depremzedelerin yaralarını sarmaya çalışmış, maddi ve manevi yardımlar yaparak depremzedelere her türlü desteği sağlamaya gayret etmiştir (Görsel 1.29). Bu doğrultuda Uğur Öğretmen'in sosyal bilgiler dersinde öğrencileriyle yaptıkları yardımlaşma ve dayanışma çalışmasını inceleyelim.

Görsel 1.29 Depremzedeler için toplanan yardımlar

Merhaba, ben Uğur Öğretmen. Asrın felaketinde halkımızın gösterdiği birliktelik örneğine öğrencilerimle destek olmak istedik. Deprem bölgesine ne tür yardımlar yapabiliriz ve bu yardımları nasıl ulaştırabiliriz, diye düşüncelerimizi söyledik. Öğrencilerimle birlikte sosyal sorumluluk projesi hazırlamaya karar verdik. Proje için öncelikle öğrencileri gruplara ayırdım. Grup üyelerinin yönetici, ihtiyaç saptama, kampanya sorumlusu, kaynak belirleyici ve faaliyet yürütücü görevlerinden birini seçmelerini istedim. Grupların yapması gereken çalışmaları belirlemeden önce afet ve acil durumlarda süreci etkin bir şekilde yürüten AFAD ile sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını öğrencilerimden incelemelerini rica ettim. Ayrıca T.C. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların deprem bölgesinde yaptığı çalışmalara yönelik bakanlığın genel ağ sitesindeki açıklamaları okumalarını istedim. Böylece bakanlığın deprem bölgesinde yaptığı çalışmaların hazırlayacağımız sosyal yardımlaşma projesine örnek teşkil etmesini hedefledim.

Görsel 1.30

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

TÜRKİYE YÜZYILI | 100 TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, depremin ilk gününden itibaren depremzedelerin yanında yer aldı. Okullar, pansiyonlar, öğretmenevleri ve uygulama otelleri vatandaşlarımızın barınma ihtiyacını karşılamak için hizmete açıldı. Bakanlığımızın arama kurtarma birimi olan MEB AKUB ekibinde görevli öğretmenler, arama kurtarma çalışmalarına destek verdi. Meslek liseleri, halk eğitim merkezleri ve olgunlaşma enstitülerimizde çadır, uyku tulumu ve battaniye üretilerek bölgeye ulaştırıldı. Ayrıca meslek liselerinde üretilen soba, yatak, atkı ve bereler vatandaşlarımıza ulaştırılmak üzere bölgeye sevk edildi.

(Genel ağdan alınmıştır.)

T.C. Millî Eğitim Bakanlığının genel ağ sitesindeki açıklamalardan deprem bölgesine yönelik bakanlığın yaptığı çalışmaları öğrendik. Biz de deprem bölgesine nasıl bir sosyal sorumluluk projesi yapabileceğimize yönelik fikir yürütmeye başladık.

Sosyal sorumluk projesine yönelik fikirlerinizi örnekteki gibi tabloya yazınız. Fikirlerinizin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyiniz.

Sosyal Sorumluluk Proje Fikirleri

Okullara Yönelik	Çocuklara Yönelik	Yaşlılara Yönelik
Fikir: Deprem bölgesindeki bir okulun öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olsun.	**Fikir:**	**Fikir:** .....
Güçlü Yönü: İhtiyaç fazlası giysiler ve kırtasiye ürünlerine sahip olmamız	**Güçlü Yönü:**	**Güçlü Yönü:** .....
Zayıf Yönü: Okul öğrencilerinin tümüne yetecek kadar eşyamızın olmaması	**Zayıf Yönü:**	**Zayıf Yönü:** .....

Grup üyelerinden üretilen fikirlerin zayıf yönlerini güçlendirmek için alternatif çözüm önerileri geliştirmelerini istedim. Bu önerileri anektod kaydı yöntemi ile değerlendirdik. Değerlendirme sonucunda sınıf olarak deprem bölgesindeki bir okula yönelik "El Ele, Gönül Gönüle" adlı sosyal sorumluluk projesi yapmaya karar verdik.

Anektod kaydı

Görsel 1.31

Merhaba, ben Emir Taha. "El Ele, Gönül Gönüle" adlı projenin hazırlanmasında yönetici grubunun temsilcisiyim. Bizim görevimiz, projenin başından sonuna kadar süreci yönetmek. Diğer gruplarla iletişimi sağlamak ve projenin başarıyla tamamlanması için tüm sorumlulukları yerine getirmek. Öncelikle diğer grup arkadaşlarımıza hazırlayacağımız sosyal sorumluluk projesine yönelik kendi çalışma alanlarıyla ilgili hazırlık yapmalarını söyledik. Etkinlik planımızı hazırlayıp planımızı uygulamaya koymak istedik.

Görsel 1.32

Merhaba, ben Ayşe. İhtiyaç saptama grubunun temsilcisiyim. Görevimiz, deprem bölgesinde ne tür ihtiyaçların olduğunu tespit edip ihtiyaç listesi hazırlamak. Yaptığımız araştırmada belediyeler ve AFAD gibi devlet kurumları tarafından deprem bölgesine birçok hizmet götürüldüğünü öğrendik. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının bölgede yaptığı çalışmalar dikkatimizi çekti. Deprem bölgesine yönelik farklı kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının yayımladıkları ihtiyaç listelerine ulaştık. Bu ihtiyaç listelerini de dikkate alarak sosyal sorumluluk projemize yönelik ihtiyaç listesi hazırladık. Hazırladığımız ihtiyaç listesini kaynak belirleyici grubuna ilettik.

İHTİYAÇ LİSTESİ

Kırtasiye	Kıyafet	Temizlik Malzemesi
• Kitap • Defter • Kalem	• Mont • Kazak • Ayakkabı	• Sıvı sabun • Peçete • Çöp torbası

Görsel 1.33

Merhaba, ben Aliye. Kaynak belirleyici grubunun temsilcisiyim. Görevimiz, ihtiyaç saptama grubunun belirlediği ihtiyaç listesindeki malzemeleri temin etmeye yönelik faaliyetler planlamak. Grup arkadaşlarımla konuyla ilgili görüş alışverişinde bulunduk. Kaynak belirleyici grup olarak bir görüşte birleştik. Okulumuzda velilerin de katılım sağlayacağı bir kermes düzenleyeceğiz. Ayrıca sadaka taşlarından ilham alarak okulumuzda sadaka kutusu oluşturma kararı aldık.

Merhaba, ben Ali. Kampanya sorumlusu grubunun temsilcisiyim. Görevimiz, okul binamızda sadaka kutularının koyulacağı ve okul bahçesinde kermes etkinliklerinin yapılacağı yerleri belirlemek. Ayrıca kermes etkinliğine davetiye hazırlayıp bu davetiyeleri çevredeki esnaflara, ebeveynlerimizle dağıtmak. Bununla birlikte okul aile birliği başkanımız aracılığıyla okulumuz velilerine sosyal sorumluluk projemiz hakkında bilgi verilmesini isteyeceğiz.

Görsel 1.34

Merhaba, ben Ahmet. Faaliyet yürütücüsü grubunun temsilcisiyim. Görevimiz, sadaka kutularını belirlenen yerlere koymak ve kermes düzenlemek için okul idaremizden gerekli izinleri almak. Ayrıca sosyal sorumluluk projemizin etkinlik planını hazırlayıp uygulamaya koymak. Etkinlik boyunca arkadaşlarımızın hangi görevleri üstleneceğini belirlemek ve bu görevlerin yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmek.

Görsel 1.35

Yönetici grubu üyelerinin isteği üzerine sosyal sorumluluk projemizin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek için bir araya geldik. Fikir alışverişinde bulunup çalışmalarımızın güçlü ve zayıf yönlerini belirledik.

Güçlü Yönlerimiz

- Arkadaşlarımız ile birlikte hareket etmemiz
- Belli bir plan içinde projeyi yürütmemiz
- Çevremizde sivil toplum kuruluşlarının olması
- İhtiyaç listemizin güncel olması
- Okuldaki diğer öğrencilerin yardım etmeye istekli olması
- Yapılacak etkinlikleri okul çevresine duyurma imkânımızın olması
- Grup üyelerinin düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi
- Okul idaremizin sosyal sorumluluk projelerine önem vermesi

Zayıf Yönlerimiz

- Gruplar arasında iletişimin yeteri kadar güçlü olmaması
- Araştırmalarımızda gazete haberlerine yeterince yer verilmemesi
- Sadaka kutumuzun kurumsal bir güvene sahip olmaması
- Bazı ebeveynlerimizin kermes davetiyesinin dağıtımında bize zaman ayıramaması
- Kermesin görevli listesi ve görev paylaşımının olmaması

Görsel 1.36

Gruplarla yaptığımız fikir alışverişi sonrasında zayıf yönlerimizi güçlendirmek için kararlar aldık. Grup içinde iletişimi güçlendirmek adına ebeveynlerimizin izniyle elektronik posta (e-posta) adresi açtık. Basında yer alan yardım haberlerinde çanta ve boya kalemlerine de ihtiyaç olduğunu öğrendik. İhtiyaç listesine bu malzemeleri de ekledik. Sadaka kutumuza kurumsal bir güven kazandırmak için Türk Kızılayı ile iletişime geçmeye karar verdik. Okulda düzenleyeceğimiz kermes için okul idaresine dilekçe ile başvurup okul idaresinden izin aldık. Kermes davetiyelerini dağıtmak üzere arkadaşlarımızdan ebeveynleri gündüz çalışanların yerine öğretmenlerimizden yardım isteme kararı aldık. Kermesin görevli listesini ve görev paylaşımını önceden belirledik. Bir taraftan etkinlik planımızı hazırlarken diğer taraftan da yapacağımız faaliyetlerle ilgili yasal izin işlemlerimizi başlatma kararı aldık. Türk Kızılaya dilekçe vererek okulumuza bağış kutusu koymalarını istedik.

Etkinlik Planı

- **Türk Kızılaya ait bağış kutularının okul koridoruna konması ve kermes davetiyelerinin dağıtılması**
- **Kermes etkinliğinin yapılması**
- **Deprem bölgesi ihtiyaç listesindeki malzemelerin alınması**
- **Türk Kızılaya bağış kutularının teslim edilmesi ve ihtiyaç listesindeki malzemelerin kargo ile deprem bölgesine gönderilmesi**

Görsel 1.37

Öğrencilerim, hazırladıkları sosyal sorumluluk projesi ile topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmenin gururu içindeydi. Düzenledikleri kermes büyük ilgi gördü. Katılım sağlayan insanlar, kermes alanında çevreyi temiz tutmaya özen gösterdiler. Öğrencilerimizin aldıkları ürünleri arkadaşları ile paylaşması beni ayrıca mutlu etti. Etkinlik sonrası yerlerde çöp olmaması dikkat çekiciydi. Kermeste toplanan para, ihtiyaç listemizde yer alan malzemelerin alımı için yeterliydi. Bunun yanı sıra Türk Kızılayın bağış kutusunda da epey para birikti. Kumbarasında biriktirdiklerinin tamamını bağışlayan öğrencilerim vardı. Ertesi gün Türk Kızılay görevlileri okulumuza geldiler. Bağış kutusunu görevlilere teslim ettik. Toplanan para ile ihtiyaç listemizdeki malzemelerin çoğunu alarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırdık.

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerime güzel bir sürpriz yaptım. Proje sürecinde çekilen video ve fotoğrafları kullanıp dijital bir sunu hazırladım (Görsel 1.37). Hazırladığım dijital sunu okulumuzun bütün sınıflarında öğrencilere izletildi. Öğrenciler izlerken çok duygulandılar. Ayrıca çalışmalara yönelik görseller ve hazırlanan okuma metinlerini sınıf sosyal medya panosunda sergiledik. Projemizle ilgili haberlerin yerel gazetelerde yayımlanması bizi daha da mutlu etti. Hazırladığımız sosyal sorumluluk projesi öğrencilerim arasındaki birlik ve beraberliği güçlendirdi.

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Sosyal Sorumluluk Projesi
Amacı: Sosyal sorumluluk proje fikirleri üretme
Beceri : Sosyal katılım
Süre : 2 ders saati
Malzemeler: Broşür ve dijital tanıtım materyalleri.

Yönerge:

- Sosyal sorumluluk projesi hazırlamak için öğretmeniniz rehberliğinde beş grup oluşturunuz.
- Gruplar için "yönetici, ihtiyaç saptama, kaynak belirleyici, kampanya sorumlusu, faaliyet yürütücüsü" görevlerinden birini seçiniz.
- Çocuklar, yaşlılar veya okullara yönelik sosyal sorumluluk projesi hazırlamak amacıyla MEB'e bağlı kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmış örnek projeleri inceleyiniz.
- Bu incelemeler ve deneyimlerden yola çıkarak proje fikirleri üretiniz.
- Ortaya çıkan fikirleri sınıf içinde müzakere ediniz.
- Üretilen fikirlerin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyiniz. "Güçlü ve zayıf yönler" tablosunu doldurunuz.
- Fikirlerin zayıf yönlerini güçlendirmek için grup üyelerinizle alternatif çözümler geliştiriniz.
- Fikir alışverişi süreciniz kontrol listesi ile değerlendirilecektir.
- Ortaya çıkan fikirlerden birini sınıfın ortak kararıyla seçiniz ve uygulamak üzere tasarıya dönüştürünüz.
- Tasarıyı veli ve okul idaresi gözetiminde bir sosyal sorumluluk projesi olarak etkinliğe dönüştürünüz.
- Grubunuzun çalışma sürecini yansıtan ve faaliyetlerini tanıtan sosyal medya panosu, broşür veya video hazırlayınız ve bunları okul içinde paylaşınız.
- Çalışmalarınızı varsa okul gazetesinde yayımlayınız.
- Proje süreci analitik dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Kontrol listesi

Analitik dereceli puanlama anahtarı

Görsel 1.38

DEĞERLENDİRELİM

Bilgi şemasındaki örneği inceleyiniz ve cevaplarınızı ilgili alanlara yazınız.

Görsel 1.39

Yardımseverlikleriyle 11 ülkede ihtiyaç sahiplerinin kalbine dokundular

"... Bir ortaokulda çocuklara küçük yaşta yardımseverlik duygusunu aşılamak için kampanya başlatıldı. Okul bünyesinde oluşturulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma kulübünün öncülüğünde sınıflara ve okulun belli bölgelerine kumbaralar konuldu (Görsel 1.40). Öğretmen, öğrenci ve velilerin bağışlarıyla 7 yılda Somali, Uganda, Togo, Tanzanya, Kamerun, Çad, Hindistan, Pakistan, Nepal gibi ülkelerde yetimhane, mescit, okul, sağlık ocağı ve su kuyuları yaptırılmıştır..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 1.40

Genel ağ haberinde yer alan yardım kampanyasının toplumsal birliğe katkıları neler olabilir? Yazınız.

.....

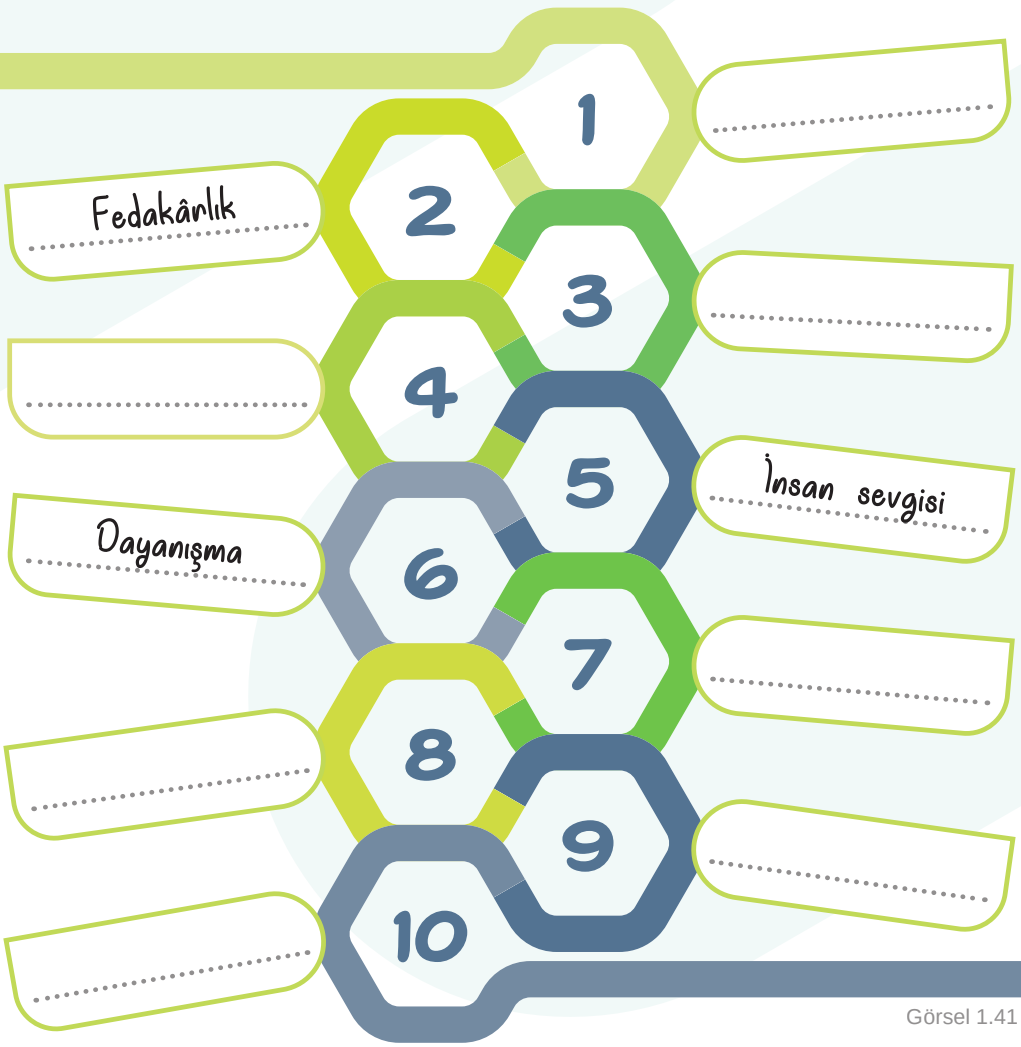
.....

Meslek lisesi öğrencileri projeleri ile yardıma koşuyor

"... Meslek lisesi öğrencileri, toplumsal birliğin oluşmasında yardımlaşma ve dayanışma konusunda farkındalık oluşturmak için yalnız yaşayan, ev işlerini yapamayan vatandaşların yardımına koşuyorlar. Ayrıca köy okullarına kütüphaneler kuruyorlar. Öğrenciler, hem mesleki deneyim kazanıyor hem de ülke ekonomisine katkıda bulunuyorlar. Yardıma gittikleri evlerde bozuk fırın, televizyon, buzdolabı, mobilya gibi eşyaların tamirini yapıyorlar. Ayrıca okullarda üretilen masa, sandalye, atkı, bere gibi ürünleri ihtiyacı olanlara hediye ediyorlar. Özel bakım ihtiyacı olan bireylere tekerlekli sandalye, protez, solunum cihazı gibi araçlar temin etmeye çalışıyorlar. Proje kapsamında bu faaliyetlerin yanı sıra on dört okula kurulan sanayi tipi fırından üretilen ramazan pideleri yüz bin ihtiyaç sahibi eve dağıtılıyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Verilen haberlere göre projede görev alan meslek lisesi öğrencilerinde hangi değerlerin gelişebileceğini şemadaki ilgili yerlere yazınız.

Görsel 1.41

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Çalışkanlık	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Mahremiyet	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Tasarruf	8 Özgürlük	9 Adalet

- "Her grubun kendine ait birtakım kuralları vardır. Bu kurallara uymak grup için çok önemlidir. Grubun her üyesi bu kurallara uymalıdır."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Ülkemize yurt dışından eğitim veya turizm amaçlı birçok misafir gelmektedir. Bizler, Türk misafirperverliği gereği bu misafirlere dil, din, renk ayrımı yapmayız. Kültürel zenginliklere hep olumlu yaklaşırız."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

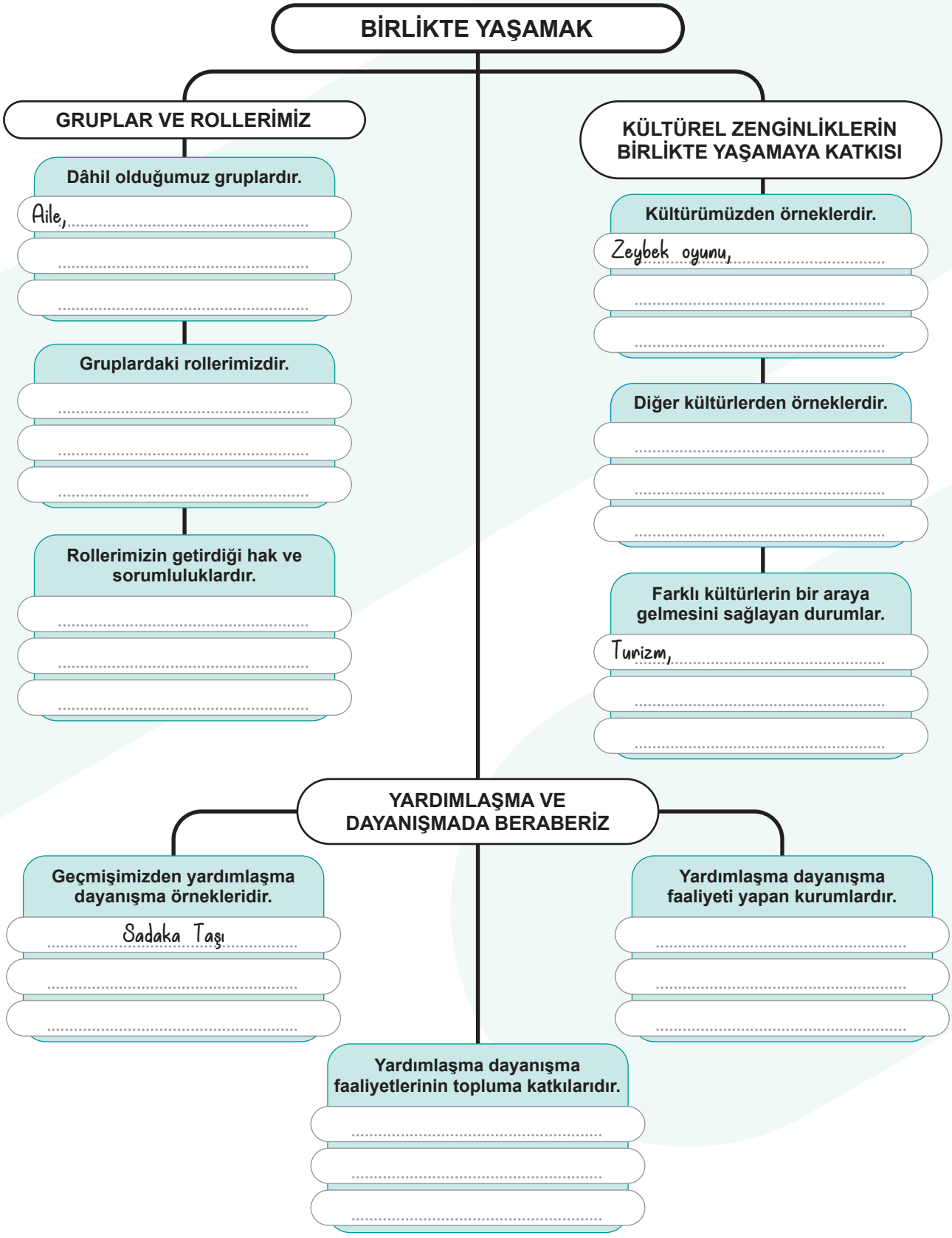
  .....

- "Asrın felaketi olarak adlandırılan 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli ve birçok ilimizi etkileyen deprem milletçe yaşadığımız büyük felaketlerdendir. Bu felaket karşısında halkımız tek yürek olup depremzedelerin yaralarını sarmaya çalışmış, maddi ve manevi yardımlar yaparak depremzedelere her türlü desteği sağlamaya gayret etmiştir."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

  .....

BİRLİKTE YAŞAMAK
GRUPLAR VE ROLLERİMİZ
Dâhil olduğumuz gruplardır.
Aile,
Gruplardaki rollerimizdir.
Rollerimizin getirdiği hak ve sorumluluklardır.
KÜLTÜREL ZENGİNLİKLERİN BİRLİKTE YAŞAMAYA KATKISI
Kültürümüzden örneklerdir.
Zeybek oyunu,
Diğer kültürlerden örneklerdir.
Farklı kültürlerin bir araya gelmesini sağlayan durumlar.
Turizm,
YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMADA BERABERİZ
Geçmişimizden yardımlaşma dayanışma örnekleridir.
Sadaka Taşı
Yardımlaşma dayanışma faaliyeti yapan kurumlardır.
Yardımlaşma dayanışma faaliyetlerinin topluma katkılarıdır.

1. Merhaba arkadaşlar, ben Eren. Bugün tarifi imkânsız tecrübelerim oldu. Sevinç ve heyecanı bir arada yaşadım. Evet, bugün orkestramızla ilk konserimizi verdik. Tam bir yıl önce müzik kulübüne başlamıştım. Gitarın tellerine ilk dokunduğumda da bugünkü gibi heyecanlıydım. Kısa zamanda çok yol katettiğimi söyleyebilirim. Gitar öğretmenimin ilk gün söyledikleri dün gibi aklımda. "Kulübümüzde kalıcı olmak ve iyi bir gitarist olmak istiyorsan devamsızlığa dikkat etmeli, bol egzersiz yapmalı ve kulüp arkadaşlarınla uyum içinde olmalısın." demişti. Kulübün kurallarına harfiyen uyduğumu söyleyebilirim. Kulübümüzdeki derslerimiz çok verimli geçiyordu. Öğretmenimiz fikirlerimize saygı duyuyor, çalmak istediğimiz şarkıları belirlememize yardımcı oluyordu. Bu süreçte ailemin desteğini de göz ardı edemem. Annem ve babam hem okulumu hem de kulüp çalışmalarımı aksatmamam konusunda bana çok yardımcı oldular. Evde egzersiz yapabilmem için bana imkân sağladılar. Ben de bu süreçte evdeki sorumluluklarımı elbette aksatmadım. Erken uyumaya özen gösterdim, ders tekrarlarımı yaptım, düzenli beslenmeye dikkat ettim ve egzersizlerden sonra odamı düzenledim.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi Eren'in dâhil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rollerinden biri <u>değildir</u>?

A) Aile-çocuk
B) Okul-öğrenci
C) Müzik kulübü-gitarist
D) Orkestra-şef

2. Eren'in dâhil olduğu gruplardaki rollerine ait hak ve sorumlulukları nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

3. Balkanların Osmanlı hâkimiyetine girmesi ile buradaki halklarla bütünleşme sağlanarak geniş bir kültürel etkileşimin temelleri atılmıştır. Tarihsel bağlarla gelişen Türkiye ve Kuzey Makedonya arasındaki bu kültürel etkileşim, iki toplumun birbirine saygı duymasına ve birlikte, uyum içinde yaşamasına ortam hazırlamıştır. Türk kültürünün izleri, günümüzde Kuzey Makedonya'da mutfak ve sosyal yaşam gibi birçok alanda görülmektedir. Örneğin ana malzemesi yoğurt ve un olan tarhana, Kuzey Makedonya'da çokça tüketilen çorba türlerindendir. Türkçede kullanılan baldız (baldaza) ve evlat (evlatçe) kelimeleri Kuzey Makedonya'yla kültürel etkileşimin dile yansımalarıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Türk kültürü, Kuzey Makedonya kültürünü her alanda etkilemiştir.
B) Türk kültürünün izleri, Kuzey Makedonya'da mutfak ve sosyal yaşam üzerinde etkili olmuştur.
C) Tarihsel bağlar; kültürler arasında birlik ve beraberlik ortamının oluşmasını sağlamıştır.
D) Kültürel zenginliklerin paylaşılması, toplumların uyum içinde yaşamasına hizmet etmiştir.

4. Yağlı güreş, cirit, okçuluk gibi geleneksel sporların sergilendiği; dünyanın en geniş kapsamlı, en büyük katılımlı festivali olan Etnospor Kültür Festivali'nin açılışı ülkemizde gerçekleştirildi. Geleneksel sporların birleştirici gücü, birlik ve kardeşlik bağlarımızı pekiştirerek toplumların birbirine daha da yakınlaşmasını sağlamaktadır. Bu vesileyle yirmi altı ülkeden, binden fazla katılımcıyla gerçekleştirilen festival; kültürler arasında birlik, beraberlik, saygı, dayanışma, barış ve huzur gibi insan hayatını değerli kılan unsurlara katkıda bulunmaktadır. Dünyaya ümit aşılamak ve yaşadığımız coğrafyalarda huzuru hâkim kılabilmek için birlikte hareket etmemiz gerekmektedir. Etnospor Kültür Festivali, barışın evrensel dili olan sporla ayrılıkları ortadan kaldırmakta, birlikte var olma bilincini geliştirmektedir.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Genel ağ haberine göre ülkemizde düzenlenen Etnospor Kültür Festivali'nin kültürel özelliklere saygı duyma ve birlikte yaşam kültürü oluşturmaya katkısı nedir? Yazınız.

.....

.....

5. Yaşadığımız ilin şehir merkezine uzak bir mahallesindeki çocuklara yönelik sosyal sorumluluk projesi hazırlamaya arkadaşlarımla karar verdik. Mahallenin muhtarıyla görüş alışverişinde bulunduk. Mahalledeki çocukların temel ihtiyaçlarına yönelik T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, belediye ve sivil toplum kuruluşlarının çeşitli hizmetler sunduğunu öğrendik. Mahallede yaşayan çocukların hikâye kitaplarına ulaşmakta zorluk çekebileceği için bu ihtiyaca yönelik sosyal sorumluluk projesi hazırlamanın daha faydalı olacağını düşündük. Sosyal sorumluluk projemize "Okuduğum Hikâye Kitabını Bağışlıyorum" ismini verdik. Önceden okuduğumuz hikâye kitaplarını toplamaya yönelik okulumuzda kampanya düzenledik. Ayrıca belediyemizden sosyal sorumluluk projemize destek vermesini istedik. Belediye, projemize destek amacıyla birçok hikâye kitabı temin etti. Proje kapsamında toplanan hikâye kitaplarını mahalledeki çocuklara ulaştırdık.

Sosyal sorumluluk projesi hazırlanmasında öğrencilerin çalışmalarıyla ilgili,

I. Yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine yönelik fikir ürettikleri

II. Sosyal sorumluluk projesine yönelik görev paylaşımı yaptıkları

III. Toplumsal birliğe katkıda bulunmaya yönelik fikirleri uygulamaya koydukları

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) I ve II **B)** I ve III

C) II ve III **D)** I, II ve III

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

2. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

2 EVİMİZ DÜNYA

KONULAR

- İLİMİZİN GÖRECELİ KONUMU
- DOĞAL VE BEŞERÎ ÇEVREMİZDEKİ DEĞİŞİM
- İLİMİZDE YAŞANABİLECEK AFETLER VE ETKİLERİ
- ÜLKEMİZE KOMŞU DEVLETLER

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Yaşadığınız ilin göreceli konum özelliklerini belirleyebileceksiniz.
- Yaşadığınız ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimi neden ve sonuçlarıyla yorumlayabileceksiniz.
- Yaşadığınız ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebileceksiniz.
- Ülkemize komşu devletler hakkında bilgi toplayabileceksiniz.

Bu öğrenme alanında öğreneceğiniz anahtar kavramlar

- AFAD
- Afet
- Beşerî çevre
- Coğrafya
- Doğal çevre
- Göreceli konum
- Komşu devlet
- Sınır

DÜŞÜNELİM

Görsel 2.1

İLİMİZİN GÖRECELİ KONUMU

Öğretmenimiz “Çocuklar, bugün sizlerle şehir bulmaca oyunu oynayacağız.” dedi. Birden babamın anlattıklarını hatırladım. Babam, eskiden “şehir bulmaca” adlı oyunu oynadıklarını söylemişti. Acaba öğretmenimin bahsettiği oyun babamların oynadığı oyun muydu, diye düşünmeye başladım. O sırada öğretmenimiz oyunun kurallarını sıraladı: “Çocuklar, ben bir şehir belirleyeceğim ama bu şehri size söylemeyeceğim. Siz, şehri bulmak için bana sorular sorup aldığınız cevaplarla şehri bulmaya ve haritada göstermeye çalışacaksınız (Görsel 2.1). Şehri haritada ilk gösteren oyunu kazanır.”

Bu oyun içinde yer alan bir öğrenci olsaydınız şehri bulmak için üç farklı soru hakkınız olduğunda hangi soruları sorardınız? Söyleyiniz.

Görsel 2.1’i inceleyiniz ve soruları ilgili alanlara cevaplayınız.

Kullanılan haritanın çeşidi nedir?

.....

Kullanılan haritanın özellikleri nelerdir?

.....

Oyunu oynarken sorulan şehrin konumunu belirlemede hangi yön isimlerini kullanırsınız?

.....

KEŞFEDELİM

Aşağıda bazı illerimiz ile ilgili verilen anlatımları okuyunuz. Arkadaşlarınızdan yardım alarak illerin isimleri ile ilgili tahminlerinizi metinlerdeki ilgili alanlara yazınız.

Ben Hangi İlim?

.....

Adana'nın batısında, Antalya'nın doğusundayım.
Sertavul Geçidi ile Orta Anadolu'ya bağlanırım.
Akdenizliyim, severim güneşi.
Kış gelip kapıyı çalsa da aralar, lakin açmam kapıyı.
Uzun sahil şeridimde kurulu seralarım.
Limanım ile dünya ticaretine açılırım.

.....

Konya'dan sonra yüz ölçümü en büyük il benim.
Tam sekiz komşum var.
İki bin metreden yüksektir dağlarım.
Ülkemin en büyük nehri topraklarımda doğar.
Bir yanda tarihî köklerim,
Divriği Ulu Camii ile yükselirim.
Bir yanda kongrem var, cumhuriyete erişirim.

.....

Bir ayağım Orta Karadeniz, diğeri Doğu Karadeniz.
Çevremde Samsun, Giresun, Sivas ve Tokat…
Topraklarım çok dağlıktır.
Canik ve Giresun Dağları çevreler beni.
Çambaşı ve Perşembe en meşhur yaylalarım.
Vona Koyu, Karadeniz kıyısında doğal limanım.

.....

Yükseltisi en fazla illerden biriyim.
Adımı efsanelere konu olan dağımdan almışım.
Fırat Nehri'nin en önemli koludur Murat Nehri'm.
Güneyimde Van Gölü,
Doğuda Gürbulak Sınır Kapısı ile İran…
Erzurum en geniş komşumdur benim.

Bulduğunuz şehirlerin doğal ve tarihî güzellikleri, konumları, ekonomik ve ulaşım koşulları bakımından dikkatinizi çeken farklı ya da benzer özellikler nelerdir? Söyleyiniz.

Yaşadığınız şehri tanıtmak için bir broşür hazırlayacak olsaydınız şehrinizin hangi özelliklerini ön plana çıkarırdınız? Fikirlerinizi arkadaşlarınızla karşılaştırınız.

ÖĞRENELİM

Göreceli konum ile ilgili tanımları okuyunuz ve bu tanımlara uygun örnekler veriniz.

Görsel 2.2

Günlük hayatımızda farkında olmadan göreceli konumu kullanırız. Adres soran birine adres ile ilgili yön, mesafe ve çevresindeki önemli binaları söyleyerek yardımcı olabiliriz. Arkadaşımızla buluşmak için "Valilik binası karşısında, Millet Parkı'nın yanındaki Halk Kütüphanesinde seni bekliyor olacağım (Görsel 2.2)." dediğimizde bulunduğumuz yerin göreceli konumunu ifade etmiş oluruz.

Görsel 2.3

Verilen görseldeki yön okunu dikkate aldığımızda vergi dairesi, hastanenin kuzeyinde ve okulun doğusunda yer alır (Görsel 2.3). Örnekte olduğu gibi göreceli konum, bir yerin diğer yerlere göre konumunu ifade eder. Bunun için ana ve ara yönleri kullanabiliriz. Göreceli konum, insanların o konuma ilişkin algılarına ve deneyimlerine dayandığından bir yerin göreceli konumunu tanımlamak kişiden kişiye değişebilir. Ayrıca çevredeki ortam değiştikçe veya yeni yerler geliştikçe göreceli konum zamanla farklılaşabilir.

Görsel 2.4

Karayollarında, bir sonraki il veya ilçeye olan yön ve mesafeyi gösteren tabelalar vardır. Bu tabelalar, yaklaşmakta olduğumuz veya gitmek istediğimiz yere göre mevcut konumumuzu ifade eder (Görsel 2.4).

Bir ilin komşu illere, yeryüzü şekillerine, su kaynaklarına, tarihî mekânlarına ve doğal güzelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan kendine has özelliklerinin tümü o ilin göreceli konumunu oluşturur.

Bir ilin göreceli konumu (Bursa)

Yaşadığınız ili harita üzerinde bulup boyayınız. İliniz ile kara sınırı olan komşu illeri de harita üzerinde belirleyip isimlerini ilgili yere yazınız.

Harita 2.1 Türkiye Mülkî İdare Bölümleri Dilsiz Haritası

Bugüne kadar edindiğiniz bilgiler ve verilen dijital kaynakları kullanarak yaşadığınız ille ilgili istenen bilgileri ilgili alanlara yazınız.

Yaşadığım İl .....

Ulaşım yolları

.....
.....

Yer altı ve yer üstü kaynakları

.....
.....

Doğal güzellikler

.....
.....

Tarihi mekânlar

.....
.....

Tarihî mekânların korunması

Konu ile ilgili haritalar

Yaşadığınız ilde belirlediğiniz doğal güzellikler ile tarihi mekânları korumak için neler yapabilirsiniz? Tartışınız.

Harita 2.2 Türkiye Fiziki Haritası

Haritadan faydalanarak yaşadığınız ile ait istenen bilgileri ilgili alanlara yazınız.

Yaşadığım İl .....

Yeryüzü şekilleri

.....

.....

.....

Su kaynakları

.....

.....

.....

Aşağıdaki illerin göreceli konumları tarif edilirken hangi özelliklerinden faydalanıldığını yazınız.

Edirne; ülkemizin
Avrupa'ya kara ve demir yolu ile bağlatısını sağlayan beş sınır kapısına sahip, Yunanistan ve Bulgaristan sınırı boyunca uzanan ilimizdir.

.....

Nevşehir; ülkemizin
peribacaları ile ünlü, Göreme Millî Parkı, Karain Güvercinlikleri, Derinkuyu ve Kaymaklı yer altı şehirleri ile Karlık ve Yeşilöz kiliseleri bulunan ilimizdir.

.....

Aşağıda verilen haritalardan faydalanarak Kars ilimizin göreceli konumları ile ilgili bilgileri boş bırakılan yerlere yazınız.

Harita 2.3 Kars Mülkî İdare İl Haritası

Kars,

.....

.....

.....

.....

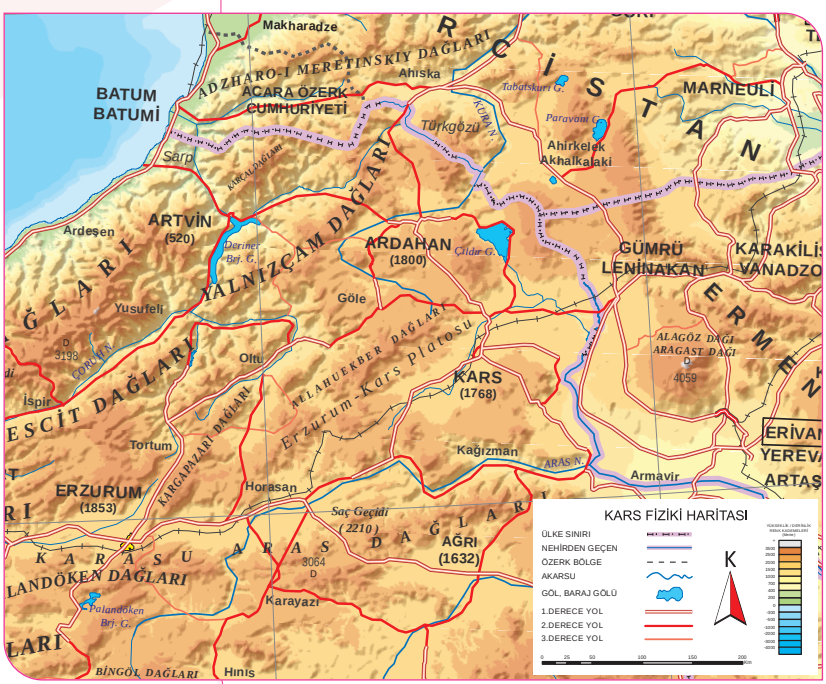
.....

.....

.....

.....

.....

Harita 2.4 Kars Fiziki İl Haritası

Kars,

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Yaşadığım İlin Göreceli Konumu
Amacı: Yaşadığınız ilin göreceli konumunu açıklayabilme
Beceri: Mekânsal düşünme
Süre : 2 ders saati
Malzemeler: Karton, kalem, makas.

Yönerge:

- İliniz hakkında topladığınız bilgileri kullanarak yaşadığınız ilin göreceli konumu ile ilgili aşağıdaki "Hazırlanacak Bilgi Kartları"nda istenenlere göre dört adet bilgi kartı hazırlayınız.
- Bilgi kartlarında estetik unsurlar göz önünde bulundurarak ilinizin göreceli konum özelliklerine ait görsellere yer veriniz.
- Hazırladığınız bilgi kartlarını kullanarak sınıf arkadaşlarınıza sözlü bir sunum yapınız.
- Bilgi kartları bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Bilgi Kartı 1

Komşu illere göre göreceli konumu

Bilgi Kartı 2

Su kaynaklarına göre göreceli konumu

Bilgi Kartı 3

Yeryüzü şekillerine göre göreceli konumu

Bilgi Kartı 4

Tarihî mekanlar ve doğal güzelliklere göre göreceli konumu

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

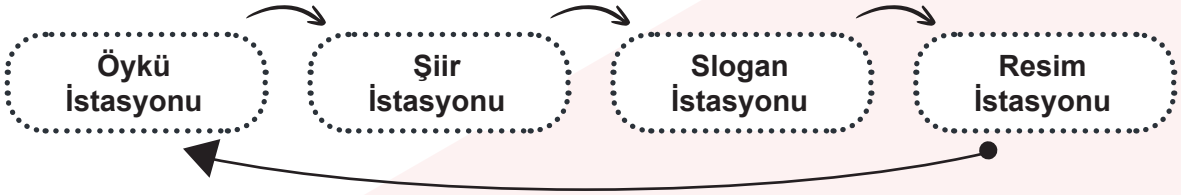
"Göreceli Konuma Göre İlleri buluyorum" etkinliği

DEĞERLENDİRELİM

Malzemeler
- Beyaz fon kartonu (4 adet)
- Boya kalemleri
- Bant

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde dört grup ve dört istasyon oluşturunuz (öykü, şiir, slogan ve resim istasyonu). Her istasyonda beyaz bir fon kartonu bulundurunuz (fon kartonu yerine çizgisiz kağıt da kullanabilirsiniz).
- Yaşadığınız ilin göreceli konumunu öykü, şiir, slogan ve resimle örnekler vererek anlatınız. Anlatımlarınız gözlem formu veya kontrol listesi ile değerlendirilecektir.
- Bir istasyonda beş dakika çalıştıktan sonra saat yönünde ilerleyerek bir sonraki istasyona geçiniz. Geldiğiniz istasyonda yarım kalan çalışmaya devam ediniz.
- Dördüncü istasyona geldiğinizde sürenin sonuna kadar çalışmayı tamamlayınız.
- Ortaya çıkan çalışmaları tahtaya asınız. Çalışmaların sonuçlarını sınıfça tartışınız.
- Belirlediğiniz göreceli konum özelliklerinin ilinize ne gibi etkileri olduğunu tartışınız ve aşağıdaki tabloya yazınız.

Gözlem formu

Gelecek Derse Hazırlık

Yaşadığınız ile ait hem yeni hem de eski; fotoğraf, resim, gazete, hava fotoğrafları, şehir haritaları veya şehir planlarından birini bulup sınıfınıza getiriniz. Yaşadığınız ilde geçmişten günümüze doğal ve beşerî çevrede yaşanan değişim hakkında aile büyüklerinizden bilgi alınız.

DÜŞÜNELİM

Görsel 2.5

DOĞAL VE BEŞERÎ ÇEVREMİZDEKİ DEĞİŞİM

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Yemekten sonra babam ile balkonda çay keyfi yapıyorduk. Evimiz şehri tepeden gören bir konumdaydı. Çok güzel bir manzaramız vardı. Karşıda masmavi bir göl, gölün ardında başı dumanlı sıradağlar, tarihî köprü ve cami, yüksek katlı binalar, ilkbaharın gelmesi ile dağlardaki karların eriyip çaylardan göle karışması… Böyle bir manzarayı arasanız da bulamazsınız. Doğa ile iç içe girmiş bir şehir. Bir taraftan manzarayı seyrediyor bir taraftan da babamla sohbet ediyorduk (Görsel 2.5).

– Baba, manzaraya bakarken aklıma bazı şeyler geldi. Bunları sana sormak istiyorum. Sen çocukken bu şehir nasıldı? Değişen şeyler oldu mu?

– Tabii oğlum. Değişmez mi? Birçok şey değişti diyebilirim.

– Neler değişti baba? Biraz anlatır mısın?

– Ben çok mutlu bir çocukluk geçirdim. Mahallemizde tek katlı, bahçeli, küçük evler vardı. Evimizin etrafındaki boş alanlar oyun alanlarımızdı. Bizim tablet, telefon gibi eşyalarımız yoktu. Saklambaç, futbol gibi oyunlarla çok eğlenirdik. Görüyorsun ki şimdi yüksek katlı, site şeklinde evler var. Sitelerin bahçelerinde çocuk oyun parkları olsa da çocuklar birlikte pek vakit geçirmiyor. Günümüzde çocuklar ve büyükler için spor salonları yapıldı. Çocuklar, bizim gibi boş alanlarda veya sokakta oynamıyor. Spor salonlarında spor yapabiliyor veya mahallelerdeki parklarda çeşitli oyuncaklarla keyifli vakit geçirebiliyorlar.

– Baba, dedemle neler yapardınız?

– Deden hafta sonu beni göl kenarına götürürdü. Kıyıda balık tutardık. Gölde yaklaşık yirmi çeşit balık vardı. Şimdi ise üç çeşit balık kaldı. İnsanlar kayıklarla karşı tarafa geçerdi. Tarihî taş köprüden geçmek çok hoşuma giderdi. Gölün seviyesi o kadar yüksekti ki su köprüyü aşmasın diye köprüye kum torbaları dizilmişti. Yine de köprüye vuran dalga bizi biraz ıslatırdı. Bu duruma çok mutlu olurdum. Yakın zamanda yeni köprü yapıp tarihî köprüyü araç trafiğine kapattılar. Göldeki su seviyesi epey düşmüş durumda. Haberlerde duyduğumuz küresel ısınma, iklim değişikliği, kuraklık… Sanırım bizim göl de bunlardan etkilendi.

– O zaman da şehir böyle kalabalık mıydı baba?

– Hayır oğlum. O zaman insanlar tarım ve hayvancılıkla uğraşıyor ve köylerde yaşıyorlardı. Sanayi alanları sınırlı, fabrikalar azdı. Şehir daha dar bir alana yerleşmişti. Şimdi ise tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar azaldı, fabrikalar çoğaldı. Böylece köylerden şehrimize göçler arttı. Şehrimizin nüfusu hızla çoğaldı. Şehir, büyük bir alana yayıldı. Konut, hastane, okul gibi birçok alanda ihtiyaçlar arttı. Eskiden mahalle bakkallarından ve esnaflarından alışverişimizi yapardık. Şimdi ise büyük alışveriş merkezleri var. Bizim zamanımızda bu kadar araba yoktu. Yollar az ve dardı. Araba sayısı arttıkça yollar genişledi ve çoğaldı. Şehrimize ilk trafik lambasının kurulduğu zamanı hatırlıyorum. Çok sevinmiştim. Ancak trafiğin, araç gürültüsünün ve egzoz dumanlarının bu kadar çoğalacağını hiç düşünmemiştim.

– Baba, gölün sağ tarafında kocaman bir cami görünüyor. Orası yeni mi yapıldı?

– Hayır Alper. Orası tarihî bir cami. Yaklaşık sekiz asırdır dimdik ayakta. Şimdiki camilerden çok farklı bir mimarisi var. Dikkatlice bakarsan caminin etrafında tek katlı evler ve dar sokaklar göreceksin. İşte, orası şehrimizin eski yerleşim alanı. Ama etrafa şöyle bir bakarsan evlerin ne kadar yükseldiğini, caddelerin ne kadar genişlediğini hemen fark edebilirsin.

– Evet babacığım. Zaman içinde birçok şey değişmiş görünüyor. Anlaşılan bu değişimin bize kazandırdıkları olduğu gibi bizden aldıkları da var. Bundan sonra da bu değişim devam edecek gibi görünüyor.

(Bu metin, kitap yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.)

Metinde doğal ve beşerî çevre unsurlarından hangilerine yer verilmiştir?

.....

.....

.....

.....

Yaşadığınız yerde bulunan doğal çevre unsurları nelerdir? Örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

KEŞFEDELİM

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Uzak bir şehirden misafirinizin geldiğini hayal ediniz.
- Misafirinizi gezdirebileceğiniz doğal ve beşerî varlıklara birer örnek bulup aşağıdaki ilgili yerlere yazınız.
- Yazdıklarınızı arkadaşlarınızın yazdıkları ile karşılaştırınız.

Görsel 2.6

Doğal Varlıklar

Göl .....

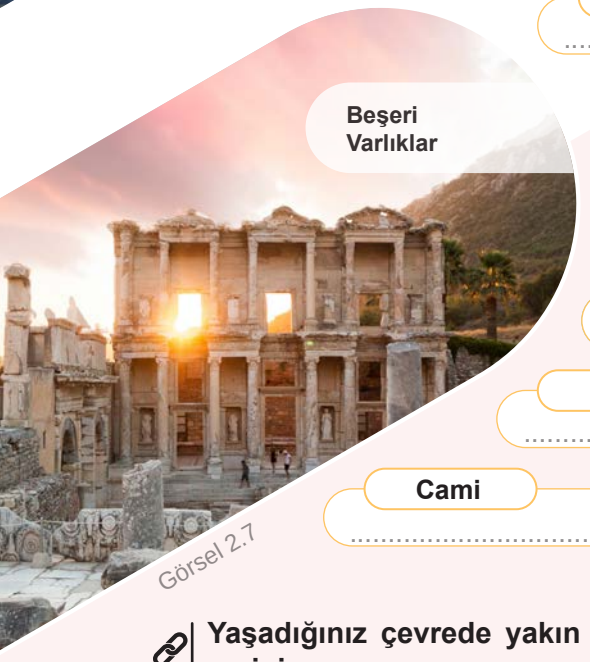
Dağ .....

Ova .....

Deniz .....

Orman .....

Vadi .....

Görsel 2.7

Beşeri Varlıklar

Müze .....

Türbe .....

Antik kent .....

Bedesten .....

Kale .....

Cami .....

Yaşadığınız çevrede yakın zamanda ne gibi değişimler yaşanmıştır? Örnekler veriniz.

Yaşadığınız çevrede, aile büyüklerinden öğrendiğiniz, geçmişe göre ne gibi değişimler olmuştur? Örnekler veriniz.

Yaşanan bu değişimleri doğal ve beşerî çevre unsurlarında meydana gelen değişimler olarak gruplandırınız.

- Yaşadığınız ile ait eski ve yeni resim, gazete haberi veya hava fotoğraflarını aşağıdaki alana yapıştırınız.

Görsel 2.8

Getirmiş olduğunuz şehir haritalarını ve planlarını arkadaşlarınızla inceleyiniz. Yukarıdaki alana yapıştırdığınız görselleri ve aile büyüklerinizden edindiğiniz bilgileri göz önünde bulundurarak inceleyiniz. İlinizde geçmişten günümüze yaşanan değişime neden olan unsurlar nelerdir? Yazınız.

ÖĞRENELİM

Dağ, ova, vadi, akarsu, göl, deniz, şelale, orman gibi varlıklar hem insanların hem de diğer canlıların yaşamı için oldukça önemlidir. Bu varlıklar insan ve hayvanların oksijen, su, gıda gibi ihtiyaçlarını karşılayan çok önemli kaynaklardır ve aynı zamanda doğal çevremizi oluşturur (Görsel 2.9).

Görsel 2.9

Yerleşik hayata geçen ilk insanlar, yerleşim yerlerini temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri yerlere kurmuşlardır. Örneğin insanlar su ve gıda ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yerleşim yerlerini akarsu, göl kenarlarına ve verimli tarım arazilerine kurmuşlardır. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Günümüzdeki birçok yerleşim yeri akarsu, göl, deniz kenarı ya da verimli tarım arazilerinin yakınında bulunmaktadır. Bazı yerleşim yerleri de deprem riski sebebiyle zemini daha sağlam olan dağlık alanlara kurulmaktadır. Doğal çevre; küresel ısınma, teknolojik gelişmeler, nüfus artışı, beşerî çevrenin genişlemesi, doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi, çevre kirliliği gibi sebeplerle zaman içinde değişikliğe uğrayabilmektedir.

? Yaşadığınız ilin yerleşim yeri olmasında hangi doğal unsurlar etkili olmuştur? Örnekler veriniz.

Görsel 2.10

Yaşam alanlarımızda ev, apartman, sokak, park, yol, köprü, hastane, okul, market gibi birçok yapı bulunmaktadır. Bunlar bizim barınma, ulaşım, sağlık, eğitim, alışveriş, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarımızı karşılamak için yapılmıştır. Aynı zamanda bu amaçlarla yapılmış medrese, bedesten, şifahane, türbe gibi tarihî varlıklara da çevremizde rastlayabiliriz. Yaşadığımız yerlerde inşa edilen bu eski ve yeni yapıların tamamı beşerî çevremizi oluşturur (Görsel 2.10). Özellikle çevremizdeki tarihî varlıkları korumak hepimizin görevidir.

Tarihteki ilk yerleşim yerlerinde insanlar yaşam alanlarına genellikle ev ve ibadethaneler yapmışlardır. Zamanla insan nüfusunun artması, ihtiyaçların çeşitlenmesi, teknolojinin gelişmesi, doğa kaynaklı afetler, iklim olayları, kaynakların bilinçsizce tüketilmesi, çevre kirliliği gibi sebeplerle doğal ve beşerî çevrede bazı değişimler olmuştur. Bu değişim günümüze kadar devam etmiştir, bundan sonra da devam edecektir.

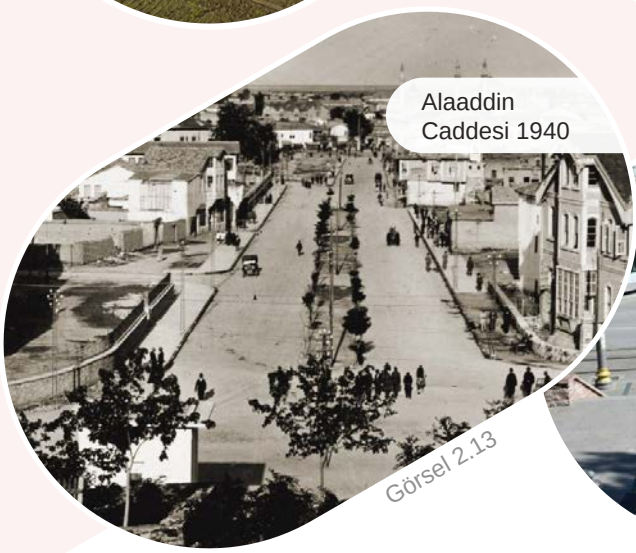
Aşağıda Konya'nın doğal ve beşerî çevresine ait farklı zamanlardan görseller yer almaktadır. Görselleri inceleyiniz ve etkinliği yapınız.

Görsel 2.11

Görsel 2.12

Görsel 2.13

Görsel 2.14

? Görselleri karşılaştırdığınızda doğal ve beşerî çevrede değişen ve değişmeyen unsurlar nelerdir?

Yaşadığınız ile ait getirmiş olduğunuz eski ve yeni resim, gazete, hava fotoğraflarını inceleyiniz (öğretmeniniz rehberliğinde etkileşimli tahtayı kullanarak da görsellere erişebilirsiniz) veya aile büyüklerinizden ilinizin geçmişi hakkında edindiğiniz bilgileri düşününüz. Aşağıdaki soruları sınıfta tartışınız ve tabloyu doldurunuz.

Doğal ve beşerî çevrenizde değişen unsurlar nelerdir?	Doğal ve beşerî çevrenizde değişmeyen unsurlar nelerdir?
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Aşağıda verilen bilgi görselini inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

BATMAN'DA BÜYÜK DEĞİŞİM

Seksen dört yıl önce on yedi haneli köy iken bölgede petrol bulunmasıyla kaderi değişen Batman, gerçekleştirilen yatırımlarla her alanda gelişim sağladı.

Görsel 2.15

1946
17 Ocak'ta 1361 m'de petrol bulundu.

1948
8 Mart'ta petrol çıkarılmaya başlandı.

1955
Türkiye'nin ilk petrol rafinerisi Tüpraş Batman Rafinerisi kuruldu.

1957
Batman ilçe oldu.

1990
Batman il oldu.

2007
Batman Üniversitesi kuruldu.

2018
Ilısu Barajı hizmete açıldı.

2021
Hasankeyf-2 Köprüsü hizmete açıldı.

2024
Yeni sanayi tesisleri kuruldu.

Batman'da petrolün bulunması ildeki hangi unsurları etkilemiş olabilir?

Son yirmi yılda Batman'ın doğal ve beşerî çevresinde ne gibi değişimler yaşanmıştır?

Batman'a yeni baraj ve köprü yapılması ilde hangi imkânların gelişmesine katkıda bulunmuş olabilir?

Batman'da sanayi tesisleri ve üniversitenin kurulması doğal ve beşerî çevre unsurlarından hangilerini etkilemiş olabilir?

Doğal ve beşerî çevremizde yaşanan değişimler yaşadığımız ili birçok açıdan etkileyebilir. Örneğin çevremizdeki bir akarsuyun üzerine yapılan baraj, kurak topraklara sulama imkânı oluşturup tarım alanlarının genişlemesini sağlayabilirken ormanlık alanların sular altında kalmasına da sebep olabilir. Yaşadığımız ile yapılan fabrikalar, ilin göç almasını sağlayıp nüfusunu artırabilir. Nüfusun artmasıyla çevremizdeki bina sayısı artar ve yerleşim alanı genişler (Görsel 2.16). Yapılan yeni yollar ve caddeler, ulaşım imkânlarını geliştirip çeşitlendirir.

Görsel 2.16

Yaşadığınız ile ait eski ve yeni resim, gazete, hava fotoğraflarından aşağıda verilen unsurları inceleyiniz. Yaptığınız incelemeler ve aile büyüklerinizden edindiğiniz bilgiler doğrultusunda ilinizde yaşanan değişimin aşağıdaki unsurlara etkisini sınıfta tartışınız ve örnekler yazınız.

Arazi Kullanımı

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bitki Örtüsü

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Su Kaynakları

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Nüfus

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ulaşım Sistemleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Yerleşim Alanları

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Aşağıdaki haberleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Toz fırtınalarının en önemli nedeni bitki örtüsünün tahrip olması

"... İstanbul Üniversitesinden yapılan açıklamada özellikle ülkemizin iç kesimleri ve güneydoğusunda bitki örtüsünün tahrip edilmesiyle erozyonun arttığına, bunun sonucunda da toz fırtınalarının yaşandığına dikkat çekildi. Açıklamada toz fırtınalarının günlük yaşamı olumsuz etkilediği, sağlık sorunlarını tetiklediği ve tarım alanlarına zarar verdiği belirtildi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Kuruyan sulak alanlar Türkiye'nin su varlığını ve su canlılarını tehdit ediyor

"... Uzmanlar, geçtiğimiz yüzyılda Türkiye'nin sulak alanlarının yüzde kırkını kaybettiğini, bu durumun su canlılığı çeşitliliğini azalttığını dile getirdi. Sulak alanların azalmasının aynı zamanda tarımı ve içme suyu imkânlarını da olumsuz etkilediği ifade edildi. Uzmanlar, ayrıca su kaynaklarımızın kirlilik tehdidi ile karşı karşıya olduğu konusunda uyarılarda bulundu..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Bitki örtüsü ve su kaynaklarında yaşanan değişim ülkemizi nasıl etkilemiştir?

Yaşadığınız ilde bitki örtüsü ve su kaynaklarında yaşanan değişimin ne gibi etkileri vardır? Örnekler veriniz.

Görüldüğü üzere çevremizde meydana gelen değişimler bazen olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Yaşanan değişim doğal çevremiz gibi beşerî çevremizi de etkileyebilir. Tarihî mekân, yapı, yol, köprü, sosyal tesisler gibi beşerî çevre unsurları zarar görebilir. Doğal ve beşerî çevre unsurlarımız gelecek nesillere bırakacağımız önemli miraslardır. Bu sebeple ülkemizde doğal ve beşerî çevrenin korunması ve sürdürülebilir çevre bilincinin oluşturulması için projeler geliştirilmektedir. Bu projeler yetkili birimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanıp uygulanmaktadır. Aşağıda bu projelere örnekler verilmiştir. Örnekleri inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Görsel 2.17

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ve TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı) iş birliği ile "Su Kardeşliği" projesi hazırlanmıştır. Bu proje kapsamında çocuklara yönelik su varlığının yaşam için önemi, su kirliliği, su tasarrufu, suyun sürdürülebilirliği ve su ayak izi konularında hazırlanan eğitim etkinlikleri gerçekleştirilmektedir (Görsel 2.17).

Görsel 2.18

Mustafa Kemal Atatürk'ün Trabzon ziyaretlerinde konakladığı Atatürk Köşkü'ndeki yıpranmalar nedeniyle T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığınca restorasyon projesi başlatıldı. Çalışma boyunca ziyarete kapatılan köşk, projenin tamamlanmasıyla cumhuriyetimizin 100. yılında kapılarını ziyaretçilerine yeniden açtı (Görsel 2.18).

Doğal ve beşerî çevrenin korunmasında ve sürdürülebilir çevre bilincinin oluşmasında sizlere ne gibi görevler düşmektedir? Tartışınız.

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Yaşadığım İldeki Değişim

Amacı: Yaşadığınız ildeki doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimin etkilerini sorgulama

Beceri: Değişim ve sürekliliği algılama

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeniniz rehberliğinde altı grup oluşturunuz.
- Her grup için bir şapka rengi belirleyiniz.
- Grubunuzdan birini sözcü olarak seçiniz.
- Altı şapka düşünme tekniğinde her rengin farklı bir düşünceyi temsil ettiğini unutmayınız.
- Grubunuz hangi renk şapkayı temsil ediyorsa o rengin temsil ettiği düşünceyi dikkate alınız.
- Öğretmeninizin "Yaşadığınız ildeki doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimin ilinize etkileri neler olabilir?" sorusunun cevabını tartışınız.
- Grubunuzun ortak düşüncesini grup sözcünüz ile açıklayınız.

Görsel 2.19

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki haberi okuyunuz, görseli inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Görsel 2.20

Yusufeli Barajı nedeniyle yerleşim yerleri değişen köylüler yeni yuvalarına alıştı

"... Artvin'in Yusufeli ilçesinde Çoruh Nehri üzerine Yusufeli Barajı'nın inşa edilmesiyle Yeniköy, Tekkale, Irmakyanı, Çeltikdüzü, Çevreli, İşhan ve Meşecik köyleri sular altında kalmıştı. Bu köylerin sakinleri, yaklaşık bir yıl önce taşındıkları yeni yerleşim yerlerindeki hayatlarına alıştı. Modern villa şeklinde inşa edilen yeni evler, eski yerleşim yerlerini geride bırakırken hüzünlenen köy sakinlerini mutlu etti. Yeni yapılan yedi köyde toplamda beş yüz yedi konutun yanı sıra bazı iş yerleri, oyun parkları ve sosyal yaşam alanları da yer aldı (Görsel 2.20)...."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Yusufeli Barajı'nın yapılma sebepleri neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

Yusufeli Barajı'nın yapılması ile doğal ve beşerî çevre unsurlarından hangilerinde değişim yaşanmıştır? Yazınız.

.....

.....

Barajın yapımı doğal ve beşerî çevre unsurlarından su kaynakları, bitki örtüsü, yerleşim alanları ve nüfusu nasıl etkilemiş olabilir? Yazınız.

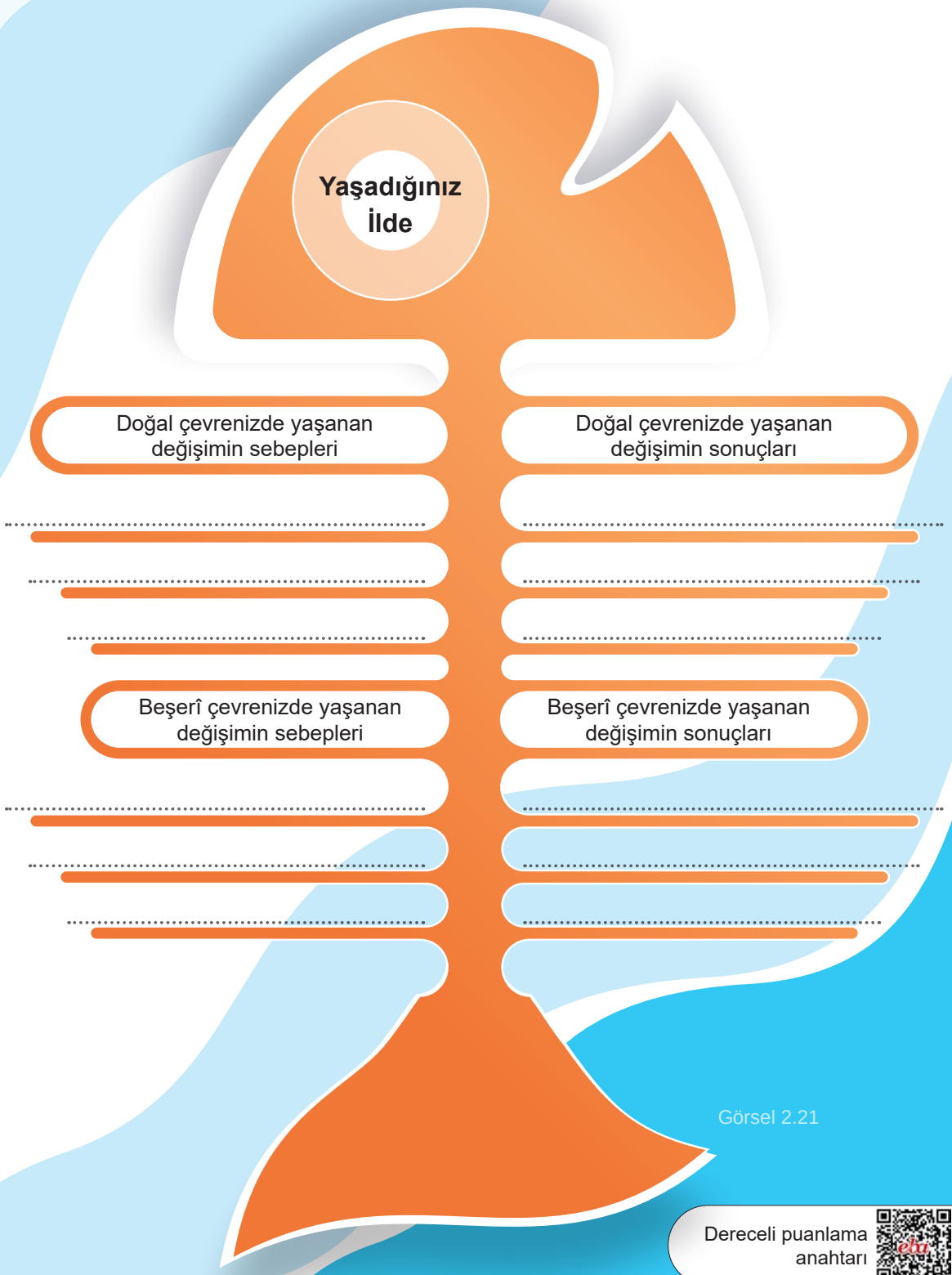
.....

.....

.....

Barajın yapılmasının Artvin'e olumlu ve olumsuz etkileri neler olabilir? Tartışınız.

Yaşadığınız ile ait eski ve yeni resim, gazete, hava fotoğraflarını inceleyiniz veya aile büyüklerinizden ilinizin geçmişi hakkında edindiğiniz bilgileri düşününüz. Buna göre geçmişten günümüze ilinizin doğal ve beşerî çevresinde yaşanan değişimin sebep ve sonuçlarını tartışınız. Aşağıdaki balık kılçığını tamamlayınız. Hazırladığınız balık kılçığı diyagramları dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Görsel 2.21

Dereceli puanlama anahtarı

DÜŞÜNELİM

İLİMİZDE YAŞANABİLECEK AFETLER VE ETKİLERİ

Görsel 2.22

Ailenizden birine AFAD'dan (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) görseldeki gibi bir uyarı mesajı gelseydi neler yapardınız? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

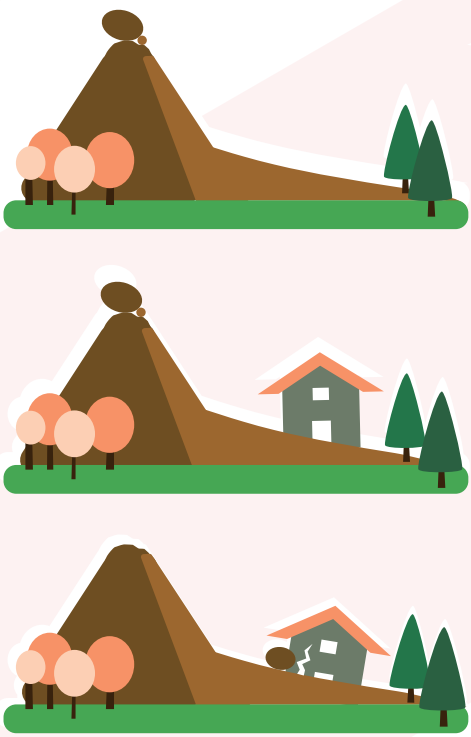
.....

.....

.....

.....

Gelen mesajda boş bırakılan yerde neler yazıyor olabilir? Sınıfta tartışınız.

Görsel 2.23

Görselde anlatılmak istenilen nedir? Düşüncelerinizi yazınız (Görsel 2.23).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KEŞFEDELİM

Tarihimizdeki büyük ve yıkıcı depremlerden biri 17 Ağustos 1999'da gerçekleşti. Binlerce can kaybı yaşanan bu depremden sonra bilim insanları "Deprem değil, ihmal öldürür." açıklamasında bulundular.

"Deprem değil, ihmal öldürür." sözü ile bilim insanları neye dikkat çekmek istemişlerdir?

Yaşadığınız ilde gerçekleşme riski olan afetler nelerdir? Bu afetlerin etkilerini azaltmak amacıyla bireysel ve toplumsal olarak neler yapılabilir? Sınıfta tartışınız ve alınabilecek önlemleri ilgili alanlara yazınız.

Bireysel Önlemler

.....
.....
.....
.....
.....

Toplumsal Önlemler

.....
.....
.....
.....
.....

Aşağıdaki haber metnini okuyunuz. Ülkemizde gerçekleşme riski yüksek olan afetlere karşı yetkililerce alınan önlemden başka ne gibi önlemler alınmalıdır? Tartışınız.

HABER

Türkiye'nin ulaşım altyapısının afetlere daha dirençli hâle getirilmesi için yeni projeler planlanıyor

Güvenli, afetlere dayanıklı, çevre dostu ve düşük maliyetli bir ulaşım sistemi kurulması projesi Cumhurbaşkanlığına bağlı birimlerce hazırlanan On İkinci Kalkınma Planı'nda yer aldı.

Önümüzdeki beş yıl içinde uygulanacak bu planda şehir içi ve şehirler arası ulaşım sistemlerinin altyapılarını afetlere karşı güvenli hâle getirmek için projeler tasarlanacak. Bu amaçla risk analizleri yapılarak ihtiyaç duyulan güçlendirme ve tadilat çalışmaları ile projeler en kısa sürede tamamlanacak.

(Genel ağdan alınmıştır.)

ÖĞRENELİM

Görsel 2.24

Dünyada her gün birçok doğa olayı gerçekleşir. Rüzgâr eser, şimşek çakar, yağmur yağar, deniz dalgalanır, kar yağar, fırtına olur, sel olur, çığ düşer, toprak kayar, kaya düşer, deprem olur (Görsel 2.24). Doğa olayları yaşamımızın bir parçasıdır ve yaşamın devamı için birçok doğa olayına ihtiyaç duyarız. Örneğin yağmur tarıma katkıda bulunur, canlıların su ihtiyacını karşılar. Rüzgâr, bitkilerin çoğalmasında önemli bir yere sahiptir. Kar yağışı göllerin, barajların dolmasını sağlar; yer altı sularını artırır.

Görsel 2.25

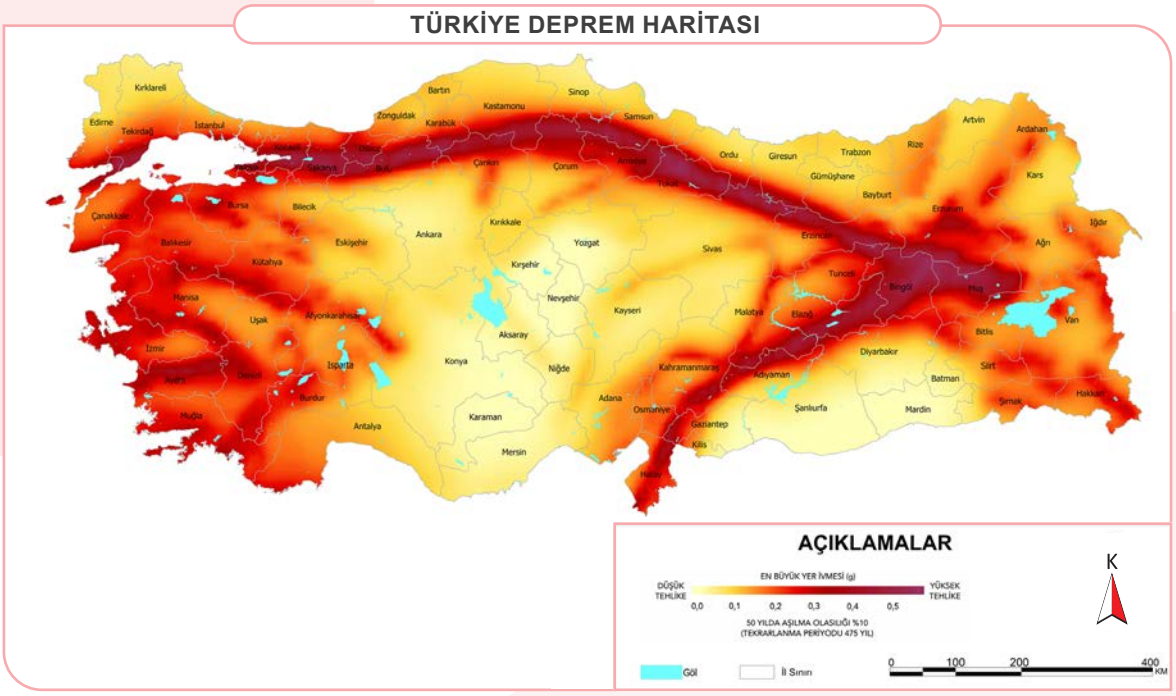
Doğa olaylarının şiddetinin fazla olması ya da doğa olaylarına karşı yeterince tedbirin alınmaması afet riskini ortaya çıkarabilmektedir. Afetler; insanlar için maddi ve manevi kayıplara neden olan, yaşamı olumsuz etkileyen, doğa veya insan kaynaklı olaylardır.

Ülkemizde afete dönüşebilen birçok doğa olayı gerçekleşmektedir. Bunların bir kısmı yeryüzü hareketlerine bağlı olarak ortaya çıkar. Deprem ve kaya düşmesi bunlara örnektir (Görsel 2.25). Hava durumu ve iklim kaynaklı ortaya çıkan doğa olayları da görülür. Şiddetli yağış, fırtına, dolu, don, kar ve kuraklık ülkemizde afete dönüşebilen doğa olaylarına örnekler arasında yer alır. Çölleşme, erozyon ve obruk oluşumunda ise iklim ve yeryüzü hareketlerinin yanında insan faaliyetleri de etkili olmaktadır.

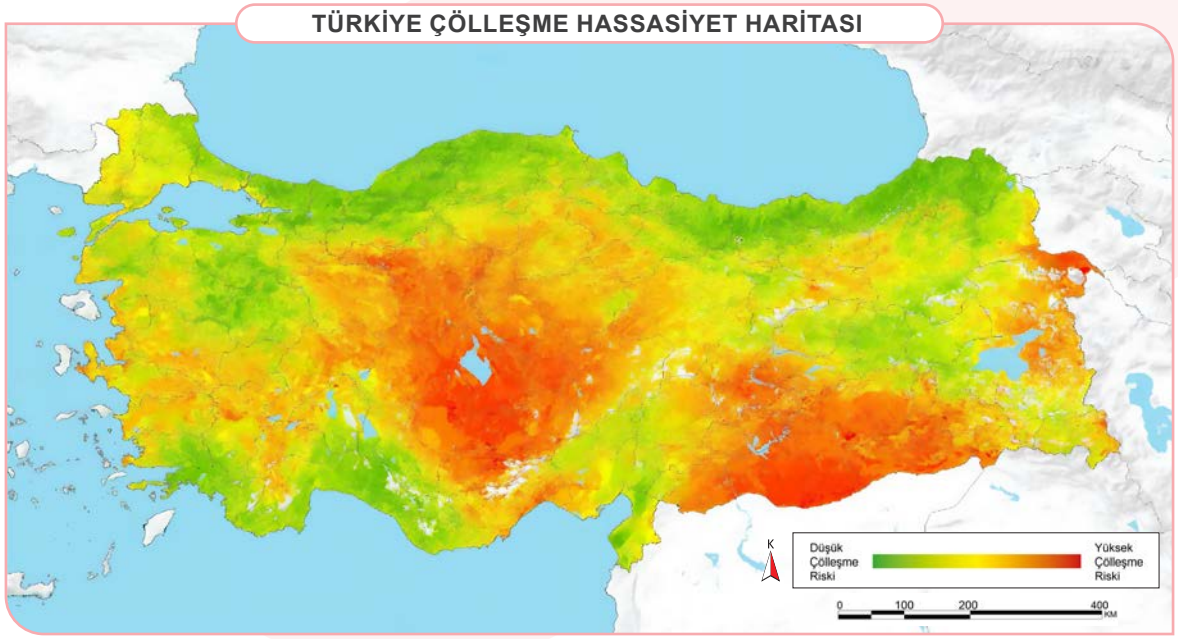
Aşağıdaki haritalar ile AFAD İl Afet Risk Azaltma Planları'nı inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Türkiye'nin Afet Risk Haritası

AFAD İl Afet Risk Azaltma Planları

Harita 2.5 Türkiye Deprem Haritası

Harita 2.6 Türkiye Çölleşme Hassasiyet Haritası

Verilen haritalara göre yaşadığınız ilde görülme riski fazla olan afetler nelerdir? Bu afetlerin ortaya çıkmasında etkili olan doğa olayları nelerdir?

Verilen bilgiler doğrultusunda görselleri ve açıklaması yapılan doğa olaylarını örnekte olduğu gibi tamamlayınız.

Görsel 2.26

Deprem, yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi ile oluşan sarsıntılardır (Görsel 2.26). Ülkemizin büyük bir kısmı birinci derece deprem kuşağında yer aldığı için ülkemizde en fazla can ve mal kaybına neden olan afet depremdir.

Risk: Deprem kuşağı veya fay hatlarının üzerine yerleşim yerleri yapmak, depreme dayanıksız yaşam alanları, köprüler inşa etmek, evdeki kitaplık, saat, çerçeve gibi eşyaları sabitlememek

Afet: Deprem nedeniyle binalar ile köprülerin yıkılması, can ve mal kayıplarının olması, evdeki eşyaların zarar görmesi, ulaşım ve iletişim sorunlarının yaşanması

Görsel 2.27

Erozyon, toprağın üst tarafındaki verimli kısmın su ve rüzgâr etkisiyle taşındığı bir afettir (Görsel 2.27). Erozyonun şiddetini artıran en önemli etken toprağı koruyan bitki örtüsünün yok edilmesidir. Bu bakımdan bitki örtüsünün cılız olduğu yerlerde erozyon riski yüksektir.

Risk: .....

.....

.....

Afet: .....

.....

.....

Görsel 2.28

Orman yangını, doğal ya da insani sebeplerle ortaya çıkarak ağaçların ve bitki örtüsünün kısmen veya tamamen yanmasıdır (Görsel 2.28). Ülkemizde yaz aylarının çok sıcak geçtiği yerlerde orman yangınlarının görülme ihtimali yüksektir.

Risk: .....

.....

.....

Afet: .....

.....

.....

Heyelan (toprak kayması) ya da kaya düşmesi, eğim ve yağışın fazla olduğu dik yamaçlarda toprağın veya kayaçların aşağı doğru hareket etmesi sonucu meydana gelir (Görsel 2.29).

Risk: .....

.....

.....

Afet: .....

.....

.....

Görsel 2.29

Sel; aşırı yağışlar veya karın hızla erimesi sonucu ani, büyük ve düzensiz su akıntılarının meydana gelmesidir (Görsel 2.30).

Risk: .....

.....

.....

Afet: .....

.....

.....

Görsel 2.30

Çığ, dağlık ve engebeli yamaçlarda tutunamayan kar kütlelerinin aşağı doğru hareket etmesi sonucu meydana gelir (Görsel 2.31). Kar tabakasının alttaki eski kar tabakasıyla iyi kaynaşmaması, şiddetli ses veya rüzgâr çığa sebep olabilir.

Risk: .....

.....

.....

Afet: .....

.....

.....

Görsel 2.31

Görsel 2.32

Obruk, erozyon ve kuraklığın artması gibi doğal sebepler yanında madencilik ve aşırı sulama gibi insan faaliyetleri sonucu da oluşabilir (Görsel 2.32). Toprağın çökmesi ile oluşan obrukların artması özellikle yaylacılık faaliyetlerine ve tarım yapılan alanlara zarar vermektedir.

Risk: .....

.....

.....

Afet: .....

.....

.....

Görsel 2.33

Hortum, ani hava değişimlerine bağlı olarak oluşan şiddetli rüzgârlardır (Görsel 2.33). Kara veya deniz üzerinde oluşabilen hortum, kendi ekseni etrafında ve yüksek hızla dönerek yıkıcı bir güce ulaşabilir.

Risk: .....

.....

.....

Afet: .....

.....

.....

Ülkemizde meydana gelebilecek afetlerin olumsuz etkilerini azaltmak mümkündür. Bunun için yetkili kurum ve kuruluşların bazı tedbirler alması gerekmektedir. Ülkemizdeki bakanlıklar, belediyeler, AFAD, eğitim, sağlık ve güvenlik kurumları ile sivil toplum kuruluşları bu konuda sorumludur. Bu kurum ve kuruluşların alabileceği tedbirlerden bazıları şunlardır:

Afet Öncesinde

- Bireylerin ve toplumun bilinçlenmesi için eğitimler ve çalışmalar yapılmalıdır.
- Ülke, il ve ilçeler için afet etkinlik planı hazırlanmalı ve afetlerle mücadele için bütçe ayrılmalıdır.
- Profesyonel ve gönüllü müdahale ekipleri oluşturulmalıdır.
- Ülke genelinde afet tatbikatları yapılmalıdır.

Afet Sonrasında

- Afet etkinlik planları hızla uygulanmalıdır.
- Afet bölgelerine en kısa sürede müdahale edilmelidir.
- Arama kurtarma faaliyetleri yapılmalıdır.
- Halkın gıda, barınma, sağlık, eğitim ve güvenlik ihtiyaçları karşılanmalıdır.
- Salgın hastalıklara karşı tedbirler alınmalıdır.

Ülkemizde meydana gelebilecek afetlere karşı bireysel ve toplumsal bazı tedbirlerin de alınması gerekmektedir. Afetlerin ülkemizin bir gerçeği olduğunun kabul edilmesi, toplumsal bilinç oluşturulması, birlik ve beraberliğe önem verilmesi toplumsal olarak alınacak tedbirlerin başında gelmektedir. Bireysel olarak alabileceğimiz tedbirlerden bazıları ise şunlardır:

Afet Öncesinde

- Afetler konusunda okulda verilen eğitimlere önem vermeliyiz.
- Afetler ve alınabilecek tedbirler hakkında araştırma yapmalıyız.
- Afet anında ve sonrasında yapılması gerekenleri planlamalıyız.

Afet Sırasında

- Mümkün olduğunca panik yapmadan hareket etmeliyiz.
- Tehlike oluşturacak alanlardan uzak durmalıyız.
- Daha önce belirlenen güvenlik tedbirlerini uygulamaya çalışmalıyız.

Afet Sonrasında

- Önceden belirlediğimiz güvenli alanlara geçmeliyiz.
- Acil bir durum olmadıkça iletişim araçlarını kullanmamalıyız.
- Afetle mücadele eden ekiplerle uyum içinde hareket etmeliyiz.
- Yetkililerin uyarılarını dikkate almalıyız.

Aşağıda Burcu ve arkadaşlarının hazırladığı afetlere yönelik deney etkinliği verilmiştir. Metni okuyunuz ve siz de bu etkinliği örnek alarak "UYGULAYALIM" bölümünde ilinizde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik bir etkinlik hazırlayınız.

Görsel 2.34

Merhaba Arkadaşlar, ben Burcu. Bugün sınıfımızdan dört arkadaş bir araya gelerek ilimizde meydana gelebilecek bir afetin etkilerini azaltmaya yönelik etkinlik hazırlamaya karar verdik. Bu etkinliğin hazırlıklarını ve uygulamasını anlatacağım.

Öncelikle grup olarak toplandık ve etkinliğini yapacağımız afeti belirledik. Yaşadığımız ilde kurak bir iklim olmasına rağmen ilkbahar ayları yağışlı geçmektedir ve ilimizin bitki örtüsü cılızdır. Bu sebeple erozyon görülme riski fazladır. Biz de erozyon öncesi çevrede alınabilecek tedbirlere ve erozyonun etkilerini azaltmaya yönelik bir deney etkinliği hazırlamayı uygun bulduk. Erozyon hakkında bilgi toplamaya başladık ve bir hafta sonra bir araya gelmeye karar verdik.

Yaptığımız ikinci toplantıda etkinlik planını hazırlayıp grup içinde görev dağılımını gerçekleştirdik. Buna göre Adem ve Ceren bir hafta içinde deney malzemelerini temin edecekti. Bir hafta sonra deneyi sınıfta gerçekleştirecektik. Ben deneyi yapıp sunarken Batuhan da kamera ile deneyi kaydedecekti.

Hazırladığımız etkinlik planını öğretmenimize incelettik. Öğretmenimizin uyarılarına göre plana son hâlini verdik. İsterseniz etkinlik planını bir de siz inceleyin.

ETKİNLİK PLANI

Etkinliğin Adı	Toprağımıza Sahip Çıkıyoruz
Hedef Kitlesi	Sınıf arkadaşlarımız ve öğretmenimiz
Amacı	Erozyona karşı farkındalık oluşturma
Etkinlik İçin Ayrılacak Süre	İki hafta
Kullanılacak Araç ve Gereçler	Toprak, altı adet pet şişe, kuru yaprak, su, çimen, ip, eldiven ve makas.
Yapılacak Yer	Sınıf ortamı
Etkinliğin Aşamaları (Gerçekleştirilen her aşamadan sonra "✔" işareti atılacaktır.)	Afet hakkında bilgi toplanması ○ Etkinlik planının hazırlanması ○ Görev dağılımının yapılması ○ Planın öğretmenimize inceletilip öğretmenimizden dönüt alınması ○ Malzemelerin temin edilmesi ○ Sınıfta deneyin yapılması ve video kaydının alınması ○ Sınıf arkadaşlarımız ve öğretmenimizin etkinliği değerlendirmesi ○ Yapılan değerlendirmelere göre etkinliğin düzenlenmesi ○
Beklenen Sonuç	Bitki örtüsünün erozyonu ne kadar önlediğini ve tedbir alınmazsa erozyonun ne kadar etkili olduğunu yapılacak deney ile ortaya koymak Bu konuda arkadaşlarımızın bilinçlenmesine katkıda bulunmak ve farkındalık oluşturmak
Değerlendirme	Sınıf arkadaşlarımız ve öğretmenimizin yaptığı değerlendirmeler buraya yazılacaktır.

Görsel 2.35

Burcu ve arkadaşlarının yaptığı deneyin videosu

Deney etkinliğini yapacağımız gün Adem ve Ceren malzemeleri sınıfa getirdiler (Görsel 2.36). Malzemelerin deneye hazırlanmasında bana yardım ettiler. Pet şişeleri kesmek için makas kullanırken çok dikkatli olduk.

Görsel 2.36

Gövdesini yarıdan açtığımız pet şişelere toprak ekledik. Sonra şişenin birine kuru yaprak, diğerine de çimen yerleştirdik. Alt kısmını kestiğimiz şişeleri hazırladığımız şişelerin ağız kısmına ip ile bağladık (Görsel 2.37). Artık deneyimiz için her şey hazırdı.

Görsel 2.37

Pet şişeleri eğim verdiğimiz bir masanın üzerine koydum ve üstlerine yeteri kadar su döktüm. Deneyimizin sonunda sadece toprak bulunan şişeden akan su kahverengi, yüzeyinde yaprak bulunan şişeden akan su açık kahverengi oldu. Üzerinde çimen bulunan şişeden akan su ise berrak bir görünüme sahipti (Görsel 2.38). Bunun nedenlerini sınıfça tartıştık. Sonuçta ilk şişeden akan suyun fazlaca toprak taşıdığına, yapraklı şişede toprak taşınmasının daha az olduğuna karar verdik. Çimenli şişeden akan su ise çok az toprak taşımıştı.

Görsel 2.38

Topladığımız bilgilere göre erozyon, toprağın verimli olarak bilinen üst kısmının rüzgâr ya da su ile taşınmasıdır. Bitki örtüsü ne kadar cılız ise erozyon o derece kuvvetli olur. Nitekim yaptığımız deney bu bilgiyi ispatlar niteliktedir. Bu sebeple tarım topraklarını boş bırakmak, engebeli arazilere ağaç dikmemek, ormanları ve bitki örtüsünü tahrip etmek erozyonu artırır. Bunun yanında ağaçlandırma çalışmaları yapmak, ormanları ve bitki örtüsünü korumak erozyonla mücadelede en etkili yollardır.

Deney etkinliğimizi öğretmenimiz ve arkadaşlarımız çok beğendiler. Bir arkadaşımız çimen eklenen şişe yerine çim ekilmiş ve yeşermiş bir şişe kullanmanın daha iyi olacağını söyledi. Diğer arkadaşlarımız ve öğretmlerimiz de arkadaşımızın fikrine katıldılar. Biz de hazırladığımız pet şişelerden birinin içine çim ekmeye karar verdik ancak çimin yeşermesi için bir süre beklememiz gerekecekti. Bir arkadaşımız da video kaydını okulun genel ağ sitesinde yayınlayabileceğimizi söyledi. Öğretmenimizden bu konuda yardım istedik. Öğretmenimiz, okul idaresinin kabul etmesi hâlinde videoyu siteye koyabileceğimizi söyledi. Hepimiz için çok verimli bir etkinlik oldu.

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Afetlere Hazır mıyız?

Amacı: Yaşadığınız ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik etkinlik oluşturma

Beceri: Sosyal katılım

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeniniz rehberliğinde altı grup oluşturunuz.
- Yaşadığınız ilde meydana gelebilecek iki afet belirleyiniz.
- Afet bilincine sahip olmanın afetlerin etkilerini azaltmadaki rolünü göz önünde bulundurarak bir etkinlik hazırlayınız.
- Etkinlikleri afet öncesinde evde, okulda ve çevrede alınacak tedbirler olacak şekilde gruplara dağıtınız.

..... AFETİ	
1. GRUP	Afet öncesi evde alınması gereken tedbirlere yönelik etkinlik hazırlayacaktır.
2. GRUP	Afet öncesi okulda yapılması gerekenlere yönelik etkinlik hazırlayacaktır.
3. GRUP	Afet öncesi çevrede yapılması gerekenlere yönelik etkinlik hazırlayacaktır.

..... AFETİ	
4. GRUP	Afet öncesi evde alınması gereken tedbirlere yönelik etkinlik hazırlayacaktır.
5. GRUP	Afet öncesi okulda yapılması gerekenlere yönelik etkinlik hazırlayacaktır.
6. GRUP	Afet öncesi çevrede yapılması gerekenlere yönelik etkinlik hazırlayacaktır.

- Belirlediğiniz etkinlikler için bir plan hazırlayınız ve grup içinde görev dağılımı yapınız.
- Gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra etkinliklerinizi sunum, resim, afiş, poster olarak sınıf ortamı, çevrim içi ortamlar, okul panoları, okul bahçesi veya koridorunda paylaşınız.
- Alınacak tedbirleri belirlerken bilgi kirliliğini önlemek ve güvenilir bilgilere ulaşmak için T.C. İçişleri Bakanlığı, AFAD ve Türk Kızılay genel ağ adresinden faydalanabilirsiniz.
- Yaptığınız etkinlikleri öğretmeniniz ve diğer öğrencilerin değerlendirmesini sağlayınız.
- Yapılan değerlendirmelere göre grubunuzun etkinliklerini geliştiriniz.
- Hazırladığınız etkinlikler bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

Yaşadığınız ilde meydana gelebilecek bir afet belirleyiniz ve aşağıda verilen tabloyu tamamlayınız.

.....AFETİ

Afetin ortaya çıkmasının sebepleri	.....
Afetin oluşmasına etki eden doğa kaynaklı olay/olaylar	.....
Afetin ortaya çıkaracağı etkiler	.....
Afetin etkilerini önlemeye yönelik alınan tedbirler	.....
Afetin etkilerini önlemek için tedbir alan kuruluşlar	.....

"Deprem" etkinliği

Gelecek Derse Hazırlık

Ülkemizin kara sınırı olan komşuları ile ilgili yazılı, görsel ve dijital kaynakları araştırınız.

DÜŞÜNELİM

Görsel 2.39

ÜLKEMİZE KOMŞU DEVLETLER

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Vatan topraklarının işgal edilmesi üzerine, düşmanlara karşı Millî Mücadele'yi başlattığımız yıllardı. Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa, cephedeki askerlerin moralini yükseltip millî duygularını güçlendirecek bir ulusal marşın hazırlanmasını istiyordu. Bunun üzerine dönemin Millî Eğitim Bakanlığı milletimizin başlattığı mücadeleyi dile getirecek, bu kutsal savaşta gösterilen kahramanlıkları destanlaştıracak bir marşın yazılması için yarışma düzenledi. Yarışmayı kazanacak kişiye büyük bir para ödülü verileceği ilan edildi. Yarışmaya 724 şiir katıldı. Yapılan değerlendirmede bu şiirlerin milletin düşünce ve hislerini dile getirecek özelliklere sahip olmadığı görüldü. Mehmet Âkif (Görsel 2.39), millî marşın parayla yazılamayacağını belirterek yarışmaya katılmamıştı. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi, Balıkesir Milletvekili Hasan Basri'den Âkif'i marşı yazmaya ikna etmesini rica etti. Mehmet Âkif, para karşılığı olmaksızın marşı yazmayı kabul etti. Vatan şairimiz Mehmet Âkif, Millî Mücadele'nin ümit ve iman duygularını, heyecanını en güzel şekilde yansıtan İstiklâl Marşı'nı 17 Şubat 1921'de Ankara'da yazmıştı. 1 Mart 1921'de TBMM toplantısının ikinci oturumunda Balıkesir Milletvekili Hasan Basri Bey marşın Hamdullah Suphi tarafından okunması için teklif verdi. Teklifin kabul edilmesi üzerine Hamdullah Suphi kürsüye gelerek marşı okumaya başladı:

"Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak."

Marş o kadar beğenildi ki milletvekilleri tarafından ayakta alkışlandı. TBMM'nin 12 Mart 1921 tarihli oturumunda millî şair Mehmet Âkif'in bu şiiri İstiklâl Marşı olarak resmen kabul edildi. İstiklâl Marşı; o günden sonra resmî törenlerde, okullarda ve daha birçok yerde aynı heyecanla okunmaktadır. Ay yıldızlı bayrağımız vatan semalarında dalgalandıkça İstiklâl Marşı'mız da okunmaya devam edecektir.

Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı'nın yazıldığı günleri şöyle anlatmaktadır: "O günler, ne samimi ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının ifadesidir. Binbir facia karşısında bunalan milletimizin ıstıraplar içinde kurtuluş dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz. Bunu yazabilmek için o günleri görmek, yaşamak lazım. O şiir benim değil milletimindir. Benim millete karşı en büyük hediyem budur." Ayrıca yeni bir İstiklâl Marşı yazılmasından söz edenlere Âkif "Allah, bir daha bu millete İstiklâl Marşı yazdırmasın!" cevabını vermiştir.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Ulusal bir marş yazımına ihtiyaç duyulmasının nedeni nedir?
İstiklâl Marşı'nı okuduğunuzda neler hissediyorsunuz?
Bu metne en uygun başlık ne olabilir?

KEŞFEDELİM

Görsel 2.40

Örnek olayın videosu

Örnek olayı okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Mustafa Kemal Atatürk, bayrak konusunda çok duyarlı bir komutan ve devlet adamı idi. İzmir'in kurtuluşu sonrası 10 Eylül 1922'de İzmir'e ulaştığında İzmirlilerin bir sürprizi ile karşılaştı. Karşıyaka'da kendisi için bir ev ve bu eve ulaşması için çiçek buketi gibi görünen bir de otomobil hazırlanmıştı. Karşıyaka'ya yolculuk başlamış, İzmir'in işgali sonrası Kral Konstantin'in de konakladığı Beyaz Köşk'e doğru yola çıkılmıştı. Konvoy, Köşk'ün önünde durdu. Mustafa Kemal otomobilden indi. Köşk'ün merdivenlerinden çıktı ve birden durdu. Biraz önce gülücükler dağıtan Mustafa Kemal sert bir tavırla sordu:

– Bu nedir?

Orta yaşlı bir kadın cevap verdi:

– Yunan bayrağı Paşa'm! Bu eve yerleşen Yunan Kralı Konstantin; buraya ilk geldiğinde, bu taşlığa serilen Türk bayrağını çiğneyerek geçmişti.

– Hata etmiş. Ben bu hatayı tekrar edemem. Bayrak milletin şerefidir. Ne olursa olsun, yerlere serilmez ve çiğnenmez. Kaldırınız!

Yunan bayrağı yerden kaldırıldı ve Gazi Paşa Köşk'e girdi (Görsel 2.40). Mustafa Kemal'in bu davranışı dünyanın birçok yerinde baş haber oldu.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Yukarıda verilen örnek olayda vurgusu yapılan bağımsızlık sembolü nedir? Söyleyiniz. Mustafa Kemal'in bu konudaki davranışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Örnek olaydan hareketle bayrak bir millet için ne ifade etmektedir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

ÖĞRENELİM

Ülkemizle kara sınırı olan komşu devletler ile ilgili araştırmanızda ulaştığınız yazılı, görsel veya dijital kaynaklarınızı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Devletin

Adı: .....

Başkenti: .....

Yönetim Şekli: .....

Devletin

Adı: .....

Başkenti: .....

Yönetim Şekli: .....

Harita 2.7 Türkiye'nin kara sınırı komşuları dilsiz haritası

Devletin

Adı: Türkiye

Başkenti: Ankara

Yönetim Şekli: Cumhuriyet

Ulaştığınız kaynaklardan kara sınırımız olan komşu devletler ile ilgili verilen bilgi kartlarını doldurunuz.

Devletin

Adı: .....

Başkenti: .....

Yönetim Şekli: .....

Devletin

Adı: .....

.....

Başkenti: .....

.....

Yönetim Şekli: .....

.....

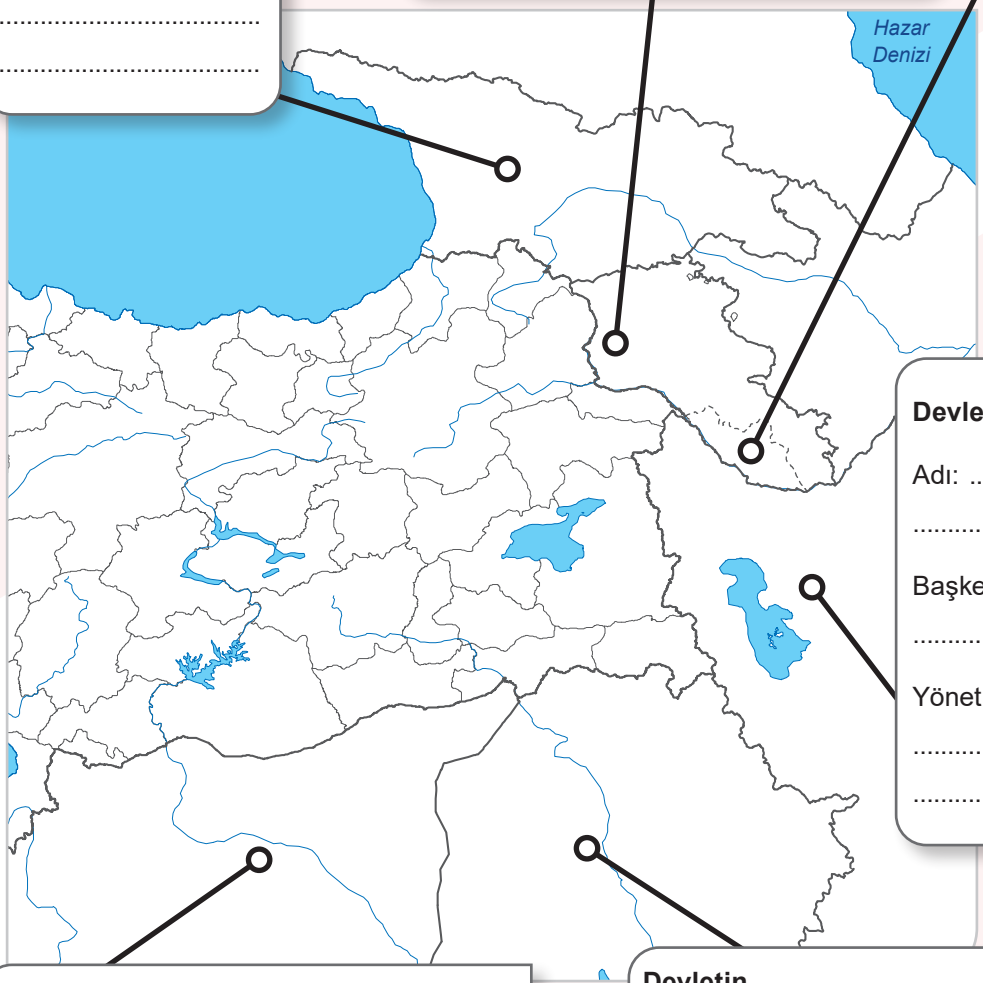
.....

Devletin

Adı: .....

Başkenti: .....

Yönetim Şekli: .....

Devletin

Adı: .....

.....

Başkenti: .....

.....

Yönetim Şekli: .....

.....

.....

Devletin

Adı: .....

Başkenti: .....

Yönetim Şekli: .....

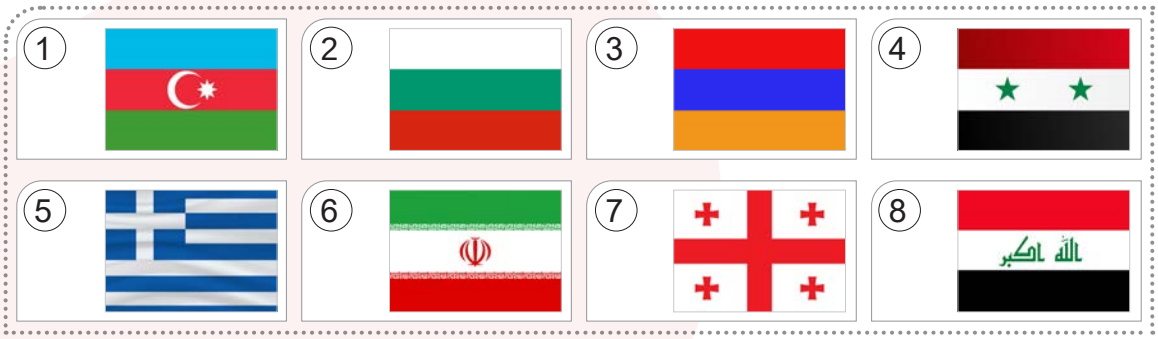
Devletin

Adı: .....

Başkenti: .....

Yönetim Şekli: .....

Ulaştığınız kaynaklardan kara sınırımız olan komşu devletlerin bağımsızlık sembolleri ile ilgili verilen bilgi kartlarını doldurunuz. Bilgi kartlarındaki "Devletin Bayrağı" bölümlerine ilgili bayrak numarasını yazınız.

Görsel 2.41

Devletin

Bayrağı: ◯

Para Birimi: .....

Resmî Dili: .....

Devletin

Bayrağı: ◯

Para Birimi: .....

Resmî Dili: .....

Harita 2.8 Türkiye'nin kara sınırı komşuları dilsiz haritası

Bayrağımız	Para Birimimiz	Resmi Dilimiz
		Türkçe

Lira

Avro

Riyal

Dinar

Dram

Lari

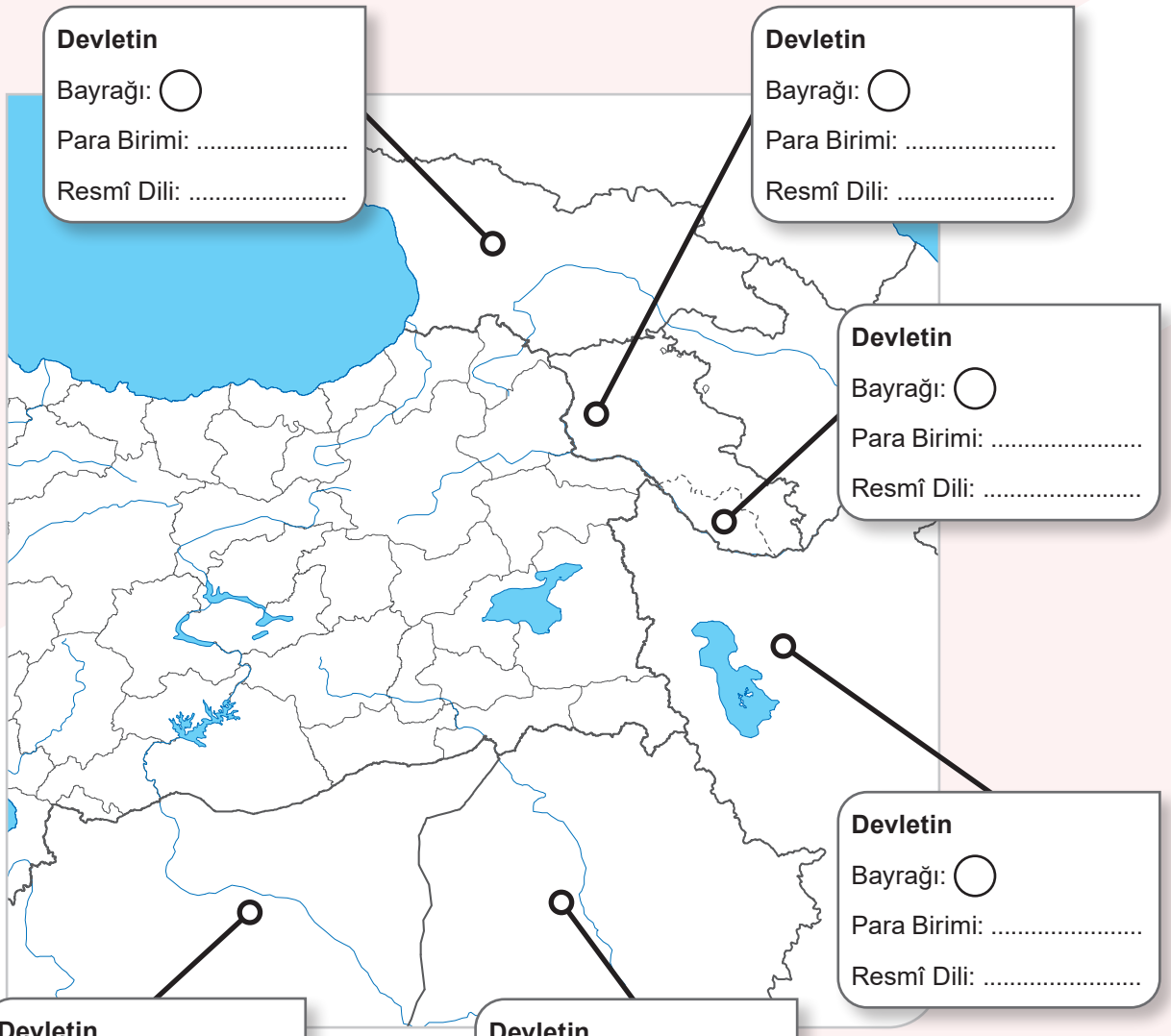

Leva

Manat

Görsel 2.42

Devletin
Bayrağı: ◯
Para Birimi: .....
Resmî Dili: .....

Devletin
Bayrağı: ◯
Para Birimi: .....
Resmî Dili: .....

Devletin
Bayrağı: ◯
Para Birimi: .....
Resmî Dili: .....

Devletin
Bayrağı: ◯
Para Birimi: .....
Resmî Dili: .....

Devletin
Bayrağı: ◯
Para Birimi: .....
Resmî Dili: .....

Devletin
Bayrağı: ◯
Para Birimi: .....
Resmî Dili: .....

Bilgi Kutusu

Kara sınırımız olan komşu devletlerden Yunanistan, Bulgaristan, Suriye ve Gürcistan ile deniz sınırımız da bulunmaktadır.

Ülkemize kara sınırı olan komşu devletler ile ilgili edindiğiniz bilgileri aşağıda verilen dijital kaynaklar ile karşılaştırarak edindiğiniz bilgilerin doğruluğunu kontrol ediniz. Bu süreçte öğretmeninizden yardım alabilirsiniz.

Komşu devletler hakkındaki kaynak 2

Komşu devletler hakkındaki kaynak 1

Ulaştığınız kaynaklardaki bilgiler ile yukarıda ilgi çekici ya da farklı bulduğunuz bilgileri tabloya yazınız.

Nahçıvan – Azerbaycan

Bulgaristan

Ermenistan

Gürcistan

Irak

İran

Suriye

Yunanistan

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Kara Sınırı Komşularımızı Tanıtıyorum

Amacı: Ülkemize komşu devletlerle ilgili kaynaklardan bilgi toplama, bilgileri kaydetme ve sunma

Beceri: Bilgi toplama

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeniniz rehberliğinde sekiz grup oluşturunuz.
- Gruplarınıza ülkemizin kara sınırı olan komşu devletlerden birini tanıtma görevini veriniz.
- İlk olarak grubunuzla örnekte olduğu gibi tanıtım afişi hazırlayınız. Afişinizde tanıtılan devletin başkenti, bayrağı, dili, para birimi ve ülkemize göre konumuna yer verip görsellerle afişinizi destekleyiniz.
- Hazırladığınız tanıtım afişlerini ülkelerin millî marşlarını da kullanarak sununuz.
- Hazırladığınız tanıtım afişleri bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Görsel 2.43

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

Haritayı inceleyiniz ve ülkemize kara sınırı olan komşu devletler ile ilgili soruları cevaplayınız.

Harita 2.9 Türkiye'nin kara sınırı komşuları dilsiz haritası

Batıda kara sınırımız olan komşu devlet hangisidir?

.....

Doğuda kara sınırımız olan komşu devletler hangileridir?

.....

Güneyde kara sınırımız olan komşu devletler hangileridir?

.....

Kuzeybatıda kara sınırımız olan komşu devlet hangisidir?

.....

Kuzeydoğuda kara sınırımız olan komşu devlet hangisidir?

.....

Karadeniz'e kıyısı olan komşu devletler hangileridir?

.....

Ülkemizin sınırlarını ve sınır komşularını tanımak neden önemlidir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2| **En çok merak ettiğiniz veya gitmek istediğiniz kara sınırımız olan komşu ülke hakkında araştırma yapınız. Araştırmanızdan hareketle aşağıdaki tabloyu doldurunuz. Araştırdığınız ülkenin ilginizi çeken yönlerini ve önemli özelliklerini ilgili alana yazınız.**

Araştırmamda Kullandığım Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar	Görsel Kaynaklar	Dijital Kaynaklar
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Araştırdığım Ülkenin

İlgimi Çeken Yönleri	Önemli Özellikleri
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

"Kara Sınırı Komşularımız" etkinliği

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Çalışkanlık	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Vatanseverlik	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Dayanışma	8 İyilikseverlik	9 Adalet

- "T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ve TEMA iş birliği ile "Su Kardeşliği" projesi hazırlanmıştır. Bu proje kapsamında çocuklara yönelik su varlığının yaşam için önemi, su kirliliği, su tasarrufu, suyun sürdürülebilirliği ve su ayak izi konularında hazırlanan eğitim etkinlikleri gerçekleştirilmektedir."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Doğal ve beşerî çevre unsurlarımız, gelecek nesillere bırakacağımız önemli miraslardır. Bu sebeple ülkemizde doğal ve beşerî çevrenin korunması ve sürdürülebilir çevre bilincinin oluşturulması için projeler geliştirilmektedir. Bu projeler yetkili birimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanıp uygulanmaktadır."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Ahmet, mahallesinde yer alan tarihî çeşmeyi çok sevmektedir. Bu çeşmeden ne zaman su içse çeşmenin yapımına katkısı olan insanlar aklına gelmektedir. Ahmet, eşsiz güzelliğe sahip bu çeşmenin kültürel bir miras olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden tarihî çeşmeyi korumaya yönelik düzenlenen bütün faaliyetlere katılmaya çalışmaktadır."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

EVİMİZ DÜNYA

İLİMİZİN GÖRECELİ KONUMU

Göreceli konumu belirlerken kullanılan bilgilerdir.

Komşu iller

Yaşadığımız ilin göreceli konum özellikleridir.

ÜLKEMİZE KOMŞU DEVLETLER

Ülkemize kara sınırı olan devletlerdir.

Azerbaycan,

Ülkelerin bağımsızlık sembolleridir.

Bayrak,

İLİMİZDE YAŞANABİLECEK AFETLER VE ETKİLERİ

Meydana gelebilecek afetlerdir.

Afetlerin etkilerine karşı tedbir alan kurum ve kuruluşlardır.

Afad

Afetlerin etkilerine karşı bireysel olarak alabileceğimiz tedbirleridir.

DOĞAL VE BEŞERÎ ÇEVREMİZDEKİ DEĞİŞİM

Yaşadığımız ildeki doğal ve beşerî çevreyi oluşturan unsurlardır.

Değişimin sebepleridir.

Değişimin sonuçlarıdır.

Aşağıdaki 1 ve 2. soruları verilen haritaya göre cevaplayınız.

1. Türkiye mülki idare bölümleri haritası üzerinde ülkemiz illerinin göreceli konum özellikleri ile ilgili verilen bilgiler doğrultusunda soruları ilgili alana cevaplayınız.

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI

BAŞKENT Ankara — ÜLKE SINIRI
İL MERKEZİ Elazığ — ÖZERK BÖLGE SINIRI
GÖL — AKARSU

01 50 00 2003 00 400 Km

Harita 2.10 Türkiye Mülkî İdare Bölümleri Haritası

a. Asya ve Avrupa kıtalarında toprağı bulunan illeri yazınız.

.....

b. İki farklı ülke ile sınırı olan illerimizi yazınız.

.....

c. Ülkemizin en büyük gölüne kıyısı olan illerimizi yazınız.

.....

ç. Komşu ülkelerle sınırı olan illerimizi yazınız.

.....

d. Sivas iline komşu olan illerimizi yazınız.

.....

2. Çanakkale'de yaşayan bir kişi, yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini belirlerken aşağıdakilerden hangisine haritadan ulaşamaz?

A) Üç farklı ile komşudur.
B) İki farklı denize kıyısı vardır.
C) Anadolu'nun doğusunda yer alır.
D) Asya ve Avrupa kıtalarında toprakları bulunmaktadır.

Aşağıdaki 3 ve 4. soruları metne göre cevaplayınız.

3. Merhaba arkadaşlar, eskiden ilimiz bu kadar kalabalık ve büyük değildi. Bundan yıllar önce ilimizde çay üretilmeye başlandı. Daha önce ekip biçemediğimiz yamaçlar çay tarlalarına dönüştü ve çayın işlenmesi için büyük fabrikalar kuruldu. Fabrikaların enerji ihtiyacını karşılamak için akarsularımıza barajlar yapıldı. Çay tarımında ve fabrikalarında iş gücüne ihtiyaç duyuldu ve bu sebeple ilimize başka illerden göç edenler oldu. İlimizin nüfusu, ilimizdeki konut sayısı hızla arttı ve yerleşim alanı genişledi. Artan ihtiyaçları karşılamak için okullar, hastaneler ve alışveriş merkezleri yapıldı.

Görsel 2.44
Sadi Öğretmen

a. Sadi Öğretmen'in yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrenin değişimine neden olan unsurlar nelerdir?

.....

.....

.....

b. Sadi Öğretmen'in yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrenin değişiminden etkilenen unsurlar nelerdir?

.....

.....

.....

c. Sadi Öğretmen'in yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimin etkileri nelerdir?

.....

.....

.....

4. Aşağıdakilerden hangisi Sadi Öğretmen'in yaşadığı ildeki doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimin sonuçlarından biridir?

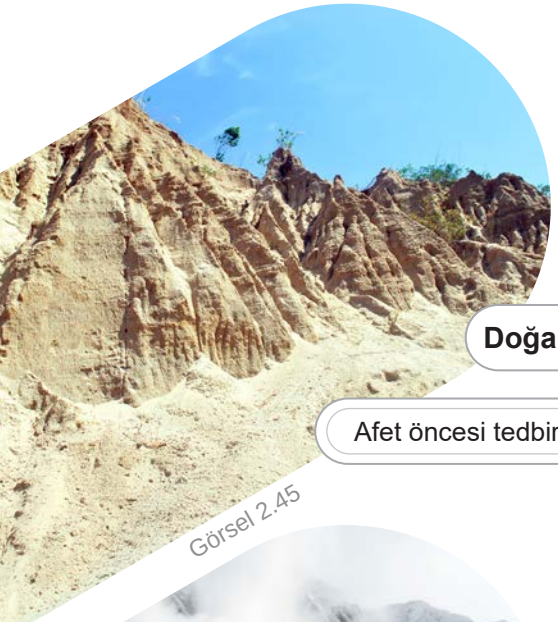
A) İşsiz insan sayısı artmıştır.

B) Artan nüfus il geneline dengeli dağılmıştır.

C) İlin yüz ölçümünde genişleme yaşanmıştır.

D) Şehrin sosyal yapısı değişime uğramıştır.

5. Aşağıda doğa kaynaklı afetlerden bazılarına ilişkin görseller ve bilgiler verilmiştir. Öncelikle görselin ve verilen bilgilerin hangi afete ait olduğunu ilgili alana yazınız. Afetle ilgili verilen bilgilerin afet öncesi, sırası ve sonrası alınacak tedbirlerden hangilerine ait olduğunu "✔" ile işaretleyiniz.

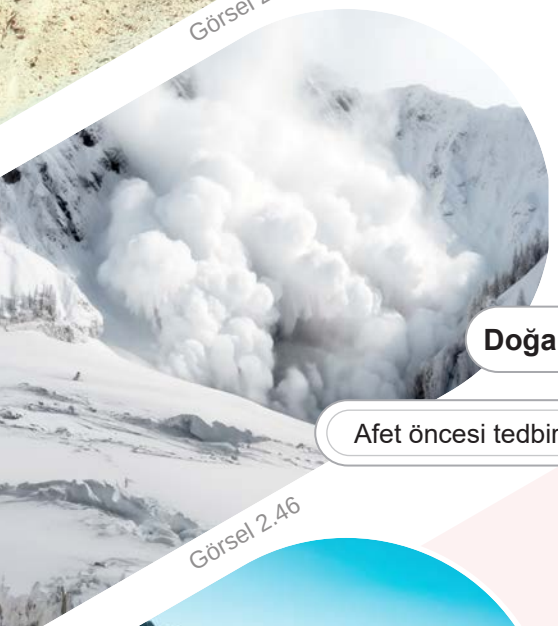

Görsel 2.45

Bitki örtüsü cılız ve kurak yerler ile özellikle eğimli arazileri ağaçlandırmak bu afetin oluşumunu engellemek için önemlidir (Görsel 2.45). Bitki ve ağaçlar, kökleri sayesinde toprağın suyla taşınmasını engellemektedir. Böylece afetin şiddeti azalmakta veya afetin önüne geçilebilmektedir. Ayrıca afet farkındalık eğitimlerine katılmak ve çevremizdekileri bu konuda bilinçlendirmek afetin etkisinin azalmasına katkıda bulunacaktır.

Doğa kaynaklı afetin adı: .....

Afet öncesi tedbirler ◯ Afet sırasında tedbirler ◯ Afet sonrası tedbirler ◯

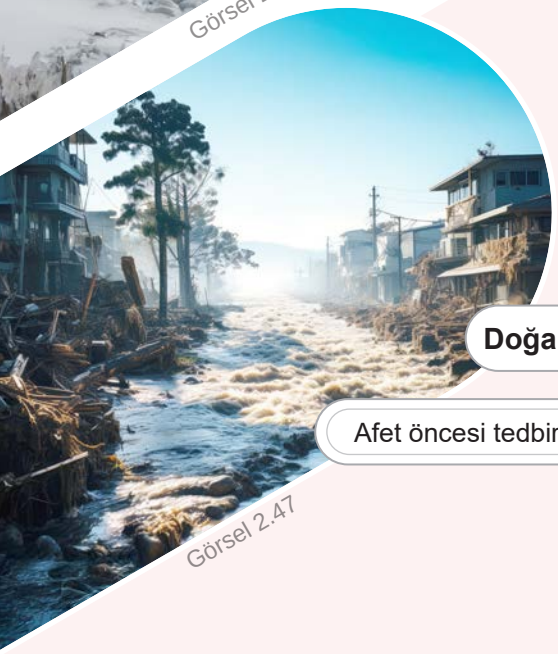

Görsel 2.46

Kar yağışlı yamaçlardaki bitki örtüsünü koruyup buraları ağaçlandırmak bu afetin etkisini azaltabileceği gibi meydana gelmesini de engelleyebilmektedir (Görsel 2.46). Ayrıca afet riski taşıyan bölgeler, yerleşim yeri olarak seçilmemelidir. Bunun yanı sıra kar yağışının yoğun olduğu yerlerde hava ve yol durumu raporları takip edilmelidir. Afetten etkilenen kişiler, afet sonrasında doğrudan yüksek sıcaklıkta bir ortama girmemelidir.

Doğa kaynaklı afetin adı: .....

Afet öncesi tedbirler ◯ Afet sırasında tedbirler ◯ Afet sonrası tedbirler ◯

Görsel 2.47

Dere ve akarsu yataklarında yapılaşmayı önlemek, bu afetin etkisini azaltabileceği gibi meydana gelmesini de engelleyebilmektedir (Görsel 2.47). Afet ortaya çıktığında olabildiğince yüksek yerlere çıkmaya gayret etmek önemlidir. Mümkünse afet bölgesi hemen terk edilerek güvenli bölgelere gidilmeli ancak asla sudan karşıya geçilmemelidir. Afete neden olan suların temas ettiği yiyecekler yenmemeli ve bu sulara temas eden eşyalar çok iyi yıkanmalıdır.

Doğa kaynaklı afetin adı: .....

Afet öncesi tedbirler ◯ Afet sırasında tedbirler ◯ Afet sonrası tedbirler ◯

6. Samet ve Sena 5. sınıf öğrencisidir. Sosyal Bilgiler öğretmeni, Samet ve Sena'ya bir araştırma ödevi verir. Bu ödevi birlikte hazırlamak için bir araya gelen Samet ve Sena arasında geçen diyalog aşağıda verilmiştir. Diyaloğu okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Samet: Merhaba Sena. Öğretmenimizin verdiği ödevle ilgili plan yapmamız gerekiyor.

Sena: Merhaba Samet. İstersen kütüphaneye gidip planımızı orada yapabiliriz.

(Birlikte kütüphaneye giderler ve grup çalışma odasında çalışmaya başlarlar.)

Samet: Ülkemize kara sınırı olan komşu devletlerin hangileri olduğunu ve bu devletlerin ülkemize göre konumlarını, başkentlerini, bağımsızlık sembollerini ve bunlarla ilgili görselleri araştırmamız gerekiyor. Nereden başlayacağız bilmiyorum.

Sena: Öncelikle bilgi toplayacağımız kaynakları belirlememiz gerekiyor. Kitap, dergi ve görsel kaynaklar bulmalıyız. Sonra da bulduğumuz kaynaklardan istenen bilgileri araştırabiliriz.

Samet: Haklısın. Bilgileri karşılaştırıp doğruluğundan emin olmak için olabildiğince çok kaynak bulmalıyız.

(Samet ve Sena konularıyla ilgili kaynakları kütüphaneden bulur ve çalışma odasına dönerler.)

Sena: Gerekli olan bilgilerin birçoğunu bulduk. Şimdi kaynakları karşılaştıralım.

(Samet ve Sena kaynakları karşılaştırarak bilgilerin güvenirliğini sağlarlar.)

Samet: Şimdi bu bilgileri not edelim. Daha sonra eksik kısımlar için genel ağdan faydalanalım.

Sena: Tamam Samet. Batı ve güney sınır komşularımız olan devletleri ben not ediyorum. Doğu sınır komşularımız olan devletleri de sen not edebilir misin?

Samet: Tabii ki. Haydi, başlayalım!

(Samet ve Sena buldukları bilgileri defterlerine not ederler. Eksik kalan kısımları da genel ağdan bularak tamamlarlar. Ödevlerinin sonuna kaynakçalarını da yazarlar.)

a. Samet ve Sena ödevleriyle ilgili bilgi toplarken sırasıyla neler yapmışlardır?

.....

.....

b. Sena'nın bilgilerini not ettiği güney kara sınır komşularımız hangileridir?

.....

.....

c. Samet'in bilgilerini not ettiği kara sınır komşularımız hangileridir?

.....

.....

ç. Samet ve Sena, bilgilerin güvenirliğini sağlamak için ne yapmıştır?

.....

.....

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

3. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

3 ORTAK MİRASIMIZ

KONULAR

- ORTAK KÜLTÜREL MİRASIMIZ
- ANADOLU'NUN İLK YERLEŞİM YERLERİNDE YAŞAM
- MEZOPOTAMYA VE ANADOLU MEDENİYETLERİNİN ORTAK KÜLTÜREL MİRASA KATKILARI

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Yaşadığınız ildeki ortak kültürel miras ögelerinin önemi ve tanıtımı ile ilgili bir ürün hazırlayabileceksiniz.
- Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerindeki sosyal hayatı dönemin koşullarına göre değerlendirebileceksiniz.
- Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabileceksiniz.

Bu öğrenme alanında öğreneceğiniz anahtar kavramlar

- Avcı-toplayıcı toplum
- Milat
- Medeniyet
- Ortak miras
- UNESCO
- Yerleşik hayat

DÜŞÜNELİM

Görsel 3.1

ORTAK KÜLTÜREL MİRASIMIZ

Örnek Olay

Kaya ailesi yemek sonrası sohbet ediyordu. Herkes gün içinde neler yaptığını anlatıyordu. Sıra Alp'a gelince "Bugün sosyal bilgiler dersinde öğretmenimiz ortak miras ögelerinden bahsetti. Ortak miras yönünden ülkemizin ne kadar zengin olduğunu öğrendik." dedi. Bunun üzerine anne "Biraz bekleyin, size bir sürprizim var." diyerek diğer odaya gitti ve kısa süre sonra elinde bir madalya ile döndü. Anne "Çocuklar, elimde gördüğünüz dedemin istiklal madalyası (Görsel 3.1). Bu madalya ailemizin ortak mirasıdır. Bu madalyayı dedeme Millî Mücadele'ye katıldığı için vermişler. Madalya bana babamdan kaldı. Ben de ona gözüm gibi bakıyorum ve onu size ailemizin en kıymetli hazinesi olarak miras bırakacağım."

(Bu metin, kitap yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.)

Anne, istiklal madalyasını neden ailenin ortak mirası olarak görmektedir? Söyleyiniz.

İstiklal madalyasının ailenin en kıymetli hazinesi olarak nitelendirilmesinin sebepleri neler olabilir? Açıklayınız.

Sizin de aile büyüklerinizden miras kalan veya uzun zamandır sakladığınız eşyalar var mı? Bu eşyalar sizin için ne ifade ediyor? Söyleyiniz.

Aile büyüklerimizin miras bıraktığı, bizim ve ailemiz için değerli eşyalar olduğu gibi toplumların geçmişten miras aldığı ve geleceğe miras bırakmak istediği eserler vardır. Bu eserler, toplumlar için ortak miras özelliği taşır. Sizce ortak miras olarak tanımlanan bu eserler neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

KEŞFEDELİM

Tarihî varlıklar, geçmiş uygarlıklardan günümüze kadar ulaşan; din, bilim, düşünce, sanat, edebiyat, mimari gibi alanlarda ortaya konmuştur. Tarihî varlıklar, doğal varlıkların aksine insanlar tarafından yapılmıştır. Tarihî varlıklar; tarihî mekânlar, tarihî eserler ve tarihî nesneler olarak gruplandırılır. Tarihî mekân, eser ve nesneler genellikle bir arada bulunsa da özellikleri bakımından birbirinden ayırt edilebilir.

Bilgi Kutusu 1

Geçmişte yaşamış insanlara ait kalıntıların ve izlerin bulunduğu alanları tarihî mekân olarak adlandırabiliriz. Bu alanlar çoğunlukla eski yerleşim yerleridir. İbadet merkezleri, savaş alanları gibi yerler tarihî mekânlar arasında yer alır. Örneğin İstanbul'da bulunan Tarihî Yarımada önemli tarihî mekânlardandır.

Görsel 3.2

Bilgi Kutusu 2

Geçmiş zamanlarda askerlik, eğitim, konaklama, ulaşım gibi amaçlar ve ekonomik nedenlerle inşa edilen yapılar ise tarihî eser olarak kabul edilir. Örneğin Topkapı Sarayı, Tarihî Yarımada'da bulunan önemli tarihî eserlerden biridir.

Görsel 3.3

Bilgi Kutusu 3

Geçmişten günümüze kalan eşya, silah, takı, heykel ve resimler tarihî nesneleri oluşturur. Tarihî nesneler, genellikle küçük boyutlu olup bir yerden başka bir yere taşınabilir. Tarihî nesneler çoğunlukla müzelerde sergilenir. Örneğin Topkapı Sarayı'nda sergilenen Kaşıkçı Elması tarihî nesnelerdendir.

Görsel 3.4

Arkadaşlarınızla küçük bir yarışma yapınız. Bunun için aşağıdaki soruları cevaplayınız. Kimin daha çok cevap yazdığını karşılaştırınız.

İlimizdeki İsmini Bildiğim Tarihî Mekanlar	İlimizdeki Gezdiğim Tarihî Mekanlar	İlimizdeki Tarihî Eserler	İlimizde Sergilenen Tarihî Nesneler
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

ÖĞRENELİM

Görsel 3.5

UNESCO [Yunesko (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)], dünya genelinde farklı kültürlere ait birçok kültürel miras ögesi belirleyerek bu ögeleri insanlığın ortak mirası görmekte ve bunların korunması için çalışmalar yürütmektedir (Görsel 3.5). Korunması gereken kültürel miras ögelerini hazırladığı ve belirli aralıklarla güncellediği Dünya Mirası Listesi'nde yayımlamaktadır. Türkiye, UNESCO'ya 16 Kasım 1945'da katılmıştır.

UNESCO, kültürel mirası somut ve somut olmayan olarak sınıflandırmıştır. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde güncel olarak 972 somut ve 730 somut olmayan öge bulunmaktadır. Listelerde yer alan ögelerin önümüzdeki yıllarda artması beklenmektedir.

Bilgi Kutusu

UNESCO Ortak Miras Listesi'ne alınma kriterleri

- İnsanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir öge olmalıdır.
- Yaşayan ya da ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir medeniyete yönelik tanıklık üstlenmelidir.
- Bir zaman zarfı içinde veya dünyanın bir kültürel alanında, mimarlık ya da teknoloji, anıtsal sanatlar, şehir planlama alanlarındaki gelişmeler ile ilgili insani değerler arasında önemli bir alışverişi sergilemelidir.
- Evrensel öneme sahip olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar, sanatsal ve edebî eserler ile doğrudan veya somut bir biçimde ilgili olmalıdır.
- Herhangi bir özelliğiyle dikkat çeken, kitleleri etkileme gücü olan, farklı bir doğal güzelliğe ve estetik öneme sahip alanları içermelidir.

Genel ağdan alınmıştır.

UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan somut ve somut olmayan kültürel miras ögelerini inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Görsel 3.6

Bosna Hersek Tarihî Mostar Şehri Eski Köprü Alanı, Mostar şehrinin sembolik gücü ve birçok kültürel değerin bir arada yaşamasının sembolü olarak görülmektedir. Mostar Köprüsü, yaşanan felaketlerin ve bunlar karşısında insan dayanışmasının barışçıl ve güçlü birlikteliğinin izlerini taşımaktadır (Görsel 3.6).

Görsel 3.7

Azerbaycan'daki **pehlevanlık kültürü,** güreş gibi oyun ve sporlar ile bireysel performansları içerir (Görsel 3.7). Pehlevanlar, özel aletler kullanır. Hakemler tarafından denetlenen müsabakalar, müzik veya hızlı çalan davullar eşliğinde yapılır. Popüler kültür, halk etkinlikleri ve açık hava kutlamalarının ayrılmaz bir parçası olan pehlevanlık, Azerbaycan'daki topluluklara güçlü bir kimlik duygusu sağlar. Pehlevanlar, uzun yıllar boyunca kararlılığın sembolü olmuş, sosyal uyumu teşvik etmiş ve yerel topluluklara ortak kimlik duygusu sağlamıştır.

Görsel 3.8

Ceviche (sevice), limonla marine edilmiş bir Peru yemeğidir. Acı biber ve tuzla tatlandırılmış, yerel olarak yetiştirilen ürünlerle harmanlanmış, çiğ balıkla hazırlanan geleneksel bir yemektir (Görsel 3.8). Günlük olarak tüketilen bu yemek, şölenlerde de tercih edilmektedir. Bu yemeğin hazırlanması ve tüketimi, balık avından malzemelerin yetiştirilmesine ve yemeğin hazırlanmasına kadar her aşamada belli uygulamalar ve bilgiler gerektirir. Tarifler, bölgeler arasında farklılık gösterdiği için aynı zamanda bölgesel kültürel kimliği de güçlendirir.

? **Örneklerde verilen kültürel miras ögeleri UNESCO tarafından neden Dünya Mirası Listesi'ne alınmış olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.**

İncelediğiniz ögelere benzer bildiğiniz Türk kültür ögeleri hangileridir? Örnekler yazınız.

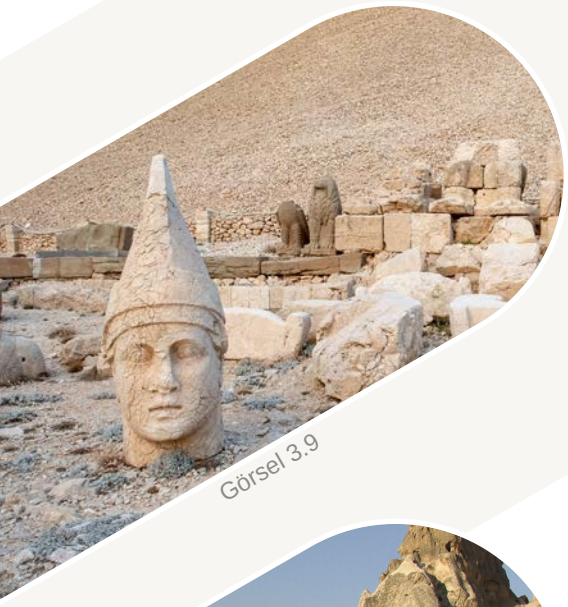
.....

.....

.....

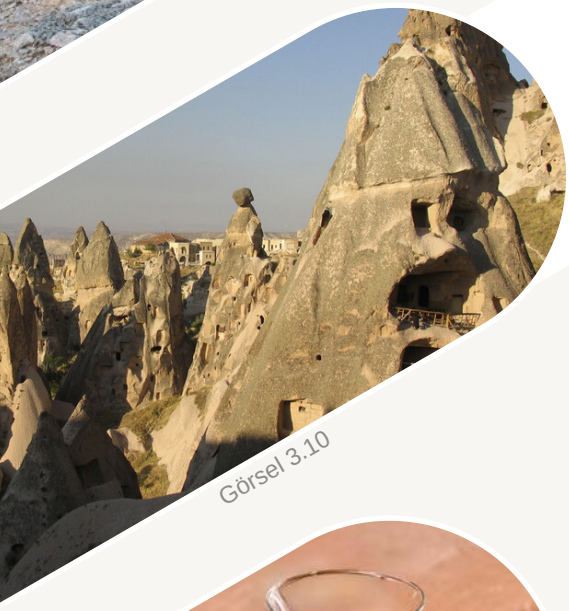
.....

UNESCO'nun Somut Kültürel Miras Listesi ve Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde Türkiye'den birçok kültürel öge bulunmaktadır. UNESCO, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının da girişimleriyle ülkemizden 21 somut, 30 somut olmayan ögeyi belirleyip bu kültürel miras ögelerini koruma altına almıştır. Önümüzdeki yıllarda bu sayının artması beklenmektedir. Ülkemizin somut ve somut olmayan kültürel miras ögelerine ait yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 3.9

Adıyaman ili Kahta ilçesi sınırları içinde bulunan, yüksekliği 10 m'yi bulan büyüleyici heykelleri, metrelerce uzunluktaki kitabeleriyle Kommagene Krallığı'nın kutsal alanı olarak nitelendirilen **Nemrut Dağı**'nda görkemli bir anıt mezar ve mezar odasının üzerinde kırma taşlardan oluşan bir tümülüs vardır (Görsel 3.9). Eşi benzerine rastlanmayan devasa heykellerin yapımında son derece gelişmiş bir teknoloji kullanılmıştır. Kullanılan taş bloklardan bazılarının ağırlığı 9 tona ulaşmaktadır.

Görsel 3.10

Göreme Millî Parkı ve Kapadokya'nın Kayalık Alanları; Peri bacaları Nevşehir (Görsel 3.10), Ürgüp ve Avanos şehirleri; Karain, Karlık, Yeşilöz ve Soğanlı yer altı şehirleri ile Kaymaklı ve Derinkuyu arasındaki bölgeyi kapsamaktadır. Tamamen erozyonla yontulmuş muhteşem bir manzaraya sahip olan Göreme Vadisi ve çevresinde Bizans sanatının örneklerini taşıyan, kayaya oyulmuş kutsal alanlar bulunmaktadır.

Görsel 3.11

Kimliğin, misafirperverliğin ve sosyal etkileşimin sembolü olan çay kültürü (Görsel 3.11), Azerbaycan ve Türkiye'de önemli bir kültürel faaliyettir. Birkaç çeşit çay demleme tekniği bulunmaktadır. İki ülkede de siyah çay hasat edilir ve tüketilir. Cam, porselen, gümüş gibi malzemelerden yapılmış; armut biçimli fincanlarda, taze demlenmiş ve sıcak olarak servis edilir. Çayın yanında genellikle tatlı, şeker, limon dilimi, reçel ve kuru meyve ikram edilir. Çay kültürü, toplumun her kesimi için günlük yaşamın önemli bir parçasıdır ve güçlü bir kültürel kimlik duygusu sağlar.

Denizli sınırlarındaki Çaldağı'nın eteklerinden gelen ve yoğun kalsiyum içeren suların oluşturduğu görkemli beyaz kayaç yapısıyla dikkat çeken **Pamukkale Travertenleri**; görsel zenginliğin yanı sıra kalp rahatsızlıkları, romatizma, sindirim, solunum, dolaşım ve deri rahatsızlıklarına iyi gelmektedir (Görsel 3.12). Ayrıca aynı bölgede yer alan Hierapolis (Hiyerapolis) arkeolojik kenti, Antik Çağlar'dan bugüne kadar ulaşan en çarpıcı merkezlerden biridir. Eski kaynaklara göre metal ve taş işlemeciliği, dokuma kumaşları ile ünlü olan kent, Büyük Konstantin (Konstantin) Dönemin'de Frigya (Firigya) bölgesinin başkentliğini yapmıştır.

Görsel 3.12

Türkiye'nin en büyük doğal mağaralarından **Karain Mağarası**; yalnızca Anadolu değil, tüm dünya tarihi açısından önemli bir arkeolojik alandır (Görsel 3.13). Günümüzden tam 500 bin yıl önce yaşamış; avcı ve toplayıcı yaşam sürdüren ve basit el aletleri üretimi gerçekleştiren insanın ilk atalarına ait izler, burada keşfedilmiştir. Tarihî önemi yanında oluşumları yüz binlerce yıl alan sarkıt ve dikitleriyle de dikkat çeken mağarada; günümüzde Anadolu'da görülmeyen gergedan, fil, su aygırı gibi hayvan kalıntıları keşfedilmiştir. Bu yönüyle insanlık tarihinin yanı sıra Anadolu'nun doğal tarihini de aydınlatır.

Görsel 3.13

UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan ülkemize ait kültürel ögelerimiz

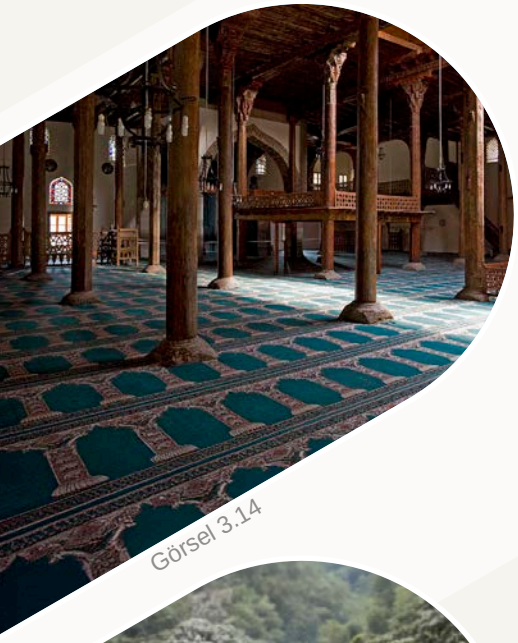
Ülkemizden örnekleri verilen somut ve somut olmayan kültürel miras ögelerinin özellikleri nelerdir? Örneklerdeki kültürel ögeler UNESCO tarafından neden seçilmiş olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Bilgi Kutusu

Ortak kültürel miras ögelerini korumak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak tüm insanların sorumluluğudur. Bu amaçla UNESCO, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'yi 1972'de yayımlamıştır. Türkiye, sözleşmeyi 16 Mart 1983'te imzalamıştır.

Kaynaklardan yararlanarak ortak kültürel miras ögelerinin önemine dair düşüncelerinizi büyük grup tartışması ile sözlü olarak ifade ediniz.

UNESCO, Dünya Mirası Listesi'nde yer alan ögelerin bakım ve onarımı için bir bütçe oluşturup bu ögeleri takibe almaktadır. Ülkemizdeki kültürel miras ögelerinin korunmasında ise T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü sorumludur. Bunların yanı sıra valilikler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları da bu konuda bazı görev ve sorumluluklara sahiptir. Dünyanın farklı yerleri ile ülkemizde bulunan kültürel miras ögelerinin korunması, bakım ve onarımının yapılması için yürütülen çalışmalardan bazıları şunlardır:

Görsel 3.14

UNESCO listesine eklenen ahşap direkli camilere bilimsel koruma

"... Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü 'UNESCO tarihinde ilk defa bir seri adaylık olarak Osmanlı ve Selçuklu eseri, ahşap direkli camilerimiz listeye girdi (Görsel 3.14). Bu dosya bizim için oldukça özeldi. Beş camimiz, birbirine yakın dönem özellikleri gösteren benzer sistemlerle yapılmış.' dedi. Ahşap direkli ve kirişli camilerin korunmasıyla ilgili 'Ahşap olduğu için öncelikle nem ve böceklenme en büyük sorunlardan biri. Bilim komisyonumuzun tavsiye kararları neticesinde ne zaman, hangi adımların atılacağı planlanıyor ve bu plan dâhilinde hareket ediliyor.' ifadelerini kullandı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 3.15

"... **Kuş dili** olarak da bilinen ve UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne alınan ıslık dilinin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması için sürdürülen çalışmalar ile ölü diller arasına girmesi önlendi (Görsel 3.15). Halk Eğitimi Merkezi tarafından açılan kurslarla yediden yetmişe bu dili öğrenenlerin sayısı arttı. Çeşitli etkinliklerle dilin tanıtımı yapıldı ve bu sayede Türkiye'nin dünya genelinde tanınırlığına katkıda bulundu..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

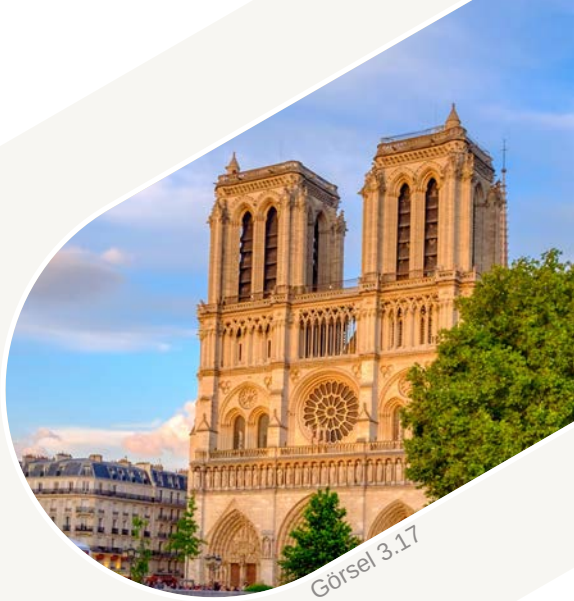
Görsel 3.16

"... Türkiye Selçuklu Devleti zamanında gözlemevi olarak kurulan, günümüzde cami olarak hizmet veren sekiz yüz yıllık **Kırşehir Cacabey Medresesi**'nde kapsamlı bir restorasyon çalışması başlatıldı (Görsel 3.16). Yapıdaki yıpranmalar ve bozulmalar nedeniyle restorasyon kararı alındığını ifade eden Kırşehir Valiliğince 'Çalışma neticelendiğinde bu eserin gelecek nesillere daha sağlıklı bir şekilde aktarılmasının da yolu açılacak.' açıklaması yapıldı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

"... Paris'te çıkan yangında büyük hasar gören **Notre Dame (Notır Dam) Katedrali**, 2010'da oluşturulan üç boyutlu dijital kopyası sayesinde bire bir restore edilebilecek (Görsel 3.17). UNESCO; Dünya Mirası Listesi'nde yer alan, yangında büyük hasar gören, tarihî yapı Notre Dame Katedrali'nin onarılması için destek vereceğini açıkladı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 3.17

UNESCO kültürel mirası koruma konusunda nasıl bir rol üstlenmiştir? Söyleyiniz.

Kültürel ögelerin UNESCO tarafından koruma altına alınması neden önemlidir? Açıklayınız.

Somut ve somut olmayan kültürel ögelerin korunmasında ve yaşatılmasında bizlere düşen görev ve sorumluluklar neler olabilir? Yapabileceklerinizi ve düşüncelerinizi yazınız.

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde Olmasını İstediğim Kültürel Ögeler

Amacı : Çevrenizdeki kültürel miras ögelerini fark etme ve bu ögelerin korunmasına yönelik fikirler üretmenizi sağlama

Beceri : Kanıta dayalı sorgulama ve araştırma

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Yaşadığınız ilde bulunan ve ortak kültürel miras kapsamında değerlendirilebilecek somut ve somut olmayan kültürel ögelerden UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmesini istediğiniz ögeleri gerekçeleriyle yazınız.
- Belirlediğiniz somut ve somut olmayan kültürel miras ögelerinin önemine ilişkin afiş, poster veya broşür hazırlayınız.
- Hazırladığınız ürünleri sınıf panosunda sergileyiniz.
- Hazırladığınız ürünler bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Yaşadığım ilde yer alan kültürel miras ögesi	Seçtiğim ögenin UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmasını isterim çünkü…
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki örnekleri uygun kavramla ilişkilendiriniz ve boşluğa "✔" işareti koyunuz.

	Tarihî Mekân	Tarihî Eser	Tarihî Nesne
Efes Antik Kenti			
Pazırık halısı			
Süleymaniye Camii			
Çanakkale Şehitliği			
İshak Paşa Sarayı			
Selçuklu Parası			
Çatalhöyük yerleşim yeri			
Sümela Manastırı			

B. Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

Yaşadığınız ilde belirlediğiniz kültürel miras alanını kimler ziyaret etmektedir?

.....

.....

Ziyaretçiler, kültürel miras alanlarında nasıl davranmalı ve hangi davranışlardan kaçınmalıdır?

.....

.....

Sizce ortak kültürel miras ögelerini korumak için ne gibi kurallar olmalıdır?

.....

.....

.....

Yaşadığınız ilde bir kültürel miras ögesinin tehlikede olduğunu varsayınız. Tehlikedeki kültürel miras ögesini korumak ve herkesin bu konuda duyarlı davranmasını sağlamak için neler yaparsınız?

.....

.....

.....

DÜŞÜNELİM

Görsel 3.18

ANADOLU'NUN İLK YERLEŞİM YERLERİNDE YAŞAM

Anadolu'da ilk yerleşim yerlerini kuran toplumların görsellerde yer alan tarihî nesneleri ve mekânları hangi amaçlarla kullanmış olabilirler? Söyleyiniz.

Bu görsellerdeki tarihî nesneler ve mekânlar nasıl gün yüzüne çıkarılmış ve günümüze kadar ulaşmıştır? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 3.19

Çatalhöyük'teki bir evde bulunan duvar resmi, dünyanın ilk haritası kabul edilmiştir. Bu haritada neler tasvir edilmiştir? Düşüncelerinizi söyleyiniz..

Görsel 3.20

KEŞFEDELİM

Görsel 3.21

Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinden bazılarını gösteren harita ile görselleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Geçmişte yaşayan insanlar, yaşam alanlarını tercih ederken hangi özelliklerin olmasına dikkat etmişlerdir?

.....

.....

Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerini temsil eden görsellerdeki farklılıkları yazınız.

.....

.....

İnsanların günümüzde yerleşim alanlarını tercih etme nedenleriyle Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerini tercih etme nedenleri arasında ne gibi benzerlikler vardır? Tartışınız.

Mektup | Telgraf | Cep telefonu | Çivi yazılı tablet

Görsel 3.22

Görsellerdeki haberleşme araçlarını geçmişten günümüze doğru sıralayınız.

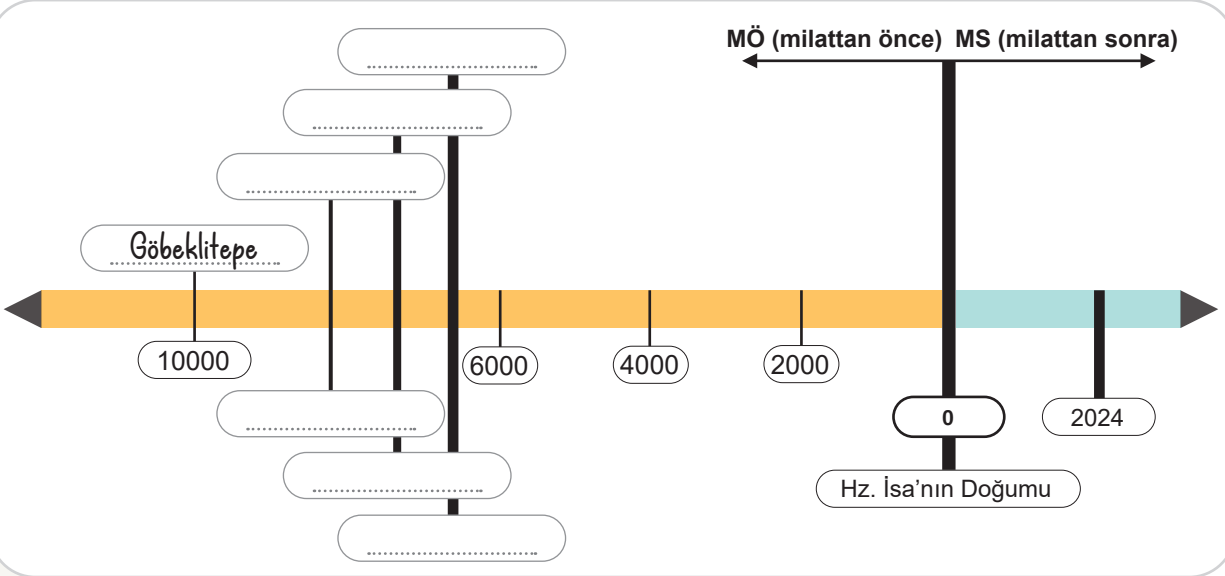
.....

.....

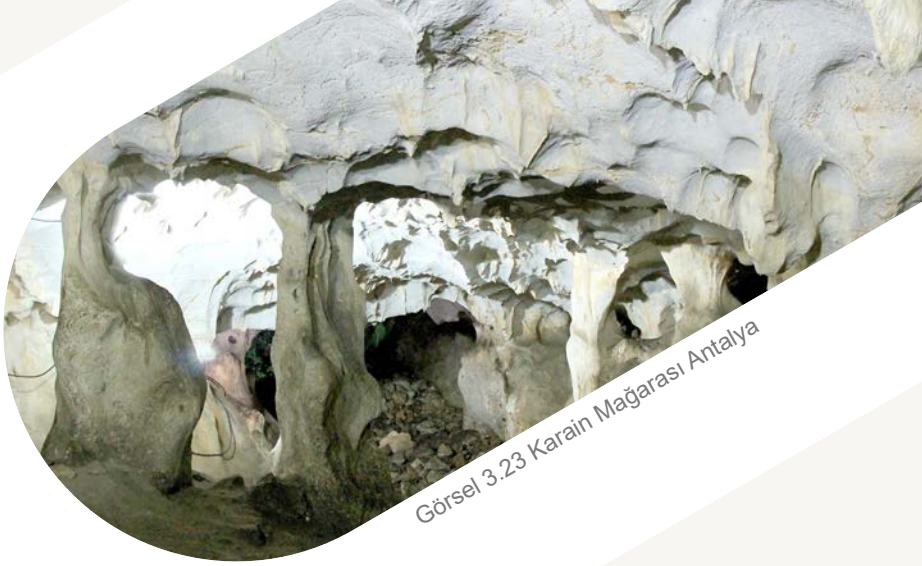
Aşağıdaki metni okuyunuz ve metindeki bilgilerden hareketle tarih şeridinin üst kısmına ilgili yerleşim yerinin adını, alt kısmına da tarihlerini yazınız.

Okuma Metni

Birçok medeniyet, tarih boyunca çeşitli amaçlarla kullanılmak üzere ay veya güneş yılına göre takvim yapmıştır. Günümüzde kullandığımız miladi takvim, başlangıç olarak Hz. İsa'nın doğumunu almıştır. Hz. İsa'nın doğduğu güne milat denir. Hz. İsa'nın doğumundan önceki tarihler milattan önce, doğumundan sonraki tarihler ise milattan sonra olarak tanımlanmıştır. Tarih şeritlerinde yaşanan olayın tarihi, milattan sonra ise tarihi ifade eden sayı günümüze doğru büyür ancak milattan önce ise sayı günümüzden uzaklaştıkça büyümektedir. Örneğin Göbeklitepe MÖ 10000 yıllarında inşa edilmiştir. 2000'li yıllarda olduğumuz düşünüldüğünde Göbeklitepe'nin günümüzden 12.000 yıl önce kullanıldığı söylenebilir. Anadolu'daki ilk yerleşimler Çayönü (MÖ 8200), Çatalhöyük (MÖ 7500) ve Hacılar'dır (MÖ 7000).

ÖĞRENELİM

Görsel 3.23 Karain Mağarası Antalya

İnsanlar, üretim yapmaya başlamadan önce yüzyıllarca avcı ve toplayıcı olarak yaşamışlardır. Beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için çevrelerindeki hazır bitkileri, meyveleri toplamışlar; avlanmışlar ve doğal kaynaklardan yararlanmışlardır. Yiyecek ve su ihtiyaçlarını karşılamak için elverişli ve güvenli yerlere sürekli göç etmişlerdir. Göçebe yaşayan insanlar, barınmak ve korunmak için mağaralara yerleşmişlerdir. Gaziantep'teki Şarklı Keper Mağarası, avcı ve toplayıcı insanların yaşadığı dönemde kullanılmıştır. Mağarada yapılan bilimsel kazılarda çakmak taşından aletler bulunmuştur. Bu kalıntılara dayanarak Şarklı Keper Mağarası'nın MÖ 600 000 yıllarında kullanıldığı düşünülmektedir. Ayrıca Anadolu'daki Yarımburgaz (İstanbul), Beldibi ve Karain (Antalya) gibi mağaralar bu dönemde insanlar tarafından kullanılmıştır.

Anadolu'nun avcı ve toplayıcı insanlar tarafından yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin nedenleri neler olabilir? Yazınız.

1. .....

2. .....

3. .....

İnsanlar, bu dönemde çeşitli amaçlarla kullanmak üzere çoğunlukla basit taş aletler, çakmak taşının yontulmasıyla biçimlendirilmiş baltalar, kesiciler, deliciler ve kazıyıcılar yapmışlardır (Görsel 3.24, 3.25).

Görsel 3.24

İnsanlar bu aletleri hangi amaçlarla yapmış olabilir? Tartışınız.

İnsanların, MÖ 10 000 yıllarında yerleşik yaşama geçerek tarımsal üretime başladığı kabul edilmektedir. Yerleşik yaşamla beraber başlangıçta birkaç kulübeden oluşan birimler, giderek sayıları artan yapılarla köy boyutlarına ulaşmıştır. Kimileri de nüfus artışına bağlı olarak günümüz kasabaları ölçülerine erişmiştir. Malzeme ve planlarda zaman içinde değişiklik olmuş, binalara yeni gereksinimleri karşılayacak ekler yapılmıştır. Bu yerleşimlerde konutlar belli bir planlamaya göre konumlandırılırken sosyal veya dinî gereksinimleri karşılayan özel yapılar da inşa edilmiştir.

Görsel 3.25

Görsel 3.26 Göbeklitepe Şanlıurfa

Görsel 3.27 Hayvan Figürlü Dikili Taş Göbeklitepe

Kaynak 1

Göbeklitepe; Şanlıurfa'nın 20 km kuzeydoğusundaki Örencik köyü yakınlarında, yaklaşık 300 m çapında, 15 m yüksekliğinde ve geniş görüş alanına hâkim bir konumda yer almaktadır. Günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce avcı ve toplayıcı yaşam tarzı süren insanlar tarafından inşa edilen Göbeklitepe, tarihte bilinen ilk inanç merkezidir.

kulturportali.gov.tr

Kaynak 2

Göbeklitepe'den çıkarılan aslan, boğa, tilki, turna, yılan, insan tasvirli ve özel figürlerin olduğu dikili taşlar 4-6 m yüksekliğinde ve 10-14 ton ağırlığındadır. Bu dikilitaşlar, Göbeklitepe'nin yaklaşık 500 m kuzeyinde bulunan taş ocağından "T" şekli verilerek tek parça hâlinde tapınak alanına getirilmiştir.

kulturportali.gov.tr

Kaynak 3

Göbeklitepe'de insanlar yaşam sürmemiştir. Başka yerlerde yaşayarak Göbeklitepe'yi ziyaret için gelmişlerdir. Göbeklitepe'ye 50-200 km mesafede yaşayan insanlar, yılın belirli bir döneminde kısa süreli olarak buraya gelmiş, tapınma eylemi bitinceye kadar burada kalmış ve yaşadıkları yerlere dönmüşlerdir.

Tok, G. & Yıldız, S. Bilim ve Teknik. (2006). s. 72-73

Göbeklitepe belgeseli

Göbeklitepe'nin keşfi insanların yerleşik hayata geçmesinden önce de din ve inançların var olduğunu ortaya koymuştur. Göbeklitepe'nin tepe oluşumunda tapınak katmanlarının yanı sıra doldurma toprak yığınları etkili olmuştur. Çemberimsi anıtsal yapılar, MÖ 8000 civarında bilinemeyen bir sebeple terk edilmiştir. Göbeklitepe'yi yapan insanlar; içinde her büyüklükte taş, alet parçaları, hayvan kemikleri olan toprakla bu alanı doldurup bilinçli ve hızlı bir şekilde burayı kapatmışlardır.

Kaynaklara göre soruları cevaplayınız.

Kaynak 1: Günümüzde Göbeklitepe'ye benzer inanç merkezleri var mıdır? Yazınız.

.....

.....

Kaynak 2: Göbeklitepe'deki kazılarda ortaya çıkan "T" şekli verilmiş taşlardan o dönemde yaşamış insanların hangi becerilerinin geliştiğini söyleyebilirsiniz? Yazınız.

.....

.....

Kaynak 3: Göbeklitepe'de yaşayan insanların sosyal hayatıyla ilgili hangi bilgilere ulaşabiliriz? Yazınız.

.....

.....

Göbeklitepe'nin gün yüzüne çıkmasında hangi bilim dalı daha fazla yardımcı olur? Söyleyiniz.

Bilgi Kutusu

Anadolu'daki ilk yerleşim yerleri başta olmak üzere birçok tarihî mekân ve eser toprak altından gün yüzüne çıkarılmıştır. Tarihî yerlerde bilimsel kazılar yaparak, bu eserlerin zarar görmeden gün yüzüne çıkarılmasını sağlayan bilim dalına arkeoloji denir. Kazı konusunda uzmanlaşmış kişilere ise arkeolog denmektedir.

Höyük; tarih boyunca türlü nedenlerle yıkılan yerleşme bölgelerinde, yıkıntıların üst üste birikmesiyle oluşan ve çoğu kez içinde yapı kalıntılarının gömülü bulunduğu yapay tepedir (Görsel 3.28). Yapılan arkeolojik kazılar sonucunda höyüklerde üst üste kaç yerleşim katmanı (yerleşim yeri) olduğunu, katmanlardaki yerleşmenin kaç yıl sürdüğünü ve katmanların günümüzden kaç yıl önce kurulduğunu öğrenebiliriz. Höyüklerde yapılan arkeolojik kazılarla elde edilen bilgiler sayesinde geçmişte yaşamış insanların, toplumların, medeniyetlerin kültürel mirasa katkılarını da öğreniriz. Ülkemizde birçok höyük bulunmaktadır. Bu höyüklerden bazıları UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır.

Görsel 3.28

Duyarlı vatandaşın CİMER'e başvurusu ile Mardin'deki höyük koruma altına alındı

Mardin'deki Hayırlı Höyüğü, bir vatandaşın Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezine (CİMER) yaptığı başvuru üzerine "1. derece arkeolojik sit alanı" ilan edildi.

Bu kapsamda, bölgede sadece bilimsel çalışmalara izin verilecek, yapılaşma söz konusu olamayacak.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 3.29

Vatandaşın CİMER'e başvurusunun somut kültürel mirasın korunması açısından önemi nedir? Tartışınız.

ÇAYÖNÜ

Kaynak 4

Çayönü'nde yaşayan insanlar, ilk barınma alanlarını yuvarlak planlı basit kulübelerden yapmışlardır. Doğal ve beşerî etkenlerden dolayı zamanla ızgara planlı, kanallı, taş döşemeli, hücre planlı ve geniş odalı yapılar gibi birbirinden farklı mimari tasarımda binalar inşa etmişlerdir. Hücre planlı yapıların inşa edildiği dönemde bodrum katı gibi olan bu hücreleri kiler veya depo olarak kullanmışlardır. Asıl yaşam alanını bunun üzerine ikinci bir kat gibi yapmışlar ve bu kata dıştan bir taş merdivenle ulaşmışlardır. Üstü düz çatı ile örtülen yapıları kerpiçten yapmışlardır.

Sevin, V. (2003). s. 23-28

ÇATALHÖYÜK

Kaynak 5

Çatalhöyük'te yaşayan insanlar evlerini kerpiçten yapmışlardır. Birbiriyle iç içe olan bu evlerin arasında sokak yoktur ve insanlar çatıların üzerinde yürümüşlerdir. Evlerine çatılardaki deliklerden içeri uzanan tahta bir merdivenle girmişlerdir. Çatılardaki bu delikler hem pencere hem kapı hem de baca işlevi görmüştür. Odaların içinde masa, divan veya yatak olarak kullanılan, duvarların ön kısımlarında yüksekliği 10-30 cm arasında değişen toprak yükseltisi ve dörtgen ocak bulunmaktadır. Duvarlar sıvalıdır ve sıva üzeri beyaza boyandıktan sonra sarı, kırmızı ve siyah tonlarda resimler yapılmıştır. Bunların yanında rölyef (kabartma) hâlinde insan ve hayvan figürleri de görülmektedir.

Özer, Z. & Zülâl, A. Bilim Çocuk. Haziran. (2004). s.14-15

HACILAR

Kaynak 6

Hacılar'ın mimarisi kerpiçten yapılmış, küçük ve dörtgen odalardan oluşur. Kapı geçitlerinin olmayışı, evlere girişlerin damdan yapıldığını düşündürmektedir. Tek katlı evlerde oval ocaklar ve tahıl depolama yerleri bulunmaktadır. Hacılar mimarisi zamanla değişmiştir. Evler büyük, dörtgen planlı, taş temel üstüne kerpiçten yapılmış, birbirine yakın ve bazen de bitişik olarak yerleştirilmiştir. Önceleri kapı ve pencerelerin bulunmadığı evlere zaman içinde kapı girişleri ve aydınlatma amaçlı pencereler eklenmiştir. Hacılar'da yerleşme zamanla değişime uğramış, MÖ 3000 yıllarında bölgenin etrafı savunma duvarlarıyla çevrilmiştir.

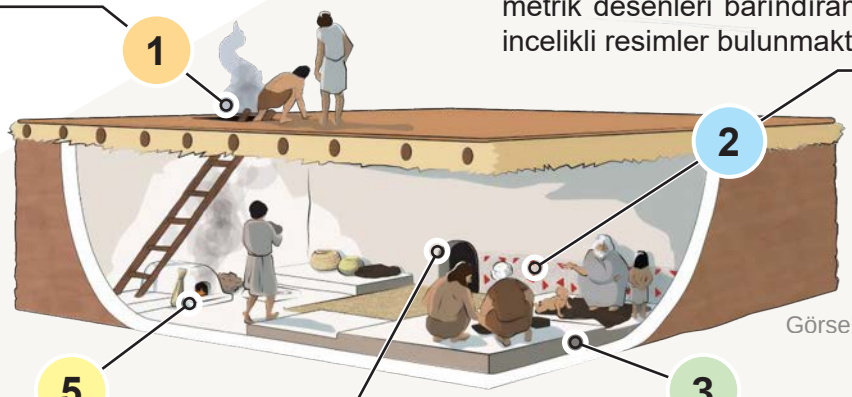
J. Mellaart [J. Mellart (1970)], Hacılar Kazısı.

Görsel 3.30

Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinden Çatalhöyük evleri ile ilgili görseli inceleyiniz ve metinleri okuyunuz. Numaralandırılmış bilgileri günümüz evleri ile karşılaştırarak aşağıdaki ilgili alanlara yazınız.

Çatalhöyük'teki evler, kabaca dikdörtgensel yapıda ve aralarında sokak barındırmayacak kadar birbirine yakın bir şekilde inşa edilmiştir. Çatılarda gezinen insanlar, güvenlik nedeniyle evlerine girişleri tahta bir merdiven yardımıyla tavandan açılan bir delikten yapmışlardır.

İnsanlar, evlerini süslemeye özen göstermiştir. Çatalhöyük evlerinde de beyaz sıvalı duvarların yanı sıra zeminler üzerinde avlanma sahneleri ile geometrik desenleri barındıran detaylı ve incelikli resimler bulunmaktadır.

Görsel 3.31

Merkez odaların hepsinde, insanların yemek pişirmek gibi ev ile ilgili işlerini gördüğü, merdiven altında bir ocak bulunmaktadır.

Yan odalar, merkez odaya bağlıdır ve önemli depolama alanı olarak kullanılmıştır.

Odaların içindeki yerden yüksek platformlar, uyumak ve diğer evsel aktiviteler için kullanılmıştır. Bu platformların altlarına ise ölen kişilerin bedenleri gömülmüştür.

1 .....

2 .....

3 .....

4 .....

5 .....

ÇAYÖNÜ

Kaynak 7

Çayönü'nde yaşayan insanlar; yabani buğday, mercimek, çayır bezelyesi, baklagiller ve yağ yönünden zengin olan menengiç gibi ürünleri yetiştirmişlerdir. Yetiştirdikleri tarım ürünlerini hasat edebilmek için geyik gibi hayvanların boynuzlarından orak sapları yapmışlardır. Bir boynuz orağının sapında bitkisel liflerden örülmüş bir sargının izlerine rastlanılmıştır. Ayrıca yanmış taban parçalarının bazılarının üzerinde hasır izleri görülmüştür. Bu kalıntılar, Çayönü'nde yaşayan insanların bitkilerden yiyecek olarak yararlanmalarının yanı sıra lifli olanlarından da örgü örmede faydalandıklarını göstermektedir.

Özdoğan, A.(1994). s.20-23

ÇATALHÖYÜK

Kaynak 8

Çatalhöyük'te yaşayan insanlar; yabani buğday, ekmeklik buğday, arpa, baklagiller ve mercimek gibi ürünleri ekip, hasat ederek tarımsal üretim yapmışlardır. Sığırı evcilleştirmiş; koyun, keçi gibi hayvanlardan faydalanmış ve balıkçılık yapmışlardır.

Erdoğan, H.A. (2019). s.95-96

HACILAR

Kaynak 9

Hacılar'da savunma duvarları içinde kalan yerleşim yerlerinde çok sayıda çanak çömlek kalıntısına ulaşılmıştır. Küplerin içinde ve odaların tabanları üzerine dağılmış çok miktarda yanmış buğday ve arpa tohumu bulunmuştur. Buradaki insanlar köpeği evcilleştirmiş; sığır, koyun, keçi gibi hayvanlardan faydalanmışlardır.

burdur.ktb.gov.tr

Görsel 3.32

Verilen bilgilere göre Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinde numaralar ile gösterilen cümlelerde üretim için kullanılan araçların neler olduğunu ve bunların hangi malzemeden yapıldığını örnekten hareketle ilgili alanlara yazınız.

Yerleşik yaşamın başlamasıyla insanların beslenmesinde tarım ve hayvancılık önemli bir yer almıştır. Tahıla dayalı beslenme alışkanlığının ortaya çıkması, yemek için birtakım hazırlıklar yapmayı ve yeni çözümler üretmeyi gerektirmiştir. İnsanlar, ağaç ve taştan yaptıkları çeşitli araçlarla toprağı işleyerek tohumları ekmişlerdir 1. Yetişen tohumları, hayvan boynuzlarından ve obsidiyen taşlarından yaptıkları oraklarla hasat etmişlerdir 2. Tahıl tanelerini ufalamaya ve un hâline getirmeye yarayan taştan öğütücü aletler 3, pişirmeye yarayan alçı, kerpiç ve taştan yaptıkları ocak ile fırınlar 4, sulu yemekleri pişirmekte kullanılan taştan ve kilden çanak çömlekler üretmişlerdir 5. Ekonominin ikinci ayağı olan hayvancılıkta ise koyun, keçi, sığır gibi bazı hayvanları evcilleştirmişlerdir. Bu hayvanlar için ağaç, taş ve kil kullanarak barınaklar yapmışlardır 6.

1 Çeşitli araçlar, ağaç ve taştan yapılmıştır.

2 .....

3 .....

4 .....

5 .....

6 .....

HABER

Çatalhöyük'te 8 bin 600 yıllık ekmek bulundu

"... Dünyada yerleşmenin olduğu ilk yerlerden Çatalhöyük'teki kazıda 8 bin 600 yıllık ekmek bulundu. Çatalhöyük'te fırın yapısı keşfedildi. Büyük ölçüde tahrip olan fırının çevresinde buğday, arpa, bezelye tohumları ve yiyecek olabileceği değerlendirilen avuç içi büyüklüğünde bir buluntuya rastlandı. Kazı Heyeti Başkanı 'Fırının köşesindeki küçük, yuvarlak ve süngerimsi buluntunun dikkatli bir belgelemeyle ekmek olduğu anlaşıldı. Yapının üzerinin ince bir kille kaplı olması, fırın ve ekmek kalıntılarının tümünün günümüze kadar saklanmasına olanak sağladı. Bu organik kalıntının gözlem, analizler ve tarihlendirmesini de göz önüne alarak yaklaşık 8 bin 600 yıllık bir ekmek olduğunu söyleyebiliyoruz. Somun ekmeğin küçültülmüş hâli. Ortasına parmak basılmış, fırına girmemiş ama mayalanmış. İçindeki nişastalarla günümüze kadar gelmiş. Bugüne kadar böyle bir örnek yok.' açıklamasında bulundu..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Haberde verilen bilgilere göre Çatalhöyük'ün tarihî önemi hakkında kısa bir metin yazınız.

.....

.....

.....

Bu dönemde Anadolu'daki yerleşim yerlerinin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bunun dışında görülen geçim faaliyetleri aşağıdaki kaynaklarda verilmiştir.

ÇAYÖNÜ

Kaynak 10

Çayönü'nde obsidiyen (doğal cam), deniz kabuğu kalıntıları, işlenmiş ve işlenmemiş bakır külçeleri bulunmuştur. Bakır önce ısıtılıp, dövülerek levha hâline getirilmiş; sonra bakırdan bız, iğne, boncuk gibi aletler elde edilmiştir.

ktb.gov.tr

ÇATALHÖYÜK

Kaynak 11

O dönemde Çatakhöyük'te yaşayan insanlar, Hasan Dağı'ndan obsidiyen ve tuz yataklarından tuz çıkarmışlardır. Bunları hem kendi ihtiyaçları için kullanmışlar hem de satmışlardır. Çıkardıkları obsidiyen taşından ok ve mızrak uçları, ayna gibi eşyalar yapmışlardır.

konya.ktb.gov.tr

HACILAR

Kaynak 12

Hacılarda yaşayan insanlar çömlekçi atölyelerinde oval ağızlı kâseler, küre gövdeli çömlekler, iri vazolar, dikdörtgen çanaklar, küpler, testiler ve değişik kap formlarının yanı sıra taş, kemik ve az sayıda bakır eşya da yapmışlardır.

Yıldız, S. (2019). s. 85-104

Anadolunun ilk yerleşim yerleri sanal müzesi

Anadolu'nun ilk yerleşim yerleri

Görsel 3.33

Yerleşik yaşamın başlamasıyla küçük köy toplumlarını oluşturan insanlar arasında mesleğe dayanan iş bölümü başlamıştır. Çömlekçilik, maden işlemeciliği, süs eşyası yapımı ve takıcılık gibi meslekler (zanaatkârlık) ortaya çıkmıştır. İnsanların tarım ve hayvancılık yaparak üretici konumuna gelmesi ürün fazlalığını ortaya çıkarmıştır. Ürün fazlalığı ise değiş tokuş sistemine dayanan ticareti beraberinde getirmiştir. Uzun mesafeli ticarete konu olan ilk mal, obsidiyendir. Özellikle İç Anadolu ile Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Toroslar ile Mezopotamya arasında yoğun olarak obsidiyen ticareti yapılmıştır. Ayrıca bakır da bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır.

Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerindeki temel geçim faaliyetleri ile ilgili kaynaklara ve yukarıda verilen metindeki bilgilere göre soruları ilgili alanlara cevaplayınız.

1. Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinde metinde yer alan mesleklerin ortaya çıkma sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

2. Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinde başka hangi meslekler yapılmış olabilir?

.....

.....

.....

3. Obsidiyenden eşyaların yapıldığı yerleşim yerleri nerelerdir?

.....

.....

.....

4. Çömlekçilik yapılan yerleşim yerleri nerelerdir?

.....

.....

.....

5. Madencilik yapılan yerleşim yerleri nerelerdir?

.....

.....

.....

6. İnsanlar, uzak mesafelerdeki yerleşim yerleriyle nasıl bağlantı kurmuş olabilirler?

.....

.....

.....

7. İnsanlar, uzak mesafelere ticaret mallarını ve ham maddeleri nasıl taşımış olabilirler?

.....

.....

.....

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Anadolu'nun İlk Yerleşimlerinde Sosyal Hayat

Amacı: Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerinde yaşayan toplumların yaşamlarını şekillendiren unsurları fark etme

Beceri: Tarihsel empati

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Çayönü, Çatalhöyük ve Hacılar'da yaşamış insanların sosyal hayatlarına ilişkin yazılı ve görsel kaynakları inceleyiniz.
- Uygulama adımlarındaki etkinlikleri verilen yönergelere göre yapınız.

ADIM 1

Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerinde yaşayan insanların sosyal hayatlarını şekillendiren unsurlardan barınma, beslenme ve temel geçim faaliyetlerini belirleyiniz ve ifadelerinizi ilgili alanlara yazınız.

Barınma

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Beslenme

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Temel Geçim Faaliyetleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ADIM 2

Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerindeki insanların sosyal hayatlarını şekillendiren unsurlardan barınma, beslenme ve temel geçim faaliyetlerinin özelliklerini geçmiş ile günümüz arasındaki benzerlik ve farklılık yönleriyle karşılaştırarak veriler elde ediniz. Elde ettiğiniz verileri ilgili alanlara yazınız.

Barınma

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Beslenme

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Temel Geçim Faaliyetleri

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

ADIM 3

Anadolu'da kurulan ilk yerleşim yerlerinde yaşayan insanların sosyal hayatlarını şekillendiren beslenme, barınma ve temel geçim faaliyetlerini dönemin imkân ve koşullarını düşünerek açıklayınız. Açıklamalarınızı ilgili alanlara yazınız.

Barınma

.....

Beslenme

.....

Temel Geçim Faaliyetleri

.....

ADIM 4

Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinde yaşayan insanların sosyal hayatlarını şekillendiren beslenme, barınma ve temel geçim faaliyetlerini etkileyen unsurlar hakkındaki çıkarımlarınızı ilgili alanlara yazınız.

Barınma

Beslenme

Temel Geçim Faaliyetleri

ADIM 5

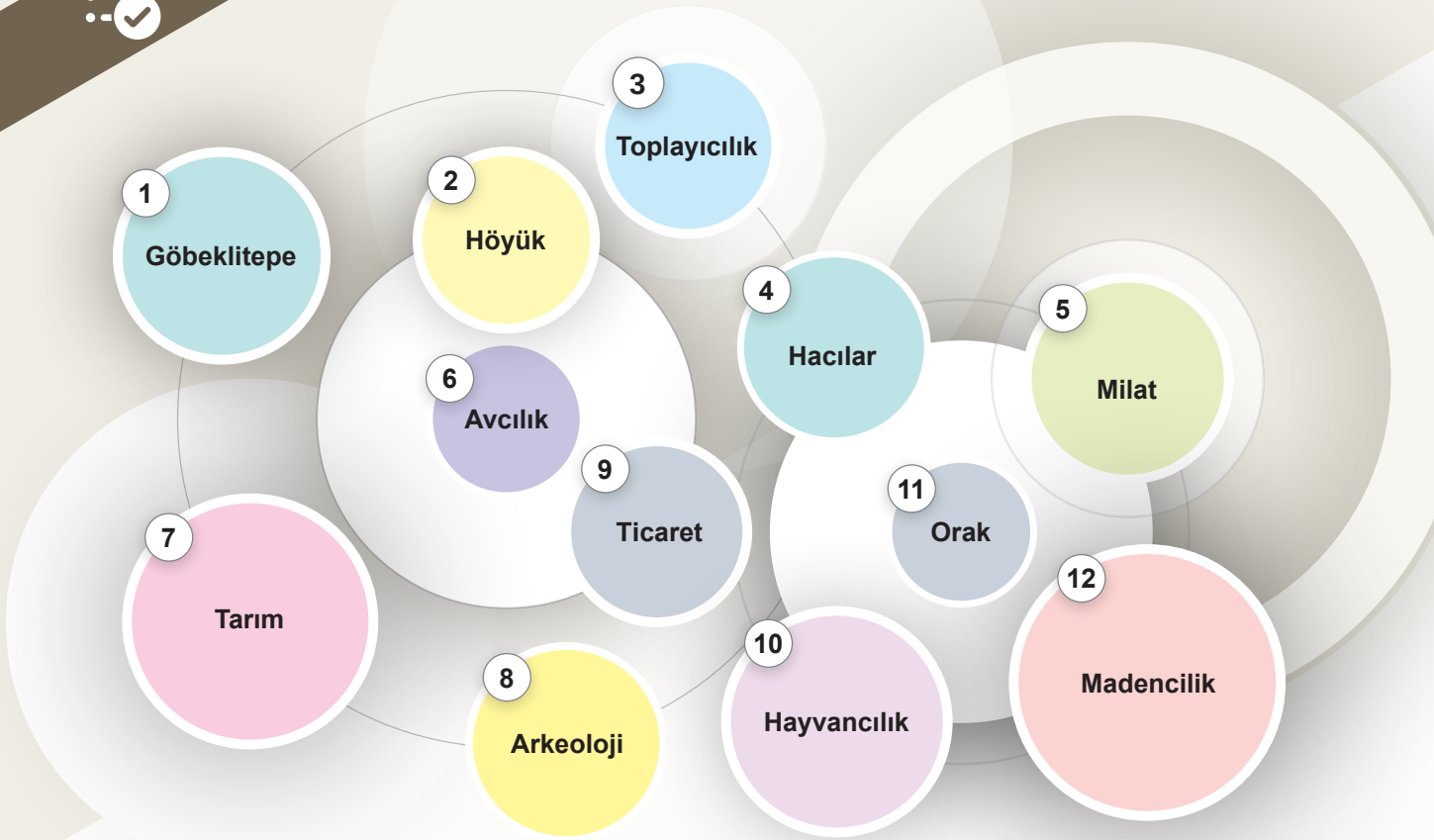
Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde bir daire oluşturunuz. Konuşma sırasının kimde olduğunu belirtecek bir nesne seçiniz.
- Nesneyi elinde bulunduran öğrenciye "Çayönü, Çatalhöyük veya Hacılar yerleşim yerlerinden birinde yaşayan biri olduğunuzu hayal ediniz. Nasıl bir yaşantınız olurdu?" sorusunu yöneltiniz.
- Edindiğiniz bilgilere göre görüşlerinizi ifade ediniz.
- Etkinliğin sonunda Çayönü, Çatalhöyük veya Hacılar yerleşim yerlerindeki sosyal yaşamın nasıl olduğunu aşağıdaki sayfaya yazınız veya resmini çiziniz.
- Hazırladığınız ürün bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerine ait bazı kavramlar numaralandırılarak aşağıda verilmiştir. Soruları okuyarak ilgili kavramın numarasını cevap alanlarına yazınız. (Bir numarayı birden fazla cevap alanına yazabilirsiniz.)

- Tarih boyunca türlü nedenlerle yıkılan yerleşme bölgelerinde yıkıntıların üst üste birikmesiyle oluşan yapay tepedir.

  .....

- Şanlıurfa'da bulunan ve tarihte bilinen ilk inanç merkezidir.

  .....

- Çayönü, Çatalhöyük ve Hacılar'da yaşayan insanların temel geçim kaynağıdır.

  .....

- Etrafı savunma duvarları ile çevrili, Anadolu'nun ilk yerleşim yeridir.

  .....

- Hz. İsa'nın doğduğu gündür.

  .....

- Geçmişte yaşamış uygarlıklara ait her türlü kalıntıyı kazı yaparak gün yüzüne çıkaran ve bunları inceleyen bilim dalıdır.

  .....

- Anadolu'da yerleşik yaşama geçen insanların tarım ürünlerini biçmek için kullandıkları araçlardan biridir.

  .....

DÜŞÜNELİM

MEZOPOTAMYA VE ANADOLU MEDENİYETLERİNİN ORTAK KÜLTÜREL MİRASA KATKILARI

Mezopotamya ve Anadolu medeniyetleri ile ilgili dilsiz haritayı inceleyiniz ve etkinliği yapınız.

Harita 3.1

1. **Adım:** Harita üzerinde Fırat ve Dicle nehirlerini daha belirgin hâle getiriniz. İki nehir arasında kalan alanı boyayınız.
2. **Adım:** Harita üzerinde Anadolu Yarımadası'nı kesik çizgilerle gösteriniz ve farklı bir renk ile boyayınız.
3. **Adım:** Boyadığınız alanlarda günümüzde hangi devletler bulunmaktadır? Aşağıdaki alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KEŞFEDELİM

Görsel 3.34'te verilen icat nedir? Günümüzde hangi alanlarda kullanılıyor. Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 3.34

Görsel 3.35'te verilen icat nedir? Bu icat olmasaydı hayatımız nasıl olurdu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 3.35

Görsel 3.36'da verilen icat nedir? Bu icadın olmadığı bir hayatta ihtiyaçlarımızı nasıl giderirdik?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

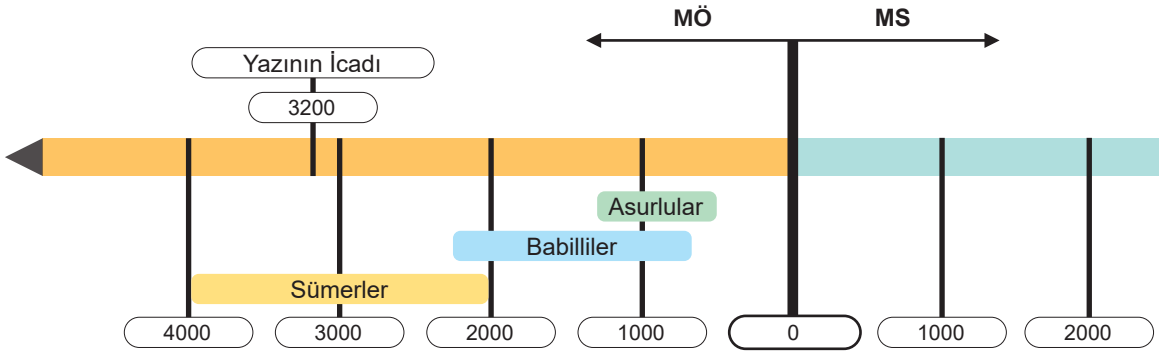
Görsel 3.36

ÖĞRENELİM

MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ

Anadolu'nun güneyinde yer alan Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgeye Mezopotamya denir. Uygun iklim koşullarına ve verimli topraklara sahip olan bu coğrafyaya "Münbit hilal" denmiştir. Mezopotamya, tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Sümerler, Babilliler ve Asurlular bu medeniyetlerden bazılarıdır. Bu medeniyetler; bilim, sanat, eğitim gibi alanlarda buluş, eser ve faaliyetleri ile ortak mirasa birçok katkıda bulunmuşlardır.

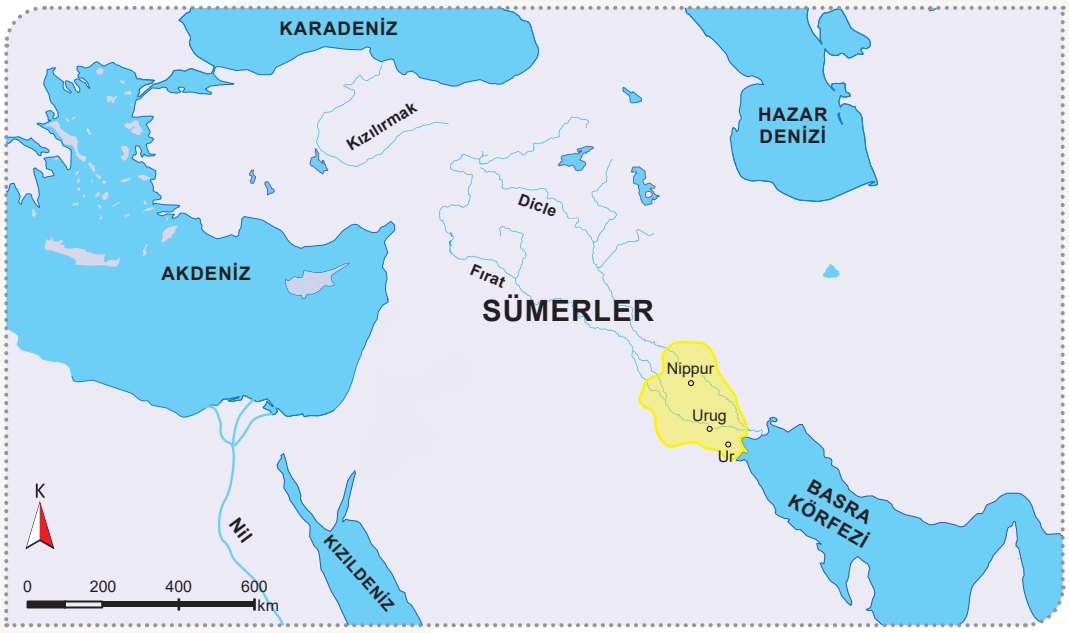
Mezopotamya Medeniyetleri Tarih Şeridi

SÜMERLER

Sümerler ile ilgili verilen kaynakları inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Bilinen en eski Mezopotamya medeniyeti olan Sümerlerin ülkesinde Ur, Uruk, Nippur gibi önemli şehirler yer almıştır (Harita 3.2). "Site" adı verilen bu şehir devletlerini kendi kralları yönetmiş ve şehirlerin etrafı surlarla çevrilmiştir.

Harita 3.2

Kaynak 1

Mezopotamya'da ekonomik hayatın temeli tarımdır. Sümerler, kuraklık ihtimaline karşı ürünün depolanması ve dağıtılması amacıyla tapınaklarını depo olarak da kullanmışlardır. Bu ürünleri kayıt altına almak için kullanılan semboller sayesinde çivi yazısını icat etmişlerdir (MÖ 3200). Sümerler tarafından kullanılan çivi yazısı, dünya tarihindeki ilk yazı olarak bilinmektedir. Yazının icadı ile tarihî çağlar başlamıştır. Çivi yazılı kil tabletler de kitabın ilk örneklerini oluşturmuştur (Görsel 3.37).

Kınal, F. (1969). s.1-16

Görsel 3.37

Kaynak 2

Depo kaydında kullanılan çivi yazılı tabletler, alışverişlerinde makbuz işlevi de görmüştür. Çivi yazılı bu tabletler, ilerleyen zamanlarda birçok dinî ve edebî metni üzerinde taşıyan kitaplar hâline gelmiştir. Örneğin Gılgamış Destanı, kil tabletlere yazılmış edebî eserlerden biridir. Kil tabletler, ayrıca krallığa ait ferman, antlaşma veya kanunlar için de kullanılmıştır. Sümer Kralı Urukagina'nın MÖ 2375'te hazırlattığı kanunlar, tarihte bilinen ilk yazılı kanunlar olmuş ve tabletleri günümüze kadar ulaşmıştır. Bu tabletlerin bir kısmı Fransa'da bulunan Louvre (Luva) Müzesinde sergilenmektedir (Görsel 3.38).

Tunçel, O. (2020). s.305-321

Görsel 3.38

Kaynak 3

Matematik alanında önemli gelişmeler kaydeden Sümerler, altmışlık sayı sistemini bulup kullanmışlardır. Bu dönemden günümüze kalan tabletlerde tarihteki ilk çarpım işlemlerine rastlanmıştır. Üçgenin ve dikdörtgenin alanları, küpün hacmi ve bir çemberin 360 derece olduğu ilk kez Sümerler tarafından hesaplanmıştır (Görsel 3.39).

Kara, K. (2017) s.16-20

Görsel 3.39

? Kaynaklarda Sümerlerin çivi yazısı ve kil tabletleri hangi amaçla kullandıkları ve ortak mirasa katkıları ile ilgili hangi bilgi yer almaktadır? Söyleyiniz.

Bilgi Kutusu

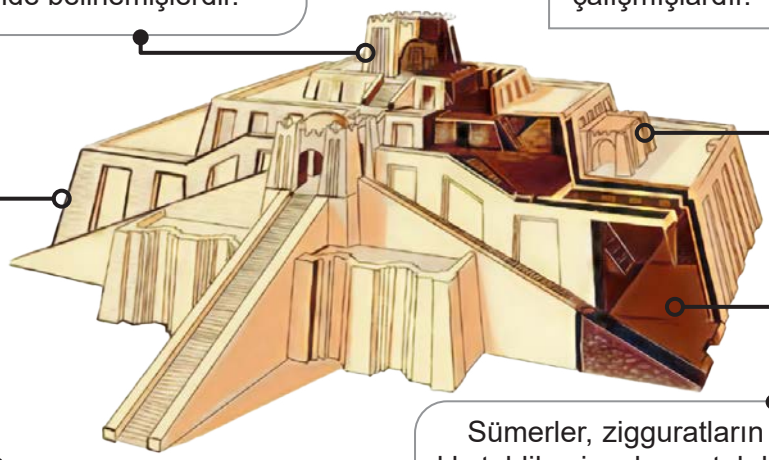
Tekerleğin ilk olarak MÖ 5000'lerde Mezopotamya'da bulunduğu sanılmaktadır. Ancak o dönemde tekerleğin seramik kap yapmak için seramikçi çarkı olarak kullanıldığı kabul edilmektedir. Bilinen ilk tekerlek kalıntılarına Ur şehrinde rastlanmıştır. Sümerler, tekerleğin icadıyla arabalar yapmaya başlamış ve hayvanlarla çektikleri arabaları hem yük taşımada hem de savaş aracı olarak kullanmışlardır.

Sümerlerin şehir merkezlerinde "ziggurat" adı verilen yapılar bulunmaktadır (Görsel 3.40). Genellikle yedi katlı olarak inşa edilen bu yapılar, birer tapınak olarak bilinse de farklı amaçlarla da kullanılmıştır. Zigguratların özellikleri ve kullanım amaçları aşağıdaki bilgi görselinde verilmiştir. Bilgi görselini inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Kaynak 4

En üst katlar rasathane (gözlemevi) olarak kullanılmıştır. Bu sayede Sümerli gök bilimciler takımyıldızın haritasını oluşturmuş, bazı gezegenleri belirlemişlerdir. Ayrıca Ay'ın hareketlerini gözlemleyip ay yılı esaslı takvimi yapmışlardır. Bu takvim, tarihte bilinen ilk takvim olmuştur. Bunun yanı sıra günlük zaman dilimlerini saniye, dakika ve saat olacak şekilde belirlemişlerdir.

Ara katlarda yöneticilerin yanı sıra okul ve tapınak bulunmaktadır. Kral, şehri buradan yönetmiştir. Eğitimde çivi yazılı kil tabletler kullandıkları için okullarına "tablet evi" demişlerdir. Böylece yazıyı icat etmekle kalmamış, yazının öğretilmesi ve yayılması için de çalışmışlardır.

Zigguratlar aynı zamanda arşiv ve kütüphane işlevi de görmüştür. Halkın kültürel varlığını yansıtan en değerli metinler buralarda saklanmıştır. Kâtiplerin kopya ettiği eski eserler ve kitaplar ile zengin bir kütüphane oluşturulmuştur.

Sümerler, zigguratların alt katlarını kıtlık tehlikesine karşı tahıl ambarı olarak kullanmışlardır. Buralarda tahılın yanı sıra zor zamanlarda kullanılmak üzere değerli madenler ve eşyalar da depolanmıştır. Tapınaklar, zor zamanlarda yoksullara ambarlarını açarak bir sosyal güvenlik hizmeti de sunmuştur.

Görsel 3.40

Kara, K. (2017). s.16-20, Yıldırım, R. (2011). s.91

? **Bilgi görselinde verilenlere göre zigguratların kullanımı Sümerlerin ortak mirasa hangi katkıları yapmasını sağlamıştır? Yazınız.**

.....

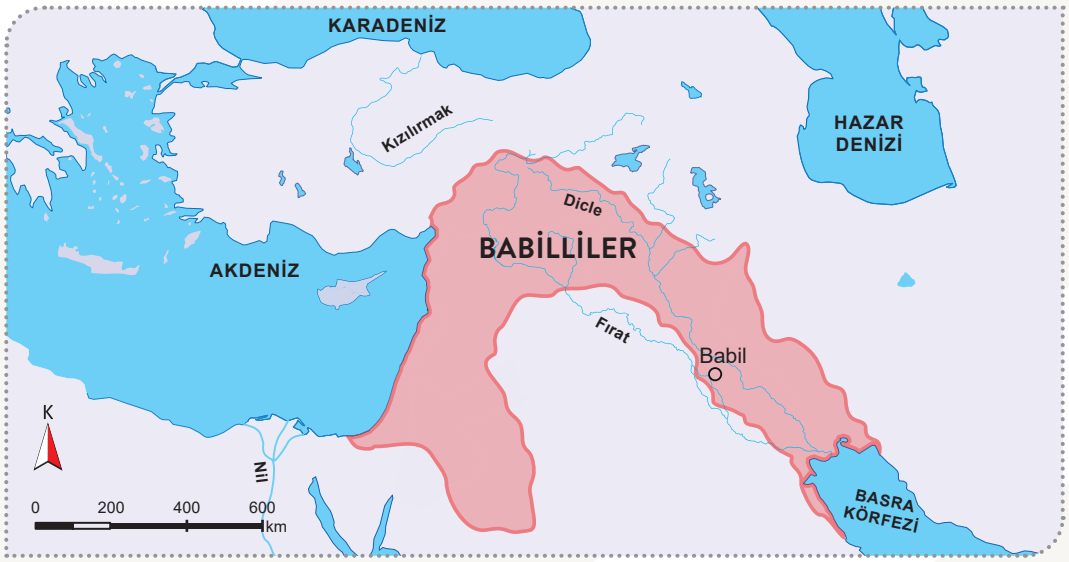
.....

.....

Sümerler hakkında daha fazla bilgi

Babilliler ile ilgili verilen kaynakları inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Mezopotamya'da kurulan önemli medeniyetlerden biri de Babillilerdir. Babilliler, Sümerlerden farklı olarak tek merkezden yönetilmişlerdir. Devletin başkenti Babil'dir. Babilliler, zaman içinde sınırlarını genişleterek Mezopotamya dışındaki coğrafyalara da hâkim olmuşlardır (Harita 3.3).

Harita 3.3

Babilliler, mimaride ileri gitmiş bir medeniyettir. Başkent Babil'de inşa edilen Marduk Zigguratı, İştar Kapısı ve dünyanın yedi harikasından biri kabul edilen Babil Asma Bahçeleri'ni yapmışlardır. Babillilerden günümüze ulaşan eserler, UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır. Yunanlı bilim insanları matematik, geometri, astronomi bilgilerinin temelini Marduk Zigguratı'nda bulunan çivi yazılı tabletlerden almışlardır.

Babil hükümdarlarından biri olan Hammurabi, toplumsal hayatı düzenlemek için "Hammurabi Kanunları" olarak bilinen yazılı kanunlar hazırlatmıştır. Bu kanunlar, Sümer Kanunları'nın yeniden düzenlenmesi sonucunda "kısas esasına" göre yapılmıştır. Aşağıda bu kanunlardan örnek maddelere yer verilmiştir.

Kaynak 5

Hammurabi Kanunları'ndan Örnekler

- Bir kişi, bir başkasını ölüm cezası gerektirecek bir suçla itham edip suçunu kanıtlayamazsa suçlayan kişi ölüm cezasına çarptırılır.
- Hırsızlık yapan bir kişi yakalanırsa o kişi ölüme mahkûm edilir.
- Bir kişi, toplumda kendisiyle aynı seviyedeki bir kişinin dişine zarar verirse zarar verenin de dişi çekilir.

Şen, M.(2012). s.49-51

Görsel 3.41

Hammurabi kanunları ile günümüzdeki kanunlar arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır? Beyin fırtınası yaparak belirleyiniz.

Babilliler hakkında daha fazla bilgi

Asurlular ile ilgili verilen kaynakları inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Mezopotamya, Mısır ve Anadolu'nun güneyine hâkim olan Asurluların başkenti Ninova'dır. Sanata önem veren Asurlular, saray ve tapınak duvarlarını av ve savaş tasvirleri ile süslemişlerdir. Ayrıca haberleşmeyi sağlamak için posta teşkilatı oluşturmuşlar ve su ihtiyaçlarını karşılamak için barajlar yapmışlardır (Harita 3.4).

Ticarette gelişmiş bir medeniyet olan Asurlular, Anadolu'daki medeniyetlerle ticaret yaparak burada çok sayıda ticaret kolonisi kurmuşlardır. Asurlular, bu ticari faaliyetler ile çivi yazısını Anadolu'ya tanıtmışlardır.

Harita 3.4

Kaynak 6

Anadolu'daki en önemli ticaret merkezi Kültepe (Kayseri) olmuştur. Asurlu tüccarlar, burada evleri ve dükkânları içine alan büyük bir karum (pazar yeri) kurmuşlardır. Kültepe'de yapılan kazılarda Asurlu tüccarların ticari yazışmalarını belgeleyen 20 binin üzerinde çivi yazılı tablet bulunmuştur. Bu tabletler, Anadolu'da bilinen ilk yazılı tablet örnekleridir.

Yıldırım, R. (2011). s. 78-79

Kaynak 7

Dünyanın en eski kütüphanelerinden biri, MÖ 7. yüzyılda Asurların başkenti Ninova'da kurulan Asurbanipal Kütüphanesi olmuştur. Bilim ve kültüre önem veren Asurbanipal, binlerce eseri kurduğu bu kütüphanede toplamıştır.

bilimgenc.tubitak.gov.tr

? **Kültepe'de bulunan tabletler ile Ninova'daki Asurbanibal Kütüphanesinin Anadolu tarihine ve ortak mirasa katkıları neler olmuştur? Yazınız.**

.....

.....

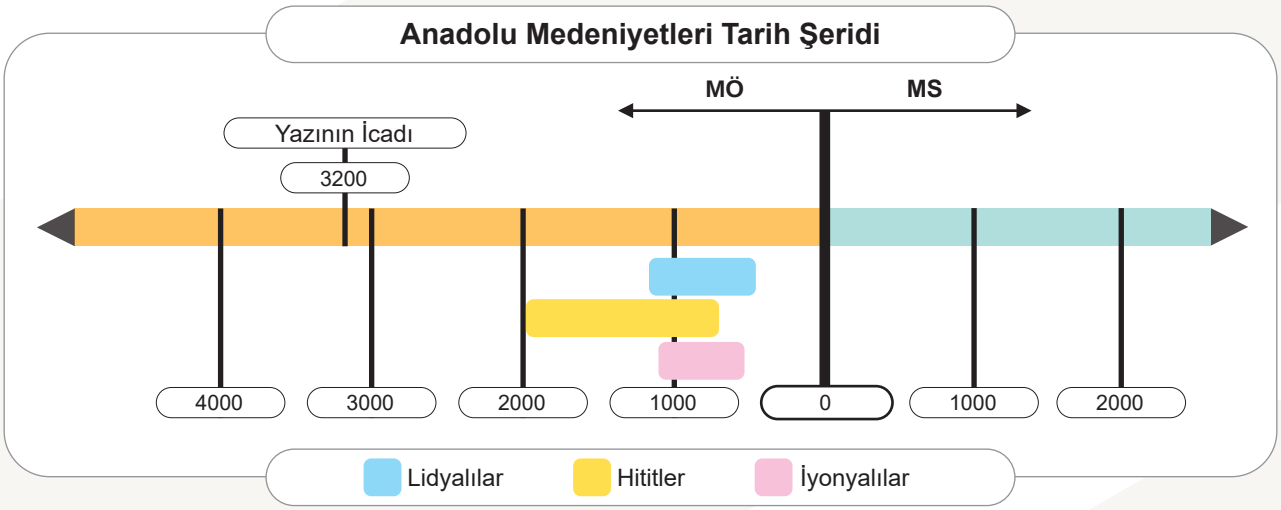
.....

.....

Asurlular hakkında daha fazla bilgi

ANADOLU MEDENİYETLERİ

Anadolu Yarımadası, geçmişten günümüze önemini korumuş bir coğrafyadır. Anadolu'da tarih boyunca birçok medeniyet kurulmuştur. Hititler, Lidyalılar ve İyonyalılar bu medeniyetlerin ilk örneklerindendir. Bu medeniyetler, icatları ve eserleri ile ortak mirasa katkıda bulunmuşlardır. Mezopotamya medeniyetleri gibi bu medeniyetler de milattan önce kurulmuş ve varlıklarını bir süre devam ettirmişlerdir. Günümüzde ülkemiz topraklarının büyük bir kısmı Anadolu'da bulunmaktadır.

HİTİTLER

Hititler ile ilgili verilen kaynakları inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Anadolu'daki ilk medeniyetlerden biri olan Hititlerin başkenti günümüzde Boğazköy (Çorum) yakınlarında bulunan Hattuşa'dır. Hititler, Anadolu'nun büyük bir kısmına hâkim olmuş; sınırlarını Mezopotamya'nın kuzeyi ve Suriye'ye kadar genişletmişlerdir (Harita 3.5).

Harita 3.5

Hititler hakkında daha fazla bilgi

Çorum Boğazköy Müzesi

Hititlere ait en önemli bilgilere Hattuşa'daki kalıntılardan ulaşılmaktadır. Şehirdeki Aslanlı Kapı, Kral Kapı, Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı gibi mimari eserler günümüze ulaşan önemli kalıntılar arasında yer almıştır. Hattuşa, 1986'da UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır.

Hattuşa'da yapılan kazılarda sayıları 30 bini bulan çivi yazılı tablete ulaşılmıştır. Tarihî belge niteliğindeki bu tabletlerden Hititlerin yanı sıra diğer Anadolu medeniyetleri ve bazı Mezopotamya medeniyetlerine ait bilgilere de ulaşılmaktadır. Hattuşa'daki bu tabletler 2001'de UNESCO Dünya Belleği Listesi'ne dâhil edilmiştir.

Hititlerde krallar yıl boyunca yaşanan olayları tanrılarına hesap vermek amacıyla kral yıllıklarına yazdırmışlardır. Önemli olayların olduğu gibi yazıldığı kral yıllıkları, tarafsız tarihçiliğin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Kraliçelerine "tavananna" adını veren Hititler, soylulardan oluşan bir "Pankuş Meclisi" kurmuşlardır.

Kaynak 8

Hititler, diğer medeniyetlerle olan ilişkilerini ve imzaladıkları belgeleri kayıt altına almıştır. Kadeş Antlaşması da bu belgelerden biridir. Mısırlar ile Hititler arasında yapılan bu antlaşmanın bir nüshası Boğazköy kazılarında bulunmuş olup günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir (Görsel 3.42). Kadeş Antlaşması, tarihteki ilk uluslararası barış antlaşması olarak kabul edilmektedir. Modern diplomasinin temeli olan antlaşmanın bir nüshası da günümüzde New York´taki Birleşmiş Milletler Binası'nda sergilenmektedir.

ktb.gov.tr

Görsel 3.42

"Bir vatanın sahibi olmanın yolu; o topraklarda yaşanmış tarihî olayları bilmek, doğmuş uygarlıkları tanıma ve sahip olmaktan geçer."

Mustafa Kemal Atatürk

ataturkansiklopedisi.gov.tr

Mustafa Kemal Atatürk'ün sözünden yola çıkarak sahip olduğumuz kültürel varlıkları korumak ve gelecek nesillere aktarmak için neler yapılabilir? Tartışınız.

LİDYALILAR

Harita 3.6

Lidyalılar, Gediz ve Büyük Menderes ırmakları arasında kurulmuştur (Harita 3.6).

Günümüzde Manisa sınırları içinde bulunan Sardes, Lidyalıların başkentidir (Harita 3.6). Lidyalılar, konumu ve doğal zenginlikleri ile Anadolu'nun önemli medeniyetlerinden biri olmuştur. Daha çok ticaretle uğraşan bu medeniyet, Efes'ten başlayıp Mezopotamya'ya kadar uzanan Kral Yolu'nu kullanmıştır.

Lidyalılar, sınırları içinde ticaret yapan tüccarların mallarını korumak için devlet güvencesi vermiştir. Böylece tarihte ilk kez sigortacılığı başlatmışlardır. Lidyalılar, parayı icat eden medeniyettir. Paranın icadı ile ticarette değiş tokuş usulü yerine daha çok parayı kullanan Lidyalılar, tarihte önemli bir yere sahiptir.

Lidyalılar hakkında daha fazla bilgi

Karekodda yer alan bilgilere göre Lidyalıların ortak mirasa katkıları nelerdir? Yazınız.
Lidyalıların parayı kullanması ve Kral Yolu'nun medeniyetlere katkısı nelerdir? Yazınız.

İYONYALILAR

Harita 3.7

İyonyalılar, Yunanistan'dan göç edenler tarafından kurulmuş bir medeniyettir. İyonyalılar şehir devletleri hâlinde yaşamış ve özgür düşünceye önem vermişlerdir. Bu durum İyonyalıların bilim ve sanatta gelişerek şehirlerini kültür ve medeniyet merkezi hâline getirmesini sağlamıştır. İyonyalılarda birçok bilim insanı yetişmiştir. Bu bilim insanlarından Hipokrat (tıp), Heredot (tarih), Pisagor (matematik) ilk akla gelenlerdir. Artemis Tapınağı ve Efes Antik Kenti İyonyalılardan günümüze ulaşan en önemli eserlerdir. Deniz ticaretinde ileri giden İyonyalılar, Akdeniz ve Karadeniz'de koloniler kurmuşlardır (Harita 3.7).

Efes Müzesi İzmir

İyonyalılar hakkında daha fazla bilgi

Karekodda yer alan bilgilere göre İyonyalılar ortak mirasa diğer Anadolu medeniyetlerinden farklı olarak nasıl bir katkıda bulunmuşlardır? Yazınız.

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Nesi Var?

Amacı: Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını belirleme

Beceri: Karşılaştırma

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Seçtiğiniz bir arkadaşınızı sınıfın dışına çıkarınız.
- Öğretmeninizin rehberliğinde Mezopotamya medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarına yönelik bir kavram belirleyiniz.
- Dışarı çıkardığınız arkadaşınızı sınıfa alınız.
- Sınıfa alınan arkadaşınızın sınıfa yönelttiği "Nesi var?" sorusuna cevap veriniz.
- Arkadaşınızın üç defa "Nesi var?" sorusunu sorma hakkı vardır. Arkadaşınızın bildiği kavramı tablodaki ilgili alana yazınız. Arkadaşınız üç hakkında da kavramı bulamazsa başka bir arkadaşınızı dışarı çıkarıp yeni bir kavram belirleyiniz.
- Bulduğunuz kavramları kültür, hukuk, bilim ve ekonomi başlıkları altında gruplayarak ilgili yere yazınız.

Belirlenen Kavram: ziggurat

Nesi Var?	Nesi Var?	Nesi Var?
Yedi katı var.	İçinde okulu var.	Son katında rasathane var.

MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ

Nesi Var? SÜMERLER	Nesi Var? BABİLLİLER	Nesi Var? ASURLULAR
ziggurat	ziggurat	ziggurat

Belirlenen Kavram: para

Nesi Var?	Nesi Var?	Nesi Var?
Maddi değeri var.	Üstünde baskısı var.	Ticarette etkisi var.

ANADOLU MEDENİYETLERİ

Nesi Var? HİTİTLER	Nesi Var? LİDYALILAR	Nesi Var? İYONYALILAR
	para	

MEDENİYETLERİN ORTAK MİRASA KATKILARI

KÜLTÜR	HUKUK	BİLİM	EKONOMİ
			para

ETKİNLİK

Adı : Beyin Eseri

Amacı: Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarının benzerlik ve farklılıklarını fark etme

Beceri: Karşılaştırma

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeniniz rehberliğinde altı grup oluşturunuz. Her öğrenciye üç adet boş kâğıt veriniz.
- Verilen kâğıtlara "Nesi Var?" etkinliğinde belirlediğiniz bilgilerden faydalanarak "Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin bilim, kültür, ekonomi ve hukuk alanında ortak mirasa katkıları" hakkındaki görüşlerinizi yazınız.
- Görüşlerinizi yazdığınız kâğıtları öğretmen masası üzerine ters çevirip koyunuz.
- Sınıftaki her öğrencinin bir kâğıdı seçip sınıfa okumasını ve herkesin göreceği şekilde öğretmen masasının üstüne tekrar koymasını sağlayınız.
- Tüm görüşler okunduktan sonra benzer görüşleri gruplandırarak beş dakika değerlendirme yapınız ve değerlendirme sonucuna göre verilen zihin haritasını doldurunuz.
- Mezopotamya ve Anadolu'nun medeniyetlerin beşiği olmasına neden olan sebepler nelerdir? Söyleyiniz.
- Etkinlik süreci gözlem formu ile değerlendirilecektir.

Kontrol listesi

KÜLTÜR

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

HUKUK

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

Medeniyetlerin Beşiği Mezopotamya ve Anadolu'nun Ortak Mirasa Katkıları

BİLİM

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

EKONOMİ

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

Görsel 3.43

DEĞERLENDİRELİM

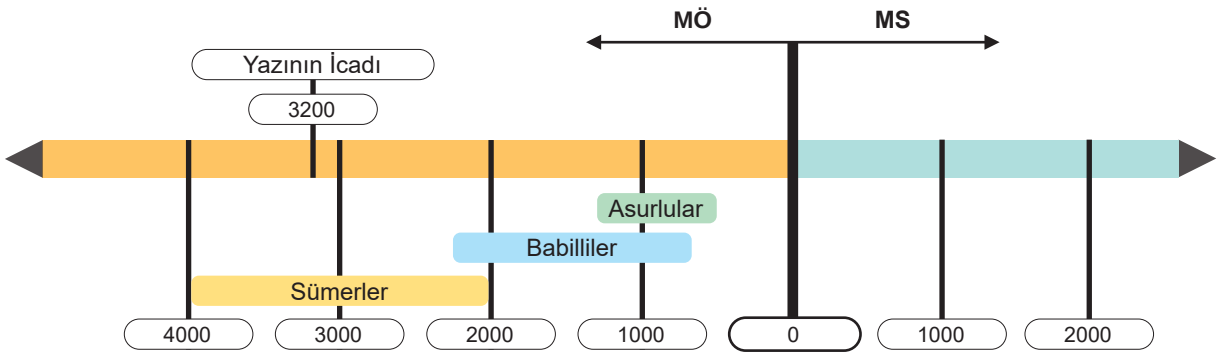
Şemadaki cümlelerden bazıları doğru, bazıları yanlıştır. En üstteki cümleden başlayıp, verdiğiniz cevapları takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.

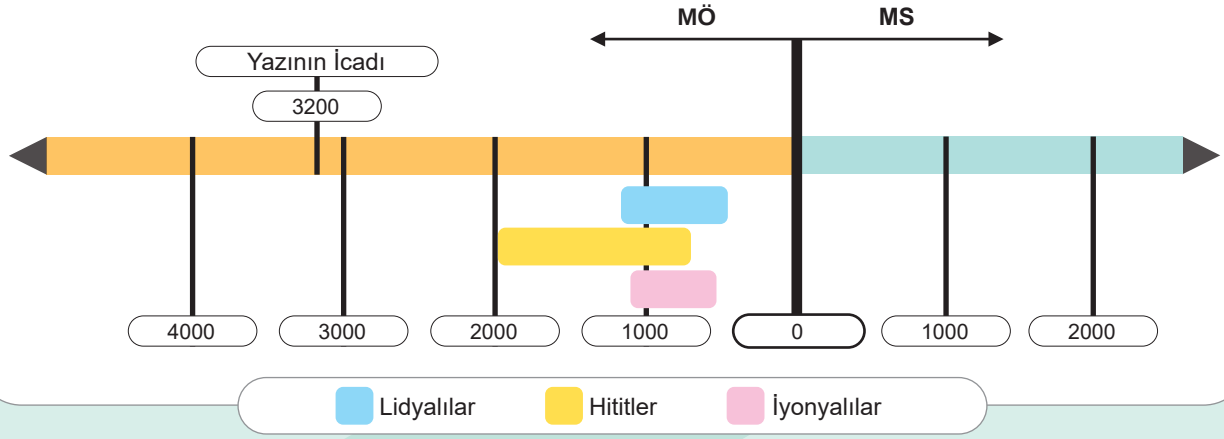
Görsel 3.44

Verilen tarih şeritlerini inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Mezopotamya Medeniyetleri Tarih Şeridi

Anadolu Medeniyetleri Tarih Şeridi

Mezopotamya'da ilk kurulan devlet hangisidir? .....

Aynı dönemlerde yaşayan devletler hangileridir? .....

Anadolu'da ilk kurulan devlet hangisidir? .....

En uzun süre yaşayan devlet hangisidir? .....

Mezopotamya'da en son yıkılan devlet hangisidir? .....

Anadolu'da en son yıkılan devlet hangisidir? .....

MÖ 2000 yılından önce kurulan devletler hangileridir? .....

"Mezopotamya ve Anadolu Medeniyetleri" etkinliği

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Çalışkanlık	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Mahremiyet	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Tasarruf	8 Özgürlük	9 Adalet

- "Ortak kültürel miras ögelerini korumak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak tüm insanların sorumluluğudur. Bu amaçla UNESCO, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'yi 1972'de yayımlamıştır. Türkiye, sözleşmeyi 16 Mart 1983'te imzalamıştır."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Mardin'deki Hayırlı Höyüğü, bir vatandaşın Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'ne (CİMER) yaptığı başvuru üzerine "1. derece arkeolojik sit alanı" ilan edildi. Bu kapsamda bölgede sadece bilimsel çalışmalara izin verilecek, yapılaşma söz konusu olamayacak."

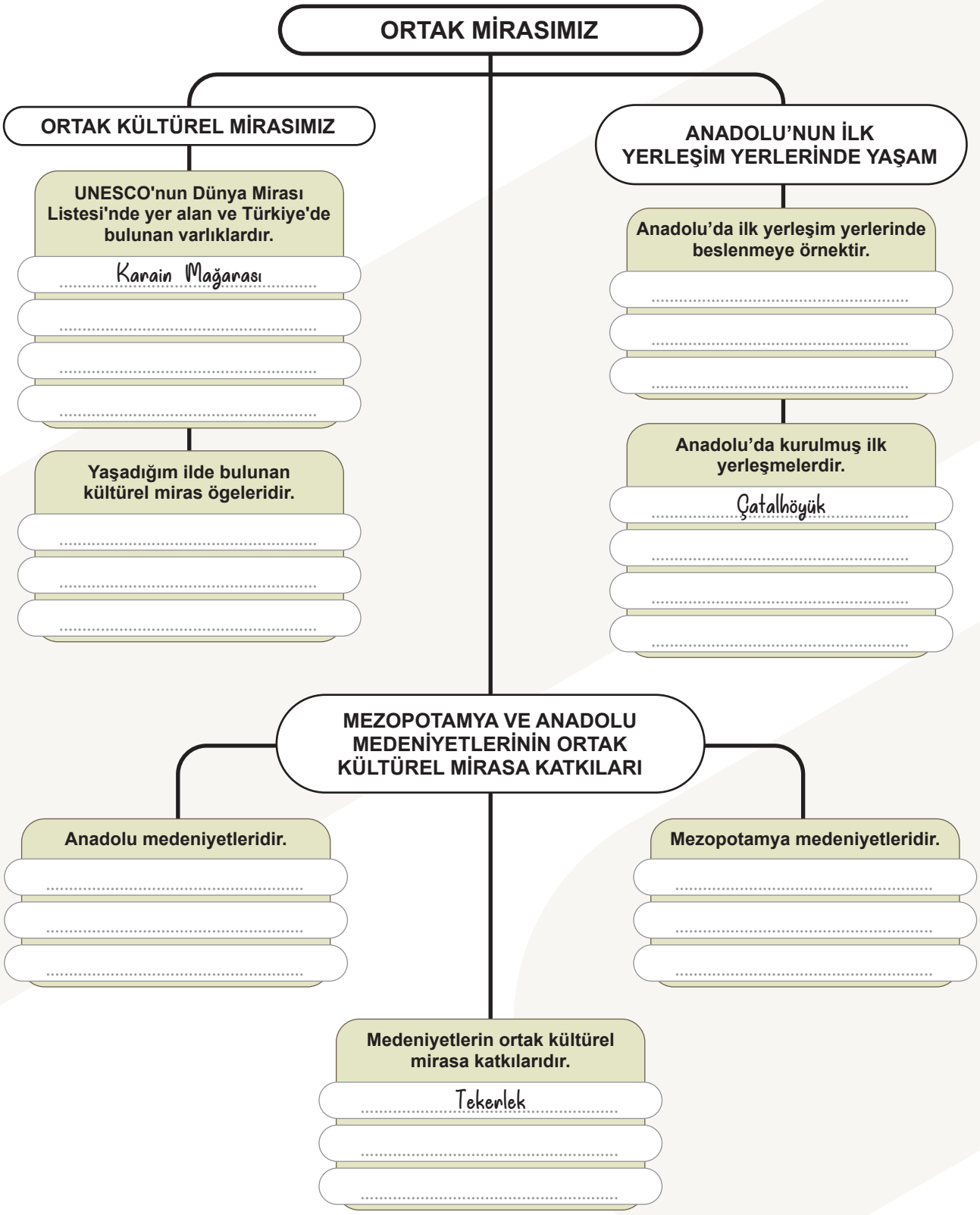
  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

- "Hititlere ait en önemli bilgilere Hattuşa'daki kalıntılardan ulaşılmaktadır. Şehirdeki Aslanlı Kapı, Kral Kapı, Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı gibi mimari eserler günümüze ulaşan önemli kalıntılar arasında yer almıştır. Hattuşa, 1986'da UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır."

  Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

  .....

ORTAK MİRASIMIZ
ORTAK KÜLTÜREL MİRASIMIZ
UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'nde yer alan ve Türkiye'de bulunan varlıklardır.
Karain Mağarası
Yaşadığım ilde bulunan kültürel miras ögeleridir.
ANADOLU'NUN İLK YERLEŞİM YERLERİNDE YAŞAM
Anadolu'da ilk yerleşim yerlerinde beslenmeye örnektir.
Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerdir.
Çatalhöyük
MEZOPOTAMYA VE ANADOLU MEDENİYETLERİNİN ORTAK KÜLTÜREL MİRASA KATKILARI
Anadolu medeniyetleridir.
Mezopotamya medeniyetleridir.
Medeniyetlerin ortak kültürel mirasa katkılarıdır.
Tekerlek

1. Ali, yaşadığı ilde bulunan bazı doğal varlık ve tarihî eserlerin fotoğraflarını çekmiştir. Bu fotoğraflardaki doğal varlık ve tarihî eserlerin UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alması için gerekli kurumlara başvuru yapmak istemektedir.

Doğal varlık veya tarihî eserlerin UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınma koşullarından bazıları şunlardır:

- İnsanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı tipi olmalıdır.
- Yaşayan ya da ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir medeniyete yönelik tanıklık üstlenmelidir.
- Bir zaman zarfı içinde veya dünyanın bir kültürel alanında, mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, şehir planlama alanlarındaki gelişmeler ile ilgili insani değerler arasında önemli bir alışverişi sergilemelidir.

Buna göre Ali'nin çektiği fotoğraflardan hangisi yukarıda verilen UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'ne alınma koşullarını sağlamaktadır?

A)

B)

C)

D)

2.

Asurlular

Asurlular, Anadolu'da ticaret merkezleri kurmuşlardır. Ticaretlerinde çivi yazılı tabletleri kullanan Asurlular, Anadolu'ya çivi yazısını getirmiş ve tarihte bilinen ilk kütüphaneyi kurmuşlardır.

İyonyalılar

Deniz ticareti ile uğraşan İyonyalılar, deniz kıyılarında ticaret merkezleri kurmuşlardır. Bu medeniyette özgür düşünce gelişmiştir. Bu sayede tıp alanında Hipokrat, matematikte Pisagor ve Thales (Tales), tarihte Herodot gibi bilim insanları yetişmiştir.

Asurlular ve İyonyalıların ortak mirasa katkılarını yazınız.

.....

.....

.....

3. Çatalhöyük'te yaşayan toplumun sosyal yaşantısını açıklayan kaynak bilgiden yola çıkarak istenenleri ilgili alanlara yazınız.

Bundan 9 500 yıl önce Çatalhöyük sakinleri; tahıl öğütmek, ekmek pişirmek, kumaş ve sepet dokumak, obsidiyenden alet ve silah yapmak gibi işlerle uğraşmışlardır. Bu tür etkinliklerin çoğu evlerin çatısında gerçekleştirilmiştir. Kerpiçten yaptıkları evlerine kapıdan değil, çatılardaki deliklerden girmişlerdir. Evlerin arasında sokaklar yoktur ve insanlar çatıdan çatıya dolaşmışlardır.

Çatalhöyük'te yaşayan insanlar; evlerini dikdörtgen biçimde, genelde bir ana oda ve iki yan odadan oluşacak şekilde yapmışlardır. Ana oda yemek pişirme, yeme, uyuma ve çeşitli etkinlikler için kullanılırken yan odalar ise depo olarak kullanılmıştır. Yan odalara ancak sürünerek geçilebilen açıklıklardan girmişlerdir. Ana odadaki duvarların önüne, "seki" adı verilen sedir benzeri oturma alanları yapmışlardır. Sekilerin üzerinde oturmuş ve uyumuşlardır. Sekileri de tıpkı duvarlar gibi kireçle sıvamış ve üstlerine hasır veya kilim örtmüşlerdir. Çatalhöyüklüler, ölülerini bu sekilerin altına gömmüşlerdir. Evlerde dinî içerikli resim, heykel, hayvan başı ve boynuzunun yoğun olarak kullanıldığı kutsal odalar bulunmaktadır.

Balıkçılıkla uğraşan Çatalhöyüklüler; koyun, keçi ve köpeği evcilleştirip buğday, arpa, tahıl türleri, bakliyat gibi ürünlerin de tarımını yapmışlardır.

Çatalhöyük çevresinde bolca bulunan obsidiyenden birçok araç, gereç ve eşya yapmışlardır. Çatalhöyük halkı obsidiyeni ticaret aracı olarak da kullanmıştır.

Çatalhöyük'te yaşayan toplumun sosyal hayatıyla ilgili,

a. Beslenmeye yönelik faaliyetleri nelerdir?

.....

.....

b. Barınmaya yönelik faaliyetleri nelerdir?

.....

.....

c. Temel geçim faaliyetleri nelerdir?

.....

.....

4. Çatalhöyük'te yaşayan toplumun barındığı yerlerin mimarisi ile günümüzde barındığımız yerlerin mimarisinin farklı özelliklerine örnekler veriniz.

.....

.....

Aşağıdaki metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Zigguratlar tahıl deposu olarak kullanılmıştır. Sümerler, depolara gelen ürünleri kayıt altına almak için kullandıkları işaretleri zamanla geliştirerek çivi yazısını icat etmişlerdir. Yazının icadıyla tarihî devirler başlamıştır.

Zigguratların son katı rasathane (gözlemevi) olarak kullanılmıştır. Sümerler, Ay'ın hareketlerini gözlemleyerek dünyanın bilinen ilk ay takvimini yapmışlardır.

Zigguratların orta katları tapınak ve okul olarak değerlendirilmiştir. Sümerler; matematik, geometri, tıp gibi bilimlerle de ilgilenmişlerdir.

Görsel 3.45
Sümer Zigguratı

Anadolu, tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bu uygarlıklardan biri de başkenti Çorum yakınlarındaki Hattuşa (Boğazköy) olan Hititlerdir. Hititler, hiyeroglif ve çivi yazısı kullanmışlardır. Hitit kralları, yıl boyunca yaptıklarını kral yıllıklarına yazdırmışlardır. Bu yıllıklar, tarih yazıcılığının başlangıcı kabul edilmektedir. Anadolu'daki ilk yazılı kanun örneklerine Hattuşa'daki kil tabletlerde rastlanmıştır. Hititler, Mısırlılarla yapmış oldukları savaş sonucunda tarihin ilk yazılı antlaşması olan Kadeş Antlaşması'nı imzalamışlardır.

Görsel 3.46 Kadeş Antlaşması

5. Verilen bilgilerde Sümerler ve Hititlerin ortak mirasa katkıda bulunduğu alanlardan hangisine <u>değinilmemiştir</u>?

A) Kültür
B) Hukuk
C) Bilim
D) Ekonomi

6. Hititlerle ilgili verilen bilgilere göre aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Yazılı eserler bırakmışlardır.
B) Ülke yönetimini tek bir merkezde toplamışlardır.
C) Farklı bir medeniyetle askerî mücadeleye girmişlerdir.
D) Yazının Mısır coğrafyasında yayılmasına katkıda bulunmuşlardır.

7. Aşağıdaki metinleri okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Japonya'da bulunan Hiroşima Barış Anıtı (Görsel 3.47), 6 Ağustos 1945'te atom bombasının patladığı alanda ayakta kalan tek yapıdır. Somut olan kültürel mirası temsil eden harap betonarme yapı, gelecek nesillere aktarılması gerekli görülerek koruma altına alınmıştır. Hiroşima Barış Anıtı, dünya barışının keskin ve güçlü bir sembolüdür.

Görsel 3.47

Dabkeh (Dabki), Filistin'de geleneksel nefesli çalgılar ve halk müziği eşliğinde oynanan geleneksel halk oyunudur. (Görsel 3.48). Sosyal bir aktivite olan dabkeh; festivaller, kutlamalar, düğün, mezuniyet gibi etkinliklerde gerçekleştirilir. Filistinlilerin çoğu dabkeh dansını bilir ve sevinçlerini aileleri, arkadaşları ve komşularıyla bu dans yaparak paylaşırlar. Eşlik eden şarkıların sözleri yerel lehçelerdedir ve cesaret, güç, sevgi gibi duyguları ifade eder. Dabkeh, kültürel kimliği ifade etmenin, çeşitli kutlamaların ve sosyal bağları kuvvetlendirmenin bir yoludur.

Görsel 3.48

Safranbolu evleri (Görsel 3.49); yüzlerce yıllık bir süreçte oluşan, Türk kent kültürünün günümüzde yaşanmasına katkıda bulunan önemli değerlerimizdendir. İlçe merkezinde yaklaşık iki bin geleneksel Türk evi bulunmaktadır. Safranbolu evleri, Türk gelenekleri ve yaşam tarzı hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca üstün sanat zevki ve incelikli ahşap işçilikleriyle de yüzyıllara meydan okumaktadır.

Görsel 3.49

Yukarıda verilen somut ve somut olmayan kültürel miras ögelerinden hareketle ortak kültürel mirasın önemini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

SÖZLÜK

A-B

afet: Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

anıt: Önemi ve değeri çok olan eser veya kişi; abide.

bedesten: Kumaş, mücevher vb. değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı çarşı.

beşerî: İnsanoğlu ile ilgili.

C-Ç

cılız: Gelişememiş, ufak kalmış (bitki, ağaç).

çömlek: Toprak yapılmış araç gereç.

D-E-F

dikili taş: Önemli bir olayın durumu veya bir zaferin anısı için dikilmiş tek parça yüksek taş.

ebeveyn: Çocukların sorumluluğunu taşıyan anne ve baba.

facia: Çok üzüntü veren, acıklı olay.

fast food: Kısa sürede hazırlanan ve yenen hafif yiyecek.

G-H-I-İ

gelenek: Bir toplumda, eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar.

görenek: Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı.

habitat: Bitkinin doğal olarak yetiştiği yer, yurt.

hasat: Ürün kaldırma, ekin biçme işi.

istiklal: Bir milletin bağımsız olma durumu.

J-K-L

kamu: Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü.

kitabe: Bir kimse veya bir olayın anısını yaşatmak için bir şey üzerine kazılan yazı.

M-N

mahremiyet: Gizli olma durumu.

medeniyet: Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıklarının, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü.

millî: Milletle ilgili; ulusal.

mülki: Ülke yönetimine ilişkin.

müzakere: Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma.

O-Ö

ön yargı: Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı; peşin yargı, peşin fikir, peşin hüküm.

P

plato: Akarsular tarafından parçalanmış yüksek ve geniş düzlük.

R-S-Ş

restorasyon: Tarihi yapıların harap olan bölümlerinin daha fazla tahrip olmasını önlemek için aslına uygun biçimde yenilemek amacıyla yapılan çalışma, yenileme.

risk analizi: İnsan sağlığı ve çevreye zarar verebilecek durumlarda olası tehlikeleri belirleyebilme.

sadaka: Karşılık beklemeden ihtiyaç sahiplerine, fakirlere verilen para, mal vb.

sera: Sebze ve meyvelerin yetiştirildiği ve hava şartlarına karşı korunduğu cam ve naylonla kaplı yer.

şifahane: Hem kimsesizlerin ücretsiz olarak tedavi edildiği; hem de hekimlerin yetiştirildiği tıp eğitimine hizmet eden kuruluş, hastane.

T-U-Ü

tadilat: Amaca uygun biçime getirmek için yapılan değiştirme; tadil.

tasvir: Bir şeyin veya kimsenin resmini yapma, betimleme.

tekstil: Hayvansal, bitkisel veya kimyasal lifli ürünlerin kullanıma hazır hale gelene kadar geçirdiği sürecin tamamına verilen ad, dokumacılık.

tümülüs: Kral, kral ailesi ve soylular için inşa edilen mezar odasını örten yapay tepedir.

ülke: Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü; diyar, memleket, mülk.

V-Y-Z

vefa: Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

yarımada: Bir tarafı ana karaya bağlı, diğer üç tarafı su ile çevrili kara parçası.

yöre: Bir bölgenin belli bir yer ve çevresini kapsayan sınırlı bölümü.

zeybek: Ege yöresine özgü bir müzik veya oyun türü; zeybek havası.

Bu kitapta APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.

Afet Yönetimi Kapsamında 2019 Yılına Bakış ve Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. (2020). Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

Akar, M. (2021). Ekselansları Merhum Rauf R. Denktaş'ın "Karkot Deresi" Adlı Eserinde Geçen Kıbrıs Türk Halk Bilimi ile İlgili Unsurlar. *Aydın Türklük Bilgisi*, 7(2), 167-194.

Akengin, H. & Dölek, İ. & Özdemir, Y. (2021). *Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Akpınar, M. & Cantürk, A. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürel Farklılık, Kültürlerarası Duyarlılık Algıları ve Kültürlerarası Eğitime Yönelik Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 42, 444-470.

Akseki, H. & Meşhur, M. Ç. (2013). Kentsel Yayılma Sonucu Yapılaşmaya Açılan Verimli Tarım Alanları: Konya Kenti Deneyimleri. *Megaron Journal*, 8(3), 165-174.

Aktaş, Ö. & İsayev, H. (2021). Rusya Tarihi Ders Kitaplarında Toplumsal Yaşam. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(3), 2095-2126.

Albalıyev, Ş. (2011). Azerbaycan'da Düğün Adetlerine Dair. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Azerbaycan Özel Sayısı, I, 60-66.

Altaş, N. T. (Ed.). (2017). *Coğrafya Bilim Alanları Sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

And, M.(2014). *Başlangıcından 1983'e Türk Tiyatro Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Asatekin, N. G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?*. Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.

Atalay, İ. & Mortan, K. (2003). *Resimli ve Haritalı Türkiye Bölgesel Coğrafyası*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Avcı, C. (2021). Marteniçka: Bulgaristan'dan Türkiye'ye Bir Nevruz Geleneğinin Göçü. *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 22, 495-509.

Avcı, M.C. (2019). *Dünyanın İlk Anıtsal İnanç Merkezi: Göbekli Tepe*. Şanlıurfa: T. C. Harran Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bakır, B. (2021). *Türkiye'nin Hortum Klimatolojisi ve Etkili Olan Yüksek Atmosfer Koşullarının İncelenmesi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Balcı, A. (2012). Türkiye'nin Coğrafi Konum Özelliklerini Tasvire Dayalı Etkinliklerle Öğretmeye Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 215-258.

Bulut Atak, Z. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alternatif Öğretim Teknikleri Hakkındaki Görüşleri.* Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Calalzade, N. & Tezcan, H. (2021). Azerbaycan'da Düğün Geleneği ve Gelinlik Modası. *International Social Sciences Studies Journal*, 7(86), 3373-3383.

Cantekin Elyağutu, D. & Elyağutu, A. A. (2021). Türkiye'de Uygulanan Kafkas Halk Danslarının " Eski ve Yeni Danslar "Tanımlamasıyla Yeniden Tespit Edilmesi(Kars ve Iğdır Örneği). *Avrasya Bilimler Akademisi/Avrasya Çalışmaları.*14, 19-31.

Ceylan, T. (2011). Toplumsal Sistem Analizinde Toplumsal Statü ve Rol. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15 (1), 89-104.

Çakmak, Ö. (2019). *5. Sınıf Düzeyinde Hazırlanan Değer Eğitimi Etkinliklerinin Uygulanabilirliği ve Başarısı Üzerine Bir Durum Çalışması.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Çatalhöyük. (2016). Konya: T.C. Konya Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

Demir, M.(2012). Gündelik Yaşamda Selamlaşma ve Yemek Görgü Kurallarının Toplumlardaki Farklılaşması. *Cyprus Internationel Univercity Folklor/Edebiyat.* 18, 70.

Demirağ, H. & Kakışım, C. (2018). Almanya'daki Türklerin Göç ve Entegrasyon Süreci: Birinci ve Üçüncü Kuşak Karşılaştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,* 75, 123–152.

Dilsiz, B. (2010). *Türkiye'de Gastronomi ve Turizm (İstanbul Örneği).* İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğanay, H. (1994). *Türkiye Beşerî Coğrafyası.* Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

Doğanay, H. (2002). *Ekonomik Coğrafya 1 Doğal Kaynaklar.* Erzurum: Aktif Yayınevi.

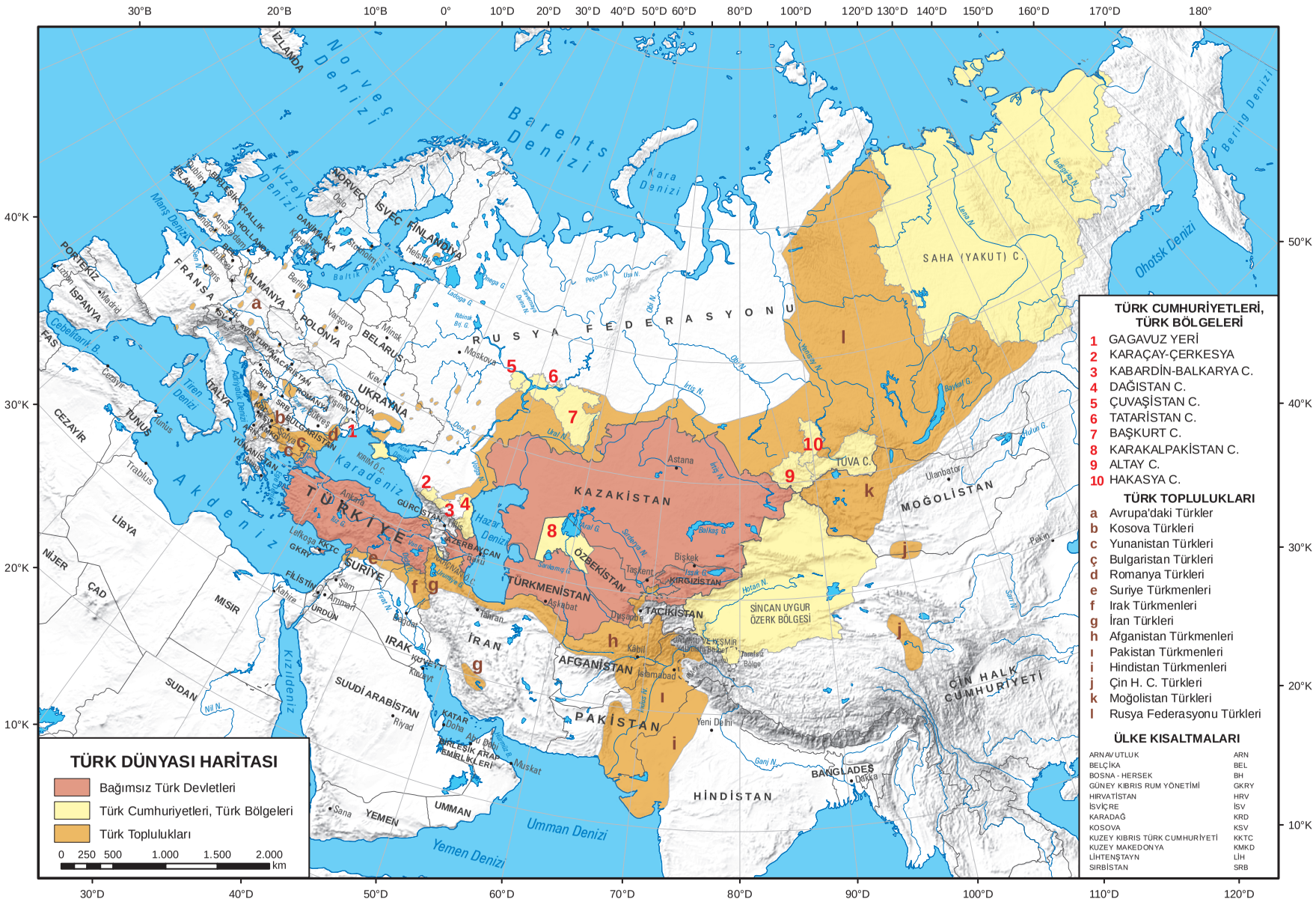
Doğanay, H. (2011). *Genel ve Fiziki Coğrafya.* Ankara: Pegem Akademi.

Dönmez, C. & Yazıcı, K. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.
Efe, A. (2008). *Dünyaya Gülmek: Minyatürlerle Nasreddin Hoca Fıkraları.* Konya: Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
Ekrem, N.H.(2012). Dunhuang Müzik Notaları. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi,* 9, 101-159.
Erdoğan, H. A. (2019). *Konya'daki arkeolojik kültür varlıklarının turizme kazandırılması.* Konya: T. C. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Göğebakan, Y. (2015). Dünya Üzerindeki Kültürel Varlıkların Turizme ve Ekonomiye Katkısı. *Sanat ve Tasarım Dergisi,* 5(2), 48-71.
Gülmez Dinç, O. (2019). *Çivi Yazılı Belgeler Işığında Babil Diplomatik İlişkileri*. Denizli: T. C. Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Gülüm, B.(2012). *Farklılıklara Saygı Değerinin Ortaokul Öğrencilerine Kazandırılmasında Görsel Sanatlar Eğitiminin Etkisi.* Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
Kara, K. (2017). Sümerler. *Bilim Çocuk Dergisi*, 240, 16-20.
Kınal, F. (1969). Çivi Yazısının Doğuşu ve Gelişmesi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 12, 1-15.
Kocatürk, U. (1999). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
Mellaart, J. (1970). *Excavations at Hacilar (1)*. Edınburgh: Aberdeen University Press
Millî Eğitim Bakanlığı, (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortak Metin*. Ankara.
Millî Eğitim Bakanlığı, (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (4, 5, 6, ve 7. Sınıflar). Ankara.
Oral, M. (2019). *Hitit Kralı I. Hattušili'nin Akkadça-Hititçe İkidilli Yıllıklarının (CTH 4) Akkadça Ve Hititçe Versiyonlarının Karşılaştırmalı Filolojik Değerlendirmesi.* İstanbul: T. C. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Özcan, E.S. (2014). Göbekli Tepe. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 560, 30-39.
Özdoğan, A. (1994). *Çayönü Yerleşmesinin Çanak Çömleksiz Neolitikteki Yeri.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Özer, Z. & Zülâl, A. (2004). Yeni Taş Çağı'na Açılan Pencere Çatalhöyük. *Bilim Çocuk Dergisi*, 78, 12-17.
Öztürk, C. (Ed.). (2011). *Zaman ve Mekâna İlişkin Becerilerin Öğretimi*. Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik
Öztürk, C. (Ed.). (2016). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları*. Ankara: Pegem Akademi.
Özyürek, A., Dakak, S. & Yurt, N. (2021). Altı Kıtada Oynanan Çocuk Oyunları ve Türkiye'de Oynanan Oyunlarla Benzerliği. *Unika Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 72-85.
Safran, M. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
Sevin, V. (2003). *Anadolu Arkeolojisi*. İstanbul: Der Yayınları.
Suğur, N. (2019). *İnsan ve Toplum*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
Şahin, C. & Doğanay, H. (2000). *Türkiye Coğrafyası.* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
Şen, M. (2012). *İlk Çağ Anadolu Medeniyetlerinde Ekonomik Hayatın Gelişim Süreçleri*. Niğde: T.C. Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Şeyihoğlu, A. & Uzunöz, A. (2012). *Coğrafya Öğretiminde Çoklu Zekâ*. Ankara: Anı Yayıncılık.
Tok, G. & Yıldız, S. (2006). Uygarlığın Şafağında Anadolu. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 465, 70-74.
Tokcan, H. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
Tuna, C. (2000). *Mağaradan Kente Anadolu'nun Eski Yerleşim Yerleri (Cilt 1)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Tunçel, O. (2020). Kitabın İlk Formu: Eski Mezopotamya'nın Kil Tabletleri, *Sanat ve Tasarım Dergisi,* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
Vatandaşlık Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
Williams, R. (1993). *Kültür.* Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
Yardımcı, R. & Çıvgın, İ. (2011). *İlkçağ Tarihi.* İstanbul: Maya Akademi Yayınları.
Yıldırım, R. (2011). *Eskiçağ Tarih Ve Uygarlıkları(Uygarlık Tarihine Giriş)*. İzmir: Saray Matbaacılık.
Yıldız, S. (2019). *Anadolu ve Tarih Öncesi Çağlar.* Ankara: İksad Yayınevi
Yücel Avşar, Ö. & Seçim, Y. (2020). Suriye Göçmenlerinin Mutfak Kültürü Uyum Süreci; Konya Örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research.* 7 (2), 209-221.

Öğrenme alanı örnek soruların cevap anahtarları

Görsel ve genel ağ kaynakçası

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400
km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
MARMARA DENİZİ
HAZAR DENİZİ
ROMANYA
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
İRAN
SURİYE
IRAK
LİBYA
MISIR
İSRAİL
LÜBNAN
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
FİLİSTİN
Batı Şeria
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
ACARA Ö.C.
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
Sofya
Bükreş
Atina
Lefkoşa
Erenköy
Beyrut
Şam
Bağdat
Tel Aviv
Doğu Kudüs
Tiflis
Erivan
Sinop
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Çanakkale
Gökçeada
Bozcaada
Bursa
Balıkesir
Yalova
Kocaeli
Sakarya
Düzce
Bolu
Bilecik
Eskişehir
Kütahya
Afyonkarahisar
Uşak
Manisa
İzmir
Aydın
Denizli
Muğla
Burdur
Isparta
Antalya
Konya
Karaman
Mersin
Adana
Osmaniye
Hatay
Kilis
Gaziantep
Şanlıurfa
Adıyaman
Kahramanmaraş
Niğde
Aksaray
Nevşehir
Kırşehir
Yozgat
Kayseri
Ankara
Çankırı
Karabük
Zonguldak
Bartın
Kastamonu
Çorum
Amasya
Samsun
Tokat
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Gümüşhane
Bayburt
Erzincan
Sivas
Tunceli
Malatya
Elâzığ
Bingöl
Muş
Bitlis
Van
Ağrı
Iğdır
Erzurum
Diyarbakır
Batman
Siirt
Şırnak
Hakkâri
Mardin
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Fırat N.
Dicle N.
Sakarya N.
Meriç N.
Büyük Menderes N.
Küçük Menderes N.
Gediz N.
Seyhan N.
Ceyhan N.
Asi N.
Süveyş K.
Kura N.
Aras N.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
SAHA (YAKUTI) C.
TUVA C.
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
İRAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
IRAK
SURİYE
UKRAYNA
BELARUS
POLONYA
ALMANYA
FRANSA
İSPANYA
PORTEKİZ
İTALYA
YUNANİSTAN
ROMANYA
BULGARİSTAN
GÜRCİSTAN
AZERBAYCAN
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
SUUDİ ARABİSTAN
MISIR
LİBYA
CEZAYİR
FAS
TUNUS
SUDAN
YEMEN
UMMAN
BANGLADEŞ
İZLANDA
NORVEÇ
İSVEÇ
FİNLANDİYA
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Kuzey Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
40°K 30°K 20°K 10°K
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D